

Academia Bârlădeană

Anul XXVI, 3(84), Trimestrul 3, 2021

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:

C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

Tudor Pamfile

Cezar Ivăneșcu

(11 iunie 1883 – 16 octombrie 1921)

*Să cercetăm, să înțelegem și să cinștim
credințele gloatelor, căci în gloatele cele fără
de dascăli și-a vărsat Dumnezeu înțelepciunea
sa, și mai vârtos decât în cea mai luminată
mintea.*

(6 august 1941 – 24 aprilie 2008)

*„! nimeni nu te înțelege,
pentru ce-ai mai fi rămas,
Suflete, sub cruntă Lege,
pentru gura cărui glas!*

CUPRINS

• Academia Bârlădeană. Intemeietorii. Centenar Tudor Pamfile		• Istoriografice. Case istorice din Bârlad	
Tudor Pamfile (11 iunie 1883 – 16 octombrie 1921)	3	Elena Monu, Casa Maria Costaki – Gheorghe Oprișan	26
Ghiță Cristian, Tudor Pamfile - un destin prin vreme și vremuri, atunci și acum	4	• Istorie: Ore eroice ale românilor. Oituz 1916-1917	
Gheorghe N. Vasilache, Corina Vasilache, Specificul narațiunii în poveștile lui Tudor Pamfile	6	Din prima zi pe frontul de la Oituz : Lt. col. Mihail C. Boteanu	27
Tudor Pamfile, Cu privire la „sărbătorile păgânești” și „credințele deșerte”	8	Serghei Coloșenco, Monumentul cavaleriștilor români de la Oituz	29
• Cezar Ivănescu 80		• Un poem de...	
Elena Monu, Cezar Ivănescu și Bârladul	10	Mihaela Tudor	30
Clara Aruștei, Posteritatea unui scriitor de geniu	11	• Poezii:	
Simona Modreanu, Cezar la 80 de ani	13	Adrian Voica	30
Simion Bogdănescu, Poezia în fața neantului. Cezar Ivănescu	15	Gheorghe Niculescu	30
Nicolae Crețu, Cezar Ivănescu	17	Marcel Miron	31
Simion Bogdănescu, Șoapte lângă oase	19	Dorina Stoica	32
Theodor Codreanu, Cezar Ivănescu: intrarea în canonul literar (I)	20	Mirela Chicoș	33
Doina Teodoru-Gavriliu, Evocare. Când eram mai tânăr și la trup curat	23	Gheorghe Enăchescu	33
• Pro Scola		Nicolae Stanciu	34
Otilia Vîrvorea, Pledoarie pentru școală. Un altfel de jurnal de vacanță sau povestea inimii galbene	24	• Proză	
		Teodor Oancă, Unde or fi?	35
		• Critică literară	
		Simion Bogdănescu, Nimbul neființei	36
		• In memoriam	
		Gruia Novac, Ion Popescu-Sireteanu	38
		Lucica Roșu, Elena Popoiu, Natalia Dumitrache	38

VIAȚA ACADEMIEI

Miercuri, 14 iulie 2021, a avut loc reuniunea tradițională pe care Academia Bârlădeană, prin Departamentul de Francofonie, o dedică anual Zilei Naționale a Franței. Desfășurată între orele 10-12, în curtea Casei Vechi, într-un decor ce marca semnificația zilei, cu afișe și ecusoane în *bleu-blanc-rouge*, reuniunea a cuprins lansarea a două reviste: **Academia Bârlădeană nr. 2 (83)/2021**, prezentată de Elena Monu, și revista bilingvă **Francophilie Roumaine/2021**, prezentată de Elena Popoiu, a doua moderatoare a manifestării. Aceasta a făcut o scurtă recenzie a volumului **...mais la vie continue**, avându-l ca autor pe reputatul jurnalist și animator de emisiuni de cultură **Bernard Pivot**, carte apărută la Paris,

la Editura Albin Michel, în luna ianuarie a acestui an. Tot conform tradiției, Departamentul de Francofonie al Academiei Bârlădene a acordat **Diploma pentru Francofonie**: laureatul din acest an a fost profesorul de limba franceză Mihai Boholțeanu, care, mulțumind, a rostit, în cuvinte emoționante, o pledoarie pentru continuarea tradiției francofile a școlii bârlădene. În finalul manifestării, participanții au avut surpriza unui mic recital de cântece franțuzești, interpretate de trei foarte tineri soliști - Daria Neniță, Amalia Pricop și Luca Mastacan - absolvenți de clasa a V-a, elevi ai cunoscutului profesor Cornel Pleșu, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru colaborare. Elena Monu a încheiat reuniunea cu

Un public generos și un cadru adecvat Zilei festive.

Elena Monu și Mihai Boholțeanu - momentul înmânării Diplomei

TUDOR PAMFILE

(11 iunie 1883 – 16 octombrie 1921)

Ofițer de carieră, autodidactul și pasionatul căutător de istorie și folclor, entuziast întemeietor și animator de reviste de cultură, a fost membru al triadei de visători care, în urmă cu 106 ani, au întemeiat Academia Bârlădeană. În anul și luna comemorării centenarului morții lui Tudor Pamfile, se cuvine să ne amintim de meritul lui în nașterea și prima tinerețe a societății noastre culturale. Ultimul ei secretar, G.G.Ursu (1911–1980), reputat critic, istoric literar și poet ce și-a închinat lirica Bârladului natal, îl evocă, în cunoscute pagini despre întemeietori (*Amintiri despre Academia Bârlădeană*, în „Bârladul odinioară și astăzi“, vol. III, 1984, p.407-418):

Academia Bârlădeană a ocrotit și revista de folclor „Ion Creangă“ apărută încă din 1908, rezistând timp de 12 ani, precum și revista de cercetări și mărturii istorice, întemeiată în 1913, amândouă opera marelui animator Tudor Pamfile. Cu o pasiune și o pricepere excepționale, Tudor Pamfile a creat la Bârlad o adevărată școală folclorică, având ca secretar al revistei pe Mihai Lupescu de la Zorleni [...] Cercetător erudit al creației populare ca arhivă vie a sufletului românesc, cercetător al trecutului nostru istoric, Tudor Pamfile voia să se afirme și ca scriitor. Rod al preocupărilor lui literare, întemeietorul Academiei Bârlădene, alături de G. Tutoveanu, a publicat în revista „Florile dalbe“ un mare număr de nuvele și schițe...

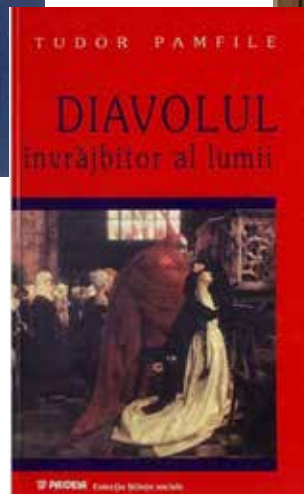
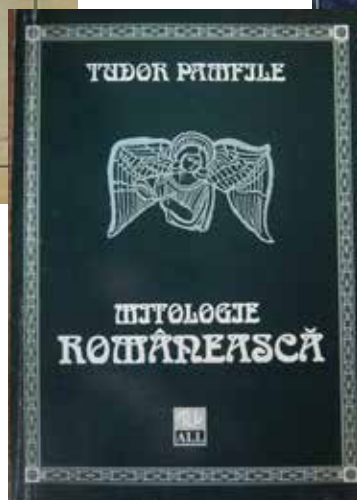
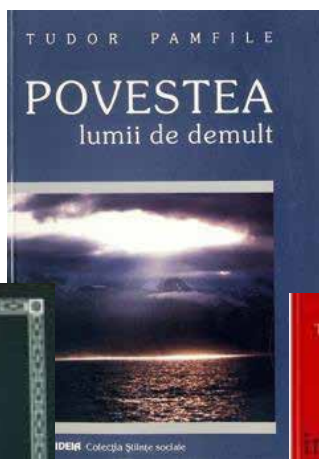
Necesar act de restituire culturală, în urmă cu 3 ani a fost publicat impresionantul volum de 441 de pagini: Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, Colecția Mythos. Ed. Saeculum I.O. București, 2018. Iordan Datcu, îngrijitorul ediției, își începe

studiul introductiv cu aceste cuvinte-portret: **Tudor Pamfile a fost o energie!** A trăit doar 38 de ani, dar cu un elan neobosit, în condiții deloc prielnice, a redactat și publicat 40 de volume, de o mare diversitate tematică, despre credințele țărânului român, despre sărbătorile la români, despre cromatica poporului român și mitologia românească. Impresionanta

lui operă etnografică, incluzând legende populare, colinde, cântece de stea, descântece, credințe și superstiții, a fost recunoscută de Academia Română, care a aprobat publicarea (în 1911 și 1913), în colecția „Din viața poporului român. Culegeri și studii“, a trilogiei lui Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*. Aflăm aici documente inedite, culegeri efectuate de el însuși și informații furnizate de colaboratori ai săi nenumărați, precum și un copleșitor de mare număr de studii și colecții de folclor citate, opere ale folcloristicii și mitologiei populare românești.

Marele merit al lui Tudor Pamfile este și de a fi subliniat rostul tradițiilor și credințelor pe care le-a examinat și de a-i fi combătut pe cei care le socoteau deșarte. Pentru că a știut să vadă în datinile străbune *părinți de taină în mijlocul cărora am trăit și ne-am arătat cine suntem...Ca să rămâie, le înțepem pe hârtie ca să le avem odată și odată, ca o sticlă de doctorie când vor veni zilele de căință...*

Așadar, să cercetăm, să înțelegem și să cinstim credințele gloatelor, căci în gloatele cele fără de dascăli și-a vărsat Dumnezeu înțelepciunea sa, și mai vârtos decât în cea mai luminată minte.

GHIȚĂ CRISTIAN

TUDOR PAMFILE – UN DESTIN PRIN VREME ȘI VREMURI, ATUNCI ȘI ACUM

Orice eveniment și orice personalitate trebuie analizate în contextul epocii în care s-a desfășurat acesta sau a trăit și activat personalitatea respectivă.

Un destin de excepție a avut și Tudor Pamfile, ofițer de carieră și un mare etnolog, etnograf și folclorist autodidact pe care îl comemorăm la 16 octombrie 2021, la 100 de ani de la trecerea în lumea umbrelor și a cărui personalitate domină viața culturală contemporană a urbei noastre și nu numai.

Conform actului de naștere înregistrat pe 11 iunie 1883, în care se menționează că s-a „născut eri”, adică pe 10, după-amiază, „într-o vineri dinaintea Moșilor”, la vremea cireșelor date în pârg, a prășitului deal doilea la popușoi, unde se ajungea cu carul cu boi sau pe jos cu picioarele goale că doar era vară, cu mâncarea în traistă, mămăligă și borș cu păstăi în tortar, vișine sau zarzăre coapte, brânză cu smântână, dacă românul avea vacă cu lapte, bota cu apă și eventual ulciorul cu vin.

După cum mărturisește el însuși, „răsăream și eu în satul nostru cum răsar buruienile pe câmpul nemuncit”. În bătătura lui Costache, om cam petrecăreț, și a Vasilicăi Pamfile din satul Țepu, județul Tecuci, pe Valea Mățului, mai erau încă doi frați mai mari, Vasile și Leon, căci Neculai, „venit pe lume după mine și de care-mi amintesc cum îl scălda pentru data din urmă, a murit de junghiu”, iar „mama Vasâlca, o femeie cât șapte bărbați de vrednică, a murit de tifos luat de la mine, și de mari supărări familiare, în ziua de 27 august 1899”, când Tudor Pamfile avea 16 ani și terminase Gimnaziul la Tecuci, iar în septembrie același an câștigase o bursă la Școala fiilor de militari din Iași.

Nu știm ce-i vor fi predestinat ursitoarele din sat la scăldat, cert este că pruncul a întins mână spre vreun condei sau ceva ostășesc, căci a ajuns militar de carieră și om de cultură, destinul său împletindu-se cu al satului, județului și țării pe care a servit-o conștiincios și a iubit-o din tot sufletul său de țaran răzeș, până la moartea prea timpurie.

La vremea respectivă, țara era regat sub Carol I, în plină ascensiune economică și efervescentă culturală. La Iași se dezvelea statuia lui Ștefan cel Mare făcută de sculptorul francez Emmanuel Frémiet, ocazie cu care Mihai Eminescu a scris cea mai zguduitoare poezie a neamului românesc, „Doina”, pe care urma să o recite în public, dar a citit-o seara la *Junimea*.

La anul 1889, jalea umplea toată țara Moldovei, căci treceau la cele veșnice Mihai Eminescu, Veronica Micle

și Ion Creangă. Pamfile l-a venerat toată viața pe marele povestitor: în memoria lui a editat revista „Ion Creangă”, iar prin Testament dorea ca la Bârlad să-i fie ridicat un bust marelui povestitor.

În „Autobiografie, amintiri”, Tudor Pamfile mărturisește: „Școala primară am făcut-o în Țepu: două clase în trei ani... mi-aduc aminte foarte bine că, în primăvara anului 1893, mi se urăse cu totul școala, deoarece răsăriseră brândușele pe dealurile Țepului, iar mai târziu începuseră a se coace cireșele

și merele timpurii, pe deal, la vie. Aveam o arie în sat, cam departe de casă; în arie aveam o poiată, în poiată niște iesle și sub paiele din iesle îmi puneam, dimineața și de-amiază, geanta cu cărțile și plecam, firește cu alții, unde nimeni nu ne întreabă... Dar fericirea acestei dulci primăveri am plătit-o scump. Mama, mi-aduc foarte bine aminte, care-și pusese toată nădejdea într-un viitor al meu, întemeiat pe truda învățaturii de carte, s-a plioforisit pe la moșii de vară, numaidecât, asupra strașnicei mele trageri de inimă pentru școală: întâiu huciind niște găini străine cari scurtau în ieslele cu paie, sub cari stătea geanta mea cu cărțile, a pus mâna pe ea și a adus-o acasă, al doilea, până seara, a și dat o raită pe la lelița prăfisoara, nevasta domnului, ca să-și vadă, prin mijlocirea ei, visul cu ochii; și al treilea, a doua zi, când mai era încă mult până la ziuă, m-a smăncit din somn, mi-a pus o sapă grea pe umăr și m-a pornit la prășit! Am jucat ca ursul, o vară întreagă, ademenit pe de-o parte de acele zile de muncă, ce începeau cu un ceas înainte de revărsatul zorilor

și se încheiau cu alt ceas după lăsarea deplină a întunericului, iar pe de alta, de necurmatele muștrări din partea cui trebuia, nu pentru părăsirea școalei, ci pentru neîndemnarea mea la muncă. Atunci am aflat întâiu că „alți oameni au ploduri cari-s numai cât palma și muncesc ca niște oameni bătrâni” Și eu?

Deci, în acea vară, am prășit, am secerat, am ajutat la coasă și la strâns de pe câmp, iar pentru toamnă m-am cerut cu școala la târg, la Tecuci. De aici încolo, șase ani, adică șase veri, după închiderea școalelor, le petreceam pe câmp, la muncă, de-a valma cu toți ai mei, spre cea mai mare bucurie a mamei, care, prin acest simplu metod pedagogic, mă făcea să aștept deschiderea școalei, pe toamnă, mai cu nerăbdare decât o înnoire cu straie la Paști”.

Clasele a III-a și a IV-a precum și Gimnaziul le face la Tecuci. La absolvire, participă la un concurs în urma căruia este admis bursier la Școala Fiilor de Militari din Iași, hotărându-și

Bustul lui Tudor Pamfile amplasat în fața școlii de pe strada C. Hamangiu din Bârlad, opera sculptorului Gheorghe Alupoaei.

astfel soarta ca militar de carieră, dar și pe cea de folclorist datorită audierii, în 1903, a unei conferințe despre Anton Pann ținută de Theodor Burada, Președintele Societății „Junimea”. Ca urmare, va publica în revista „Șezătoarea” de la Fălțiceni a lui Artur Gorovei mai multe sute de cântece din satul natal.

Viața merge înainte: în cultură și știință sunt activi Nicolae Iorga, Ovid Densusianu, Șt. O. Iosif, A. D. Xenopol, George Coșbuc, Constantin Brâncuși, Dimitrie Paciurea, Emil Racoviță, Traian Vuia ș.a.

În 1904 este admis, tot prin concurs, la Școala de Ofițeri de infanterie din București, prilej cu care îi cunoaște pe savantul Nicolae Iorga și pe profesorul Ion Bianu, Președintele Academiei Române, care vor contribui la consacrarea sa. Debutază în revista „Viața literară” cu proza „Logofătul Costachi Conachi și sluga osândită” și publică sub egida Academiei prima sa culegere de folclor „Jocuri de copii adunate din satul Țăpu”.

La 23 de ani, în iunie 1906, este sublocotenent, absolvent al Școlii de Ofițeri de infanterie și cavalerie din Târgoviște, și la cerere primește repartitie la Regimentul 3 Roșiori din Bârlad.

În plan social, anul 1907 este tulburat de răzcoalele țărănești care îl vor afecta și pe Pamfile, mobilizat în Cazarma Regimentului 7 Călărași din Iași. În plan cultural și afectiv, la Bârlad se împrietenește cu poetul George Tutoveanu și îi apare cartea de istorie „Povestire pe scurt despre neamul românesc”.

Tot acum, împreună cu Mihai Lupescu, directorul Orfelinatlui Agricol „Principele Ferdinand” din Zorleni, care îi va fi naș, întemeiază cea mai importantă publicație de folclor din țară, revista „Ion Creangă” care apare între anii 1908–1916.

Foarte activ, publică „Cimilituri românești” culese de prin satele județului Tecuci și studiul etnografic „Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuții de artă și tehnică populară”, pentru care primește Premiul „Neuschotz” al Academiei Române.

Preia de la Tecuci revista literară „Freamătul”, unde este secretar și director George Tutoveanu. În acești ani, cultura românească este dominată de mari personalități: Spiru Haret, Gheorghe Țițeica, I. L. Caragiale, Victor Eftimiu, Alexandru Macedonski, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Garabet Ibrăileanu, Dimitrie Paciurea, Camil Ressu, Ștefan Luchian ș.a.

Vremurile se precipită, au loc războaiele balcanice din 1912–1913. Pamfile este iarăși mobilizat, dar continuă să publice studiile: „Agricultura la români” și „Cerul și podoabele lui” și scoate, împreună cu directorul Prefecturii Tutova, revista de cercetări și mărturii istorice „Miron Costin”. Regele Carol I îi acordă Ordinul „Steaua României” în grad de cavalier

și este avansat la gradul de căpitan.

La 1 mai 1915, împreună cu poetul George Tutoveanu și cu preotul Toma Chiricuță, fondează Societatea Literară „Academia Bârlădeană”, care ființează și astăzi. Continuă să publice noi studii: „Văzduhul după credințele poporului român”; „Mitologie românească. II. Comorile”, dar declanșarea Primului Război Mondial îl va mobiliza pe frontul de la Oituz și Mărășești și îi va afecta sănătatea.

Datorită meritelor profesionale, la 2 noiembrie 1918, este avansat la gradul de maior și propus ca membru corespondent al Academiei Române, iar academicianul Simion Mehedinți, Ministrul Instrucțiunii Publice, îi solicită detașarea la acest Minister și îl trimite la Chișinău ca atașat cultural al României Mari. Aici, în pofida sănătății precare, este în continuare foarte activ, astfel că boala i se agravează: la 16 octombrie 1921 își dă obștescul sfârșit, spre regretul tuturor celor care l-au cunoscut și apreciat. Nicolae Iorga, Apostol D. Culea, Simion Mehedinți, Mihail Sadoveanu, Nicolae Densusianu, Alexandru Lascarov-Moldoveanu, Gabriel Drăgan ș.a. au evocat în articole publicate în presa vremii personalitatea lui Tudor Pamfile și vasta sa operă.

Ignorat și aproape uitat o vreme, pentru că și-a adus contribuția la culturalizarea fraților de peste Prut, Tudor Pamfile revine în memoria colectivă și își capătă locul meritat în Panteonul culturii naționale. În memoria sa, Școala din satul natal, ca și Școala nr. 4 și o stradă din municipiul Bârlad îi poartă numele. S-au realizat busturi și portrete ale folcloristului la Tecuci, Țepu și Bârlad, i s-au reeditat operele, iar la Galați, sub patronajul Episcopiei Dunării de Jos și al Centrului Cultural, are loc anual Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă „Tudor Pamfile”.

Vremea și vremurile și-au pus amprenta pe destinul său, un destin asemănător cu al altor mari spirite ale umanității, care au ars intens pentru binele și fericirea tuturor.

Copil fiind, ți se pare că lumea începe și se sfârșește în pragul casei în care te-ai născut, cu marginea satului... în care ai văzut lumina zilei, cu zarea care ți-a mărginit privirea pentru întâia oară.

Adolescent fiind, ți se pare că iubirea ta dintâi e singura iubire mare și adevărată...

Lucrurile se schimbă pe urmă...Lumea se vedește a fi mai mare... iar iubirile se dovedesc nesfârșite, deasupra lor ridicându-se iubirea de patrie, dragostea de țara ta și de locurile natale și față de neamul din care te tragi.

Rândurile de mai sus ale scriitorului Ion Lăncrănjan mi se par foarte sugestive pentru personalitatea lui Tudor Pamfile.

Bustul și casa lui Tudor Pamfile din Tecuci.

GHEORGHE N. VASILACHE
CORINA VASILACHE

SPECIFICUL NARAȚIUNII ÎN POVEȘTILE LUI TUDOR PAMFILE

Preocupările folcloristice ale lui Tudor Pamfile datează de prin anul 1905, când încă urma cursurile Școlii de ofițeri de infanterie și, ca elev al profesorului Nicolae Iorga, îi scria acestuia: *Am o colecție de folclor foarte variată – povești, cântece, ghicitori, superstiții, medicină populară, colinde, strigături – culese de prin județul Tecuci, din localitățile Țepu, Buciumeni, Țigănești, Negrilești, Brăhășești, Tâlpigi, care mi-au plăcut mie, fecior de țăran... Ca să rămâie, le înțepenim pe hârtie ca să le avem odată și odată, ca o sticlă de doctorie când vor veni zilele de căință...*

În numai 15 ani, Tudor Pamfile a adunat cu hărnicie un munte de material, publicând aproape 40 de volume ce conțin proză și versuri populare, jocuri de copii, studii de etnografie, informații despre viața materială rurală, lucrări cu profil istoric, care, laolaltă, formează o impresionantă arhivă de folclor și etnografie reprezentativă a Moldovei.

Proza populară (povești, snoave) a constituit o preocupare constantă a folcloristului moldovean, concretizată în volumele: *Graiul vremurilor* (1909), *Feți-Frumoși de odinioară* (1910), *Un tăciune și-un cărbune* (1914), *Firișoare de aur* (1913, snoave). Poveștile sale dezvoltă teme și motive existente în colecțiile anterioare: împăratul căruia i se furau recoltele de grâu (**Șperlă Voinicul**), vrajba dintre mama vitregă și fiica ei cea frumoasă (**Zâna Stelina**), fata răpită de zmei și salvată de fratele ei cel mai mic (**Chipăruș, feciorul babei**), motivul bătrânilor fără copii (**Petrea cel viteaz**) etc. În schimb, modalitatea în care este prezentată substanța epică a acestor povești are particularități specifice, pe care încercăm să le evidențiem în cuprinsul acestui studiu, folosind pentru argumentare texte selectate din volumele *Basme* de Tudor Pamfile, Editura Junimea 1976, cu ilustrații semnate de Genoveva Georgescu și Mihai Gheorghe și *Feți-Frumoși de odinioară*, Editura Librăriei Leon Alcalay, București.

După cum se știe, **începutul basmelor tradiționale** este marcat de o diversitate de formule care au rolul de a introduce pe cititor într-o lume fabuloasă. Într-un stil neutru, marcat prin forme verbale și pronominale de persoana a III-a, se sugerează reperele spațiale (un tărâm fabulos în care se ajunge cu gândul, călăuzit de animale fabuloase), dar și cele temporale vag definite (*odată, cândva, demult* etc.), întregite și de unele detalii ironico-umoristice (*când făcea plopul pere și răchita micșunele, de când se băteau urșii în coade, de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, de când se potcovea puricele la un picior cu 99 de oca de fier, de când se scria musca pe perete* etc.). În schimb, la Tudor Pamfile remarcăm în partea introductivă prezența unor digresiuni care sugerează, mai curând, atmosfera șezătorilor și a clăcilor moldovenești cu ascultători atenți și poate curioși să audă întâmplarea. De altfel, cuvântul **clacă** apare frecvent în poveștile lui Tudor Pamfile. Iată, de exemplu, începutul poveștii **Șperlă Voinicul** (auzită de la fratele său, Leon), în care naratorul este mai degrabă preocupat de semnificația numelui personajului Șperlă, feciorul unui împărat de demult, decât de recompunerea atmosferei fantastice: *Așa îl chema pe feciorul unui împărat de demult: Șperlă. Eu, când am auzit întâmplarea asta, tare m-am minunat de numele feciorului și drept la bunică-mea m-am dus și am întrebat-o, dar bunica m-a îndreptat la bunicul. Și bunicul, luând zodiacul de pe coardă, a cercetat cu de-amănuntul toți sfinții și sfințișorii anului și de numele lui Șperlă tot n-a dat.*

Ci numai într-un târziu, ștergându-și bunicul ochelarii și punând zodiacul la loc, își dădu cu părerea că cel fecior de împărat trebuie să fi fost mare zăcaș. Că ce-i șperla, decât jăraticul focului potolit și cum să se cheme cel care stă pururea în vatra focului, vânturându-i cenușa cu cleștele decât Șperlă! Și atunci m-am luminat și mi-am zis că de bună seamă îi așa.... (Basme, p.5)

În **Chipăruș, feciorul babei** se face la început o întreagă filozofie referitoare la oamenii înzestrați cu darul povestirii, care știu și toaca în cerul lui Dumnezeu, sunt plini de minte, în căpătâniile lor vâra vrute și nevrute. Însuși naratorul, care pare un țăran harnic din partea locurilor noastre, mărturisește că are în debă vrute și nevrute, pe care le-ar isprăvi în astă sară, la claca despre care tocmai a auzit. **Zâna Stelina** (poveste auzită de la Ion al Michiului, din Țepu) se deschide nu în manieră tradițională, ci cu ample considerații despre raporturile dintre părinți și copiii lor: *Dragii mei, cămeșă-i mai aproape decât sumanul și sângele apă nu se face. Că nu întotdeauna părintele se uită cu drag la feciorul lui și nu întotdeauna mama își piaptână fata cu pieptene de corn și o îmbracă veșnic cu cămașă de in.... (ibidem, p.23)*

În basmele din colecțiile anterioare, reperele locale sunt nedefinite: *o grădină frumoasă, o pădure, niște palate, tărâmul celălalt* etc. În mai toate poveștile lui Tudor Pamfile, indiciile spațiale sunt ușor identificabile, sugerând o atmosferă de realitate povestită pe care o putem regăsi în **Șperlă Voinicul**: *Noi, în Moldova noastră, când simțim că lanurile ni se prăpădesc, au de paserile cerului, au de soare, au de secetă, ne apucăm și le cosim... (ibidem, p.9).*

În **Povestea lui Cernat cel Mare** se face următoarea precizare: *Vânător ca dânsul, mai rar să fi văzut în părțile acelea ale Moldovei... Pușcaș ca mine mai rar prin iste părți ale Vrancei. (Feți-Frumoși ... p.55, 57)*

Întâmplarea pe care ar vrea să o istorisească naratorul în **Zâna Stelina** s-ar fi putut petrece de pe când răsărea soarele **sub pat** și asfințea către seară în **Bârlad**... aici, la noi, în **ist cătun** blagoslovit de dumnezeu cu tot felul de oameni. (*Basme...*, p.23)

Stilul colocvial

În **Șperlă Voinicul**, după ce naratorul amintește de existența unui împărat foarte bogat pe care l-a lovit mânia în coastă, urmează reacția afectivă a acestuia cu adresări către potențialii ascultători sau cititori: *Chiu și vai! Ce-i? Mare comedie! Auleu! Dar cum! Nu mă omorî! Dar păzitorii ce-au făcut? Parcă ei își pot da cu mintea! (ibidem, p.6)*

– Măi, nu vă uitați că-s vai de mine! Am fin împărătesc, să știți, și să vă ferească Sfântul să-mi faceți vreun neajuns, să-mi mâncați vreo brazdă de pământ ori să-mi furați vreun pui de găină că v-ați dus! (*ibidem*, p.12)

În **Zâna Stelina** se povestește despre frumusețea fetei care stârnește invidia mamei vitrege, după care naratorul notează: *Să se spânzure că-i frumoasă? Eu, de-o pildă, să mă fi otrăvit că mă lăsase Dumnezeu așa cum eram pe când se băteau fetele din șapte sate după mine? Ori dumneavoastră care, del!, să vă lăsați împușcați din pricină că sunteți așa cum sunteți? Ba deloc! Cine are ce-i trebuie lui și ce le trebuie altora, de la Dumnezeu are... (ibidem, p.24)*

Povestind cum s-a rățăcit fata din textul **Chipăruș, feciorul babei**, naratorul-personaj, mărturisește: *În ce parte, nu știu, dar*

atâta ți-aș putea spune că-n cetate trăiau doi zmei amarnici de pizmătăreți. Și iaca așa, fata babei la popreală. De ce? iarăși nu știu. (ibidem, p.72)

Naratorul implicat

Devenit personaj, naratorul se implică în rezolvarea unor situații critice. După ce doi nătăfleți ai împăratului s-au dovedit nevolnici de a apăra lanurile de grâu care cădeau pradă unor dușmani nevăzuți, cine credeți că urmează la rând să păzească?

Mă duc și eu la împărat și-i zic: –Înălțate împărate, iaca așa și așa, să te fac eu cu holde! Iară împăratul de colo: –Cum? –Ascultă. ... (Și îi propune să le cosească, să se înțeleagă măcar cu paiele.) –Dacă-i așa, drum bun...plecăciuni nevesti-tii și feciorilor și tuturor celor din satul tău și lui Vodă al vostru, dacă cumva te întâlnești cu dânsul... (ibidem, p.9)

O babă merge, fără niciun folos, din vrăjitoare în vrăjitoare, doar-doar va afla unde ar putea fi ascunsă fata ei de o frumusețe rară. În cele din urmă vine și la mine și-i zic: –Dă-mi o fărâmură, și-ți spun unde se află. –Na-ți o pită-ntreagă, și spune-mi măcar de mai trăiește, au ba. – Trăiește, și-i roabă zmeilor din cetate. (ibidem, p.72)

Mirat de răspunsul neinspirat dat zmeilor de feciorul cel mijlociu, naratorul intervine brusc, sancționându-i prostia astfel: Eu, să fi fost în locul zmeilor, m-aș fi priceput ce să-i răspund acestuia: Dumnezeu să-i ierte și pe el și pe tine... (ibidem, p.73)

Citind poveștile folcloristului Pamfile, întâlnești în substanța narațiunii frecvente inserții lirice (selecate, probabil, din volumul *Cântece de țară*). După ce șoricelul soarbe din palmele adunate găvan ale lui Șperlă cele câteva picături de vin, se dă peste cap și cântă: *Bunu-i vinul, bine-mi place,/ Nu știu viei ce i-oi face!* (ibidem, p.11). Zâna Stelina blestemă în felul următor pe cea care i-a pus la cale moartea: *Aibă patul cucului/ Și hodina vântului,/ Că nici cucul n-are casă/ Și nici vântul țar-aleasă!* (ibidem, p.28). Împăratul Cataram-Craiul, plecat în codru să vâneze fiare sălbătice, se oprește într-o poiană și, în timp ce sorbea apa lîmpe de la lacrăma din lacul codrului cu zâne, cântă astfel: *Geme codrul, geme!/ Geme, că i-i rău,/ Că-l plouă mereu!/ Și plouă de varsă,/ Codrului nu-i pasă,/ Că i-i frunza deasă,/ Sus i-i frunza deasă,/ Jos i-i umbra groasă,/ Sus frunza-i mărunță/ Jos umbra-i rotundă!*... (ibidem, p.34). Fata unui crai ajuns la vârsta bătrâneții, frumoasă, dar bolnavă de-o boală cumplită, își alina suferința cântând: *Foileană de susai,/ Inimă de putregai,/ N-am cuțit ca să te tai,/ Să văd în tine ce ai!* (ibidem, p.43). Chipăruș, care își caută sora zălogită în cetatea de piatră a zmeilor, fredona alinându-și dorul: *Dragostea de frățior,/ Te tot trage de picior;/ Iară cea de surioară,/ Îți rupe din inimioară!* (ibidem, p. 74). Dumnezeu, coborât pe pământ și îmbrăcat în haine mocănești, umblă încolo și încoace și, ajuns la casa dascălului care era chinuit de dorința de a avea un fiu, strigă: *Hai la mere boierești,/ Hai la mere domnești;/ Oricine a gusta,/ Îndat-a purcede grea!* (ibidem, p.56). Doi feciori crescuți toloșcani voinici și frumoși ca doi bujori își caută tatăl, umblând din casă în casă ca doi stelari în sărbătorile de iarnă de la noi, cântând cu glas duos: *Foaie de bujor,/ Și de alior,/ Plânge,/ Mi se plânge,/ Cu lacrimi de sânge,/ Cu obraji de mac,/ Cel copil sărac,/ Foaie de ciulini,/ Dusu-s-a-n streini,/ Dusu-s-a departe/ Să învețe carte.* (ibidem, p.58). În *Povestea porcului năzdrăvan* (Feți-Frumoși..., p. 42) găsim versurile: *Sărmană, inima mea,/ Cum purcede-a mă durea;/ De m-a durea tot așa,/ Nu știu în câte-oi rămănea... Ard în foc și mă topesc/ Și-o puicuță nu-mi găsec./ Câte boli, toate-au venit,/ De toate m-am izbăvit,/ Numai una-n lume-i grea:/ Boală nu-i ca dragostea.*

Asistăm în epica populară culeasă de Tudor Pamfile la

o demitizare a universului fabulos unde, în mod obișnuit, își trăiesc veacul zmei, balauri cu șapte capete, zgripsori, zgripsoroaice etc. În schimb, personajele din poveștile lui Pamfile par a fi, mai curând, oameni obișnuiți din ținuturile noastre, care se confruntă cu tot felul de probleme: dascăli de strană, ispravnici, pârclăbi, bărbați înșelați de muieri neastâmpărate. Satele sunt conduse de către Vodă (primar), ursitoarele nu sunt altcineva decât trei mocani. Petrea cel Viteaz nu se luptă cu balauri sau cu zmei, ci cu fata Răcoroaiei, dușmana Zânei-fără-de-tată, morții sunt cărați la locul de veci cu un căruț mititel. Personajele care populează poveștile își dau binețe în stilul țărănesc moldovenesc: *Noroc dumitale, moșule, și tuturor ploaie la vară!...că tare ne mai pedepsește de-o vreme cu toate secetele...* (Feți-Frumoși..., p.56). Nunta din *Petrea cel Viteaz* se va desfășura peste două săptămâni, de bună seamă, după ce au ieșit hârtiile de la primărie. O nuntă, oameni buni, cum neam din neamul nostru n-a avut, că pe atunci toate erau îmbelșugate pe pământ, iar nu ca astăzi (ibidem, p.63).

Proverbele, zicătorile, expresiile populare

prezente în țesătura epică a poveștilor lui Tudor Pamfile sporesc oralitatea textului: *la pârul lădat să nu te duci cu traista prea mare; paza bună trece primejdia rea; cine poate oase roade, cine nu, nici lapte acru; a nimerit orbul Brăila; a găsi bine capului; a o lua în bețe; a căuta nod în papură; cât ai bate în palme; a-i trece pârul prin căciulă; a-și pune boii în cârd cu cineva*. Nu lipsesc propozițiile exclamative și interogative, interjecțiile sau expresiile onomatopoeice care sporesc nota de oralitate a textelor marelui folclorist.

Finalul poveștilor tradiționale este întotdeauna optimist. Criza semnalată la început se sfârșește cu bine: lanurile de grâu sunt salvate, fata babei este găsită, mama vitregă este pedepsită etc. La Tudor Pamfile încheierea

poveștilor se face, de regulă, într-o manieră personală, evidențiindu-se disponibilitatea naratorului de a mai înșira alte povești, așa cum remarcăm în *Hanul Ancuței* sau în *O mie și una de nopți*. De exemplu, șoarecele (alias naratorul), care îi spune moșului povestea lui Chipăruș, mărturisește: *...zău, te-aș ruga să nu mă omori, că-ți mai spun o poveste. Și, fără să mă întrebe dacă-l ascult ori ba, se pune pe-nșirat, și toaca, toaca, toaca, toaca, îmi mai dă gata una. E destul, că pe asta nu v-o spun! Doar un cuvânt: c-o minciună moldovenească, trecui țara ungurească. Și acum, mă închin cu sănătate și voie bună, dragii mei feciori și fete!* (ibidem, p.75)

Concluzii: Digresiunile introductive, stilul colocvial al narațiunii, preocuparea permanentă a folcloristului pentru localizarea faptelor, inserțiile lirice prezente în mai toate poveștile, toate acestea dau o notă aparte epicii populare culese de Tudor Pamfile.

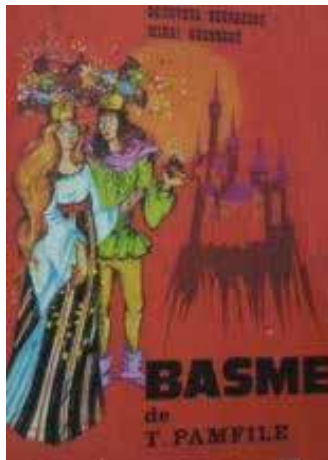
Aprecieri critice

Pamfile va rămâne tot marele folclorist din viață, topit pe veci în încăperea largă și luminoasă a sufletului nostru românesc. (Alexandru Lascarov-Moldovanu)

Tudor Pamfile a scris mult și a dat la iveală o comoară neprețuită de cunoștințe despre sufletul poporului nostru, care [...] ar fi rămas pe veci pierdută, dacă nu ar fi răscolit el toate unghiurile țării ca s-o descopere. (Artur Gorovei)

Prețuit de mari spirite contemporane...pentru încercarea de a strânge firișoarele de aur din „prejmuita noastră avere”, prin ce ne-a lăsat ca moștenire nepieritoare, îl putem considera „senatorul cel dintâi pe lângă Majestatea Sa, Timpul”. (Dumitru V. Marin)

* Gheorghe și Corina Vasilache, socru și noră, sunt profesori de limba română în Țepu, respectiv în Galați.

TUDOR PAMFILE

CU PRIVIRE LA „SĂRBĂTORILE PĂGÂNEȘTI” ȘI „CREDINȚELE DEȘERTE” *

Cu lucrarea de față se încheie descrierea sărbătorilor păzite de poporul român în curgerea unui an întreg. Aici vom găsi toate tradițiunile, legendele și credințele ce se leagă de sfinții și sărbătorile pomenite în literatura bisericească, iar pe lângă dânsle vom afla încă și toate tradițiunile, legendele și credințele vechilor culturi autohtone sau împrumutate de părinții neamului nostru [...] Toate aceste creațiuni populare au venit ca să explice și să îndreptățească formele unui cult așezat după o socotință omenească, deci cu neapărata ei stângăcie și lipsă. Aceste producțiuni populare copleșesc textele și învățăturile religiunii creștine, cari rămân aproape înecate, cu toată oficialitatea de care se bucură [...] Dacă religiunea creștină propovăduiește o singură credință, cea în ajutorul lui Dumnezeu, oricine va recunoaște că e prea puțin; toate religiunile și-o au, mai sporită, înainte de cea creștină și după primirea creștinismului. E prea neîndestulătoare pentru acoperirea tuturor nevoilor, – și-a zis poporul; prea este cu neputință în același timp să dea Dumnezeu ploaie pentru câmp și soare pentru zbicitul pânzelor la ghiltoare. E cunoscută povestirea sfatului ce-a căutat să-l ia Dumnezeu de la oameni, cu privire la ziua cea mai nimerită pentru ploaie: atunci, unul nu s-a învoit pentru luni, căci avea pusă năsadă pe arie, altul pentru marți, când trebuia să plece la pădure, și așa mai departe, și când, învoindu-se pentru duminică, zi de odihnă, a auzit și a văzut pe preot sculându-se și zicând că „nu se poate-n altă zi, Stăpâne? Ar fi păcat pentru sfânt numele tău să nu vină nimeni în această zi la biserică, din pricina ploii!”

În lumea aceasta, unde interesele se ciocnesc în fiecare clipă, unde între fire și om se dezlănțuie cea mai neîmpăcată luptă, o singură credință orbească, un singur izvor de nădejde nu este cu putință; de aceea, fiecare individ, fiecare clasă socială a căutat cărări deosebite pentru a ajunge la limanul dorit. Și ce-i depănarea unei astfel de cărări decât credința? Credința este calea pe care cineva poate ajunge la țintă, este mijlocul care răstoarnă piedicile ce i se aștern cuiva înainte.

Deci, câte credințe poate avea un om? Câte nevoi, câte dorințe! ele sunt menite să potolească neastâmpărul și să aducă pacea în suflet. Oricum vor socotite de cei din afară, pentru individ aceste credințe sunt sfinte; prin urmare, e o brutalitate să le botezăm „deșarte” când tocmai ele umplu inima de nădejde [...]

Toate aceste înlănțuiri de credințe mântuitoare nu pot fi „deșerte” ci, cel mult, li s-ar putea zice „păgânești”, fiindcă nu-s arătate în tipicurile cărților religioase oficiale: ele sunt însă înscrise în altă lege, care ne-am făcut-o sau ni s-a dat înainte de creștinism, când noi, sub un nume care aici nu are nici o însemnătate, eram ca popor, eram ca oameni pe deplin legați cu firea de pe atunci, prea puțin schimbată astăzi. Ne vom fi închinat în nimicnicia noastră focului, – de vom fi locuit în miazănoaptea Europei, – ne vom fi plecat într-un fel crocodilului, – de vom fi sălășluit în Egipt, și, mai cu putință, vom fi adorat cerul pământului unde locuim și astăzi, cu soarele lui ce arde vara, cu tunetele, fulgerele și trăsnetele nourilor noștri, cu „piatra” noastră, și cu toate cele

minunate din preajmă-ne. Acestea nu s-au putut șterge, căci religiunea n-a avut, învederat, ce să ne pună la loc. „Mare este Dumnezeu!”, dar insuficiența acestei idei, pentru omul prins în mrejele „minunatelor sale fapte”, a dat naștere unei foarte cuprinzătoare zicale: „Până la Dumnezeu te mănâncă sfinții!” [...]

Creștinii nu vor afla în învățătura Mântuitorului astfel de întocmiri, și negăsindu-le, și le-au creat. Acestea sunt credințele sau superstițiile:

„Să nu faci cutare lucru că-i primejdie pentru cutare”;

„Să face cutare lucru ca să fie cutare”.

Vor fi „deșarte”, „băbești”, „păgânești”, însă printr-însele poporul caută și crede că subjugă elementele firești; ele zugrăvesc destoinicia unui popor. Poporul care nu le are nu simte, nu vrea, e ca o vită pe care o poartă copilul de funie.

Că multe din aceste superstiții sunt trebuincioase, am văzut, și că unele din ele au o înrăurire negativă asupra vieții, nu putem contesta. Astfel, ca de pildă, ar fi mult mai bine ca plugarul să-și are adânc pământul și să-și muncească la vreme și în chip priceput, decât să-și piardă vremea și din agonisită, umblând să prindă solomonarii cari leagă ploile ori pândind clipa nimerită ca să fure toaca bisericii și s-o arunce în fântână, crezând că-n chipul acesta Dumnezeu va slobozi ploile; este mai bine să-și asigure holda la vreo societate de asigurare împotriva grindinii, decât să-și piardă, – după cum cred unii că se-ntâmplă, – nouă joi, nouă mijloace de săptămâni de după Paști, când este toiul muncii, sărbând „pentru piatră”.

Au aceste credințe părți bune și părți rele prin demodarea lor, dar trebuie să se știe că stârpirea celor netrebnice urmează să se facă în mod firesc, și nicidecum lovind; lovind, se lovește în sufletul poporului. Să se lucreze asupra cauzelor ce le-au născut. Ca de pildă: să nu zicem „popor ticălos și leneș pentru că serbează cutare zi pentru friguri, ori bea cutare buruiănă pentru friguri”, ci să facem să nu zacă de friguri, să-l încredințăm despre alte leacuri puternice împotriva frigurilor, și cu chipul acesta superstiția va fi uitată.

Până acum nu s-a urmat așa; s-au făcut greșeli din toate părțile, și mai ales de cei cari sunt în măsură să cunoască mai bine rostul acestor credințe, adică de învățători și preoți. [...]

Iată ce vorbește un bun învățător din Muscel sătenilor în ședința unui cerc cultural, în ziua de duminică, 15 februar 1909, cuvântare care se tipărește apoi în „Buletinul activității sociale a preoților și învățătorilor”:

„Oameni buni, timp de un an de zile eu am însemnat într-un caiet, zi de zi, toate sărbătorile necreștinești ținute de femei. Fiindcă ni le cereau niște profesori de la București, doritori să afle și ei droaia de sfinți ținută de femeile noastre de la țară. Și ce credeți dumneavoastră c-am aflat? Mai bine de o sută de sărbători păgânești, zile bune de lucru, în cari femeile nu fac altceva decât să stea vara de vorbă pe marginea drumului pe la câte o umbră, iar iarna să facă sfaturi prin câte o casă, vorbind ori râzând aia d-ailaltă, împilduindu-se una pe alta, iar de multe ori sfârșind prin câte o ocară sau păruială, să mai dea de lucru domnului judecător..., ba să mai piardă și zile

de lucru, bătând drumurile până la ocol.

Vă spusei că voi da pe față pricina pentru care sărbătorile păgânești îmbulzesc pe femeile noastre. Știți care-i pricina? Lenea, frați săteni, lenea, „că ea e cucoană mare, care n-are de mâncare”. Da! Lenea femeilor cari le-au născocit și lenea femeilor și fetelor de azi, cari le înmulțesc și le moștenesc, în loc de a le părăsi, spunând că „așa au apucat”. Dar când e vorba de port, nu se mai îmbracă ca-n vremea veche, când portul era mult mai curat, mai românesc ca azi. Când e vorba de găteală, nu-și mai spun: „mă îmbrac, ori mă port așa, fiindcă așa am pomenit din bătrâni”, ci îți vor zice: „hei! s-au schimbat timpurile!” ori, „s-a schimbat lumea; nu mai e ca-n vremea când era bătrânica fată mare”... Iată dar cum părăsim ce-i bun din vremea veche și moștenim ce-i rău.”

Și ca să întărească cele spuse ca mărturie, același învățător adaugă chiar cântecul următor, despre care insinuează că reprezintă adevărul, fără să arate că acest cântec cu nesfârșit de multe lui variante este tocmai o satiră pentru femeile cari ar îndreptăți o lene prin ființa prea multor sărbători.

*Lunea, marțea n-am lucrat
Mai de când m-am măritat,
Căci nici mama n-a lucrat.
Miercurea e zi de post,
Și eu <obricit>-am fost.
Joile le țin pe toate,
Că mi-e teamă de păcate.
Viner'le le sunt <sfinte vineri>,
Toate sărbători cu țineri.
Sâmbătă, dracu-a lucrat?
Știi c-a fost pomană-n sat,
Am băut, m-am îmbătat,
Și pe urmă m-am culcat.
Duminică m-am sculat
Și-am plecat la popa-n sat
Să-ntreb când e de lucrat.*

După învățători, „cari trimit știri domnilor din București”, cum foarte bine mărturisește unul, mai sus, se iau „domnii”, și, când pe temeiul mărturiilor, când pe temeiul propriilor lor socotințe, scriu și dânsii împotriva „sărbătorilor băbești” și a „credințelor deșearte”. [...]

După laici, în batjocorirea datinilor străbune, părinți de taină în mijlocul cărora am trăit și ne-am arătat cine suntem, vin preoții, cari o fac cu mult mai puțin meșteșug, cu toată competența ce nu li se poate contesta în materie de religie și suflet: țin predici, sfătuiesc și afurisesc, dar, firește, vor ceti când vor fi chemați, „pentru viermi”, „pentru scoaterea dracilor, cum mărturisește nuvelistul I. Agârbiceanu, însuși față bisericească, – „pentru vrăjmași”, și la urma urmei, pentru orișice. Vor sta pe pat la zi-ntâi, ca să le stea gospodinilor cloștile pe ouă și vor da fetelor busuioc muiat în căldărușa cu aghiasma Iordanului, ca să aibă, bietele fete, cu ce să-și facă de dragoste.

Alte fețe bisericești au mers încă mai departe. Nu numai că au socotit ca păgâne și vătămatoare sărbătorile „nelegate”, cele aducătoare de lene, dar s-au apucat să sfărâme chiar și sărbătorile domnești, după ce au îngăduit ca legea răpaușului duminical să le desființeze aproape cu totul. [...]

Se înțelege foarte bine de ce acest soi de sfaturi, venind ele de la oricine vor fi venind, rămân fără nici o urmare. Când toate se întemeiază pe neadevăr, nici ironia, nici înalta situație

a scriitorului nu se pot cu nimic impune.

Sunt multe „sărbători păgânești” și foarte multe „credințe deșearte”, dar dacă cetim că joile după Paști nu se muncește la vie, că le „bate piatra”, nu însemnează că în acele zile toți românii dorm toată ziua; ei pot munci la câmp, și dacă pe alocuri se va socoti din această cauză primejdut și câmpul, fac alte treburi, chiar și cei ce nu numai vor zice că „se zice” dar vor și crede. Dacă „vinerea nu se împunge cu acul, pentru bube și înțepături”, nu însemnează că româncele își petrec ziua vineri șezând. Ele pot toarce, țese, croi, spăla, griji casele și câte alte treburi nu pot face! Vrea să zică, o credință cu privire la o muncă nu exclude celelalte munci. [...]

Cu răbdare și cu dragoste de om muncitor, credințele trebuie cercetate și înțelese. Dintr-însele, unele vor părea sau chiar vor fi fără nici un rost: acestea ne vor fi venit moștenire din niște timpuri și despre timpuri cari s-au schimbat; acestea, dacă mai trăiesc, se datorește tăriei etnice, conservatoare, tradiționaliste a poporului român; ele vor slăbi cu vremea. A le izgoni, nu se poate; a le brutaliza, iarăși nu se poate, căci jignim simțul etnic. Cele mai multe credințe însă se pot explica: dintre acestea, unele se sprijină pe un adevăr dovedit; astfel vor fi mai toate preceptele medicinei „băbești”, leacuri din buruieni, cuprinzând între acestea și descântecurile; altele sunt adevărate povești practice, consfințite de experiență, cum ar fi acestea:

„Seara să nu dai gunoiul afară, sau chiar să nu mături”; se poate ca într-însa va fi o rămășiță din cultul soarelui a cărui sfântă față nu trebuie colbăită atunci când el trece peste pragul apusului, dar este și o bună povață, căci seara, pe lângă că nu se poate mătura cumsecade, dar s-ar putea întâmpla să dăm afară cu mătura și lucruri mici, căzute jos din întâmplare.

„Să nu torni apă cu mâna pe dos” sau „peste mână”, căci din pricina stângăciei poți turna alături sau chiar răsturna paharul.

„Femeia însărcinată să nu dea cu piciorul în câine, căci va naște copilul cu păr pe tot trupul, ca și câinele”, ni se pare minunată recomandatie pentru igiena sarcinii.

Și de acestea s-ar putea înșira mii.

Alte superstiții, cele privitoare la muncă, au tocmai rostul de a împărți, pentru femeie mai ales, la muncă în gospodăria sa, de a face ca această muncă să nu fie unilaterală: luni, nu-i bine să fie cutare lucru, însă rămân atâtea de făcut, că numai femeia să fie vrednică să le isprăvească; marți tot astfel, și așa toată săptămâna.

Să cercetăm, să înțelegem și să cinstim credințele gloatelor, căci în gloatele cele fără de dascăli și-a vărsat Dumnezeu înțelepciunea sa, și mai vârtos decât în cea mai luminată minte. Învățăturile nouă au menirea „să plinească legea”, iar nu să o strice, și fericiți vor fi acei ce vor zice cu Hristos sutașilor de azi:

„Duceți-vă, și fie precum credeți voi.”

* Fragmente din *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, capitolul *Înceiere*, Ediție și introducere de Iordan Datcu. Editura Saeculum I.O., București, 2018, pp. 403-409.

Lui Cezar Ivănescu

...eu mereu tot urcu/ urc pe Golgota...

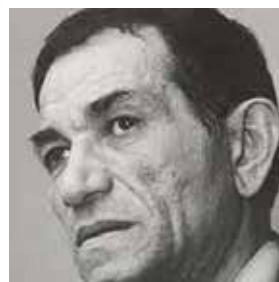
Miezul acestei veri este pentru noi, bârlădenii, un moment al poeziei.

Pentru că, în urmă cu 80 de ani, aici se naștea poetul a cărui personalitate și a cărui operă, înțelese și recunoscute de puțini în timpul vieții sale, sunt descoperite de tot mai mulți în posteritate.

Pentru a-l evoca pe poetul Baaadului, Academia Bârlădeană, în colaborare cu Primăria și Consiliul local, i-au dedicat reuniunea omagială de vineri, 6 august, onorată de numeroși iubitori de poezie cezarivănesciană. Deloc întâmplător, noaptea din ajun și dimineața au fost furtunoase, cu o ploaie de diluviu, de parcă norii mâniași au ales să-și descarce întunecimea anume asupra orașului...Să se fi încruntat poetul auzind cuvântul *omagiu*? Oricum, șuvoaiele inundând străzi și subsoluri de case s-au retras, soarele a revenit la scurt timp după începerea întâlnirii, și glasul poeziei nu a fost acoperit de tunete. Inconfundabil, neîncadrabil, nestăvilitul Cezar Ivănescu a fost din nou cu noi, ne-a ascultat, iar noi l-am invocat, recitat și ascultat recitind/cântând, trubaduresc, melodiile fără sfârșire, atâtea versuri născute „pe crucea zăbavniceii file”.

Bardul din Bârlad ne-a lăsat Baaadul...

Vă prezentăm comunicările susținute la reuniunea omagială.

ELENA MONU

CEZAR IVĂNESCU ȘI BÂRLADUL*

Poetul Cezar Ivănescu s-a născut la Bârlad, pe 6 august 1941, într-o casă din care a rămas numai locul de pe strada Caraiman nr.1, nu departe de casa unde a locuit reputatul profesor și cercetător de istorie culturală bârlădeană, Traian Nicola. Părinții săi – tatăl, Dumitru, român, mama, Xantipa, de origine albaneză – au avut trei copii, doi băieți și o fată. Cel mai mare, Dumitru, născut în 1939, bun prieten al nostru, a fost un istoric de valoare națională, care s-a prăpădit la doar 70 de ani. Mama, Xantipa, venise în România undeva prin anii '30, însoțită de mama sa, bunica lui Cezar, care nu știa românește.

Revenind la casă, a fost demolată cu mulți ani în urmă. Intenția noastră este să instalăm pe locul ei – avem acceptul proprietarului casei de-acum – o placă, un înscris cu acest text simplu: *În acest loc a existat casa natală a poetului Cezar Ivănescu (1941–2008)*. Ceea ce este mai greu de realizat deocamdată este schimbarea numelui străzii din Caraiman în Cezar Ivănescu. De asemenea, într-o perspectivă pe care nu o putem încă fixa, vom atribui numele poetului unei școli sau unei alte instituții bârlădene.

În urmă cu trei săptămâni, prin doamna Clara Aruștei, au

venit la Bârlad realizatorii unui film dedicat poetului: domnii Luan Topciu, coordonator al Centrului Cultural Albanез din România și Radu Săvulescu, director executiv al Asociației Liga Albanезilor din România. I-am condus prin locurile de care este legat numele lui Cezar Ivănescu, începând chiar cu Holul Primăriei, unde, în Galeria Personalităților, se află și fotografia poetului. Apoi, la Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, unde a fost elev între anii 1955–1958: și aici fotografia lui se află pe unul dintre panourile cu personalități de seamă ale României, foști elevi ai liceului. Atunci, în cei trei ani de liceu, în băncile codreniste,

s-a plămădit Cezar Ivănescu ca tânăr cu o vastă lectură. Revenind la filmul al cărui prim episod filmat la Bârlad l-ați putut vedea în premieră – și îi mulțumim din nou doamnei Clara Aruștei pentru această posibilitate – va fi continuat la Iași, urmând a fi încheiat, în intenția realizatorilor, în această toamnă.

O mențione pe care o socotesc importantă: la omagierea de astăzi au ținut mult să fie prezenți patru dintre colegii de liceu și prietenii lui Cezar Ivănescu. Suntem în sală, în ordine de catalog școlar, următorii: Crețu Nicolae, Diaconu (Monu) Elena, Gîrneață Mariana, Mănăstireanu Mariana – cele două Mariane au fost chiar colege de clasă cu Cezar... Iar despre pasiunea pentru lectură a liceanului Cezar Ivănescu a scris emoționant o altă colegă de clasă, Doina Teodoru (v. p. 21).

CLARA ARUȘTEI

POSTERITATEA UNUI SCRITOR DE GENIU

În primul rând, vă mulțumesc pentru invitație. Este onorant să mă aflu aici, în orașul natal al tatălui meu, la împlinirea a 80 de ani de la nașterea sa. Sunt emoționată și, desigur, este de înțeles emoția mea la întâlnirea cu dumneavoastră, bărlădenii, și la vederea primului episod al filmului dedicat de către Asociația Liga Albanezilor din România (ALAR) memoriei tatălui meu, episod filmat la Bârlad.

Voi spune câteva cuvinte despre acest film pe care tocmai l-am vizionat împreună și care a fost difuzat, acum, în premieră. Reprezintă și pentru mine o surpriză! Fac precizarea că 2021 a fost declarat de Asociația Liga Albanezilor din România drept „Anul Cezar Ivănescu”, astfel că pe parcursul întregului an vor avea loc manifestări dedicate poetului și operei sale, acesta fiind și cel dintâi proiect de asemenea anvergură pe care ALAR îl dedică scriitorului bărlădean cu origini albaneze și care se desfășoară sub deviza: *Cezar Ivănescu – 80 de ani de la naștere*. Așadar, repet, acest episod difuzat în premieră astăzi, aici, la Bârlad, este primul din cele opt care îi sunt dedicate poetului în cadrul acestui an omagial. „Anul Cezar Ivănescu” va continua la Asociația Liga Albanezilor din România cu noi producții video, evenimente literare și artistice dedicate memoriei lui Cezar Ivănescu, precum și cu o gală în cadrul căreia ALAR va acorda Premiul „Cezar Ivănescu” unui scriitor de limbă română, aparținând minorităților naționale. Nu în ultimul rând, spre finalul anului 2021, o editura prestigioasă din Albania va publica o antologie de versuri în format bilingv, română/albaneză, sub îngrijirea lui Luan Topciu, filolog, traducător și critic literar.

Fac această paranteză întrucât în film ați putut vedea și câteva secvențe din casa în care Cezar Ivănescu a locuit împreună cu familia, în ultima parte a vieții sale (1986-2008), casă transformată de mine în muzeu¹, prin efort exclusiv personal. Sunt câteva imagini care prezintă – expuse în acest cadru muzeal – manuscrise inedite, scrisori, mici obiecte personale, fotografii, cărți, diplome și medalii aflate în arhiva lui Cezar Ivănescu², printre care Steaua României în grad de Comandor, corespondența cu Mircea Eliade, așa-numita scrisoare testamentară a lui Marin Preda³, pe care prozatorul le-a adresat-o Mariei și lui Cezar Ivănescu, în 1979, și prin care îi anunța că le înmânează un exemplar corectat din manuscrisul *Celui mai iubit dintre pământeni*, precizând că îi este teamă să nu moară inopinat, înainte de publicarea cărții. Ceea ce, din nefericire, s-a și întâmplat. Nu a murit înainte ca romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* să vadă lumina tiparului, dar a murit tragic, în anul imediat următor înmânării scrisorii – 1980.

Sper să vă pot pune la dispoziție și celelalte episoade, vor fi și alte surprize. Părăsind Bârladul, echipa de la ALAR a mers pe urmele lui Cezar Ivănescu și la Iași, orașul studenției sale și ulterior, la maturitate, al revenirii lui ca scriitor consacrat și editor, inițial ca director al editurilor *Gaudeamus*

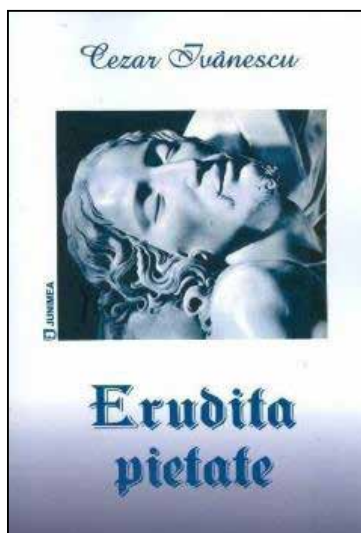
și *Euchronia* (1993–1994) și, ulterior, ca director al editurii *Junimea* (2000–2008). Filmul m-a emoționat și mă determină să vă vorbesc acum, deși nu intenționez să o fac în acest moment, și despre un alt proiect de suflet pe care doresc să îl prezint, într-un viitor nu foarte îndepărtat, și bărlădenilor: expoziția *In memoriam Cezar Ivănescu*, pe care am gândit-o și realizat-o din dorința de a aduce în fața publicului larg o parte din arhiva lui Cezar Ivănescu, însoțită și de o selecție de artă contemporană românească inspirată de poezia sa, pentru a face această apropiere (absolut necesară pentru posteritatea poetului) între cel care a fost Cezar Ivănescu ca ființă umană și cel care îi este deja sau îi va fi cititor și a avut sau nu ocazia de a-l întâlni sau cunoaște personal pe scriitorul Cezar Ivănescu. Reamintesc doar că această arhivă include

corespondența sa cu mari scriitori și mari personalități ale culturii române. Faptul că art-evenimentul *In Memoriam Cezar Ivănescu* a ajuns, în 2016, inclusiv la Korçë și la Tirana (Albania), unde a beneficiat de prezența a numeroase personalități ale societății albaneze, la Tirana, evenimentul desfășurându-se chiar în cadrul Muzeului Național de Istorie, dovedește din plin că astfel de manifestări dedicate operei și personalității poetului sunt nu doar necesare, ci și dorite de publicul larg.

În concluzie, cred că este foarte importantă expoziția, care a fost prezentată în mai multe locuri din țară și străinătate, să ajungă și aici, la Bârlad, fiind vorba despre un scriitor cu o arhivă extraordinară de valoroasă. Este un demers necesar și pentru tinerele generații, ajutându-le astfel să cunoască și să aibă acces direct la ceea ce

a însemnat să fii scriitor în acea perioadă cumplită, comunistă, cu numeroase interdicții, cu dictatură, cu filaje, cu interceptări ale corespondenței și convorbirilor telefonice etc. Nu cred că, dintre cei tineri, cineva își poate imagina cât de cumplit a fost, în ce condiții au scris acești oameni.

În continuare vreau să vorbesc și voi vorbi despre posteritatea lui Cezar Ivănescu, și despre posteritatea unui om de geniu, în general. Pentru că, în opinia mea, aceasta cade în răspunderea a doi mari actanți: familia – aici includ amplu prietenii, discipolii, apropiații scriitorului – și societatea, inclusiv autoritatea publică – în cazul Bârladului, Primăria și Academia Bârlădeană. Amintesc de cazurile Eminescu și Bacovia, după care m-am ghidat foarte mult în ceea ce am realizat de la moartea poetului Cezar Ivănescu. Trebuie să spun că, pe lângă calitatea de fiică adoptivă a scriitorului, o am și pe cea de unic legatar testamentar universal. Am luat această înputernicire testamentară la modul cel mai serios cu putință, fiind vorba despre o arhivă impresionantă, cu multe inedite și de memoria culturală a unui mare scriitor român, un scriitor de talie internațională. Revenind la Bacovia, m-am ghidat după cazul lui și după ceea ce a făcut Agatha Bacovia⁴, soția poetului. Știm că a donat fondul Bacovia, casa din București fiind, în

scurt timp, transformată în muzeu de către Agatha Bacovia. Chiar în acea perioadă cumplită, totuși, autoritatea, statul au găsit de cuviință să-și aducă sprijinul. Posteritatea nu se poate realiza fără implicarea autorităților.

În ceea ce mă privește, am făcut tot ceea ce îmi era cu putință: am întocmit o ediție în 2011, *Erudita pietate*, o antologie de aproape 500 de pagini, pentru care am elaborat, împreună cu Theodor Codreanu, o biografie, iar Dumitru Ivănescu, fratele poetului, a realizat bibliografia, volumul fiind un prim pas spre recuperarea unei integrale Cezar Ivănescu. *Erudita pietate* include și inedite datând din chiar anul morții poetului, 2008, și a apărut la Editura Junimea, sub directoratul doamnei prof. univ. Simona Modreanu, cu care am colaborat.

De asemenea, am reușit, prin efort propriu – și nu este deloc ușor, pentru că sunt și multe chestiuni tehnice de rezolvat, de la amenajarea spațiului și asigurarea condițiilor necesare conservării documentelor și până la forma de expunere a acestora într-un cadru de tip muzeal – deschiderea arhivei documentare pentru Muzeul Cezar Ivănescu, o primă parte a acestui muzeu ocupând două încăperi din casă.

Vă mărturisesc că am avut mari emoții, de multe ori am făcut xeroxuri și am lucrat doar cu aceste copii, din respect pentru operă, pentru a proteja cât mai mult fondul documentar. Și realizând acest muzeu Cezar Ivănescu, deocamdată doar într-o parte a casei, au fost foarte multe detalii de pus la punct. De exemplu, cum să păstrezi o scrisoare: pentru prima dată am atins scrisoarea testamentară a lui Marin Preda și am avut foarte mari emoții când, scoțând plicul, mi-am dat seama că nu mai fusese atins de zeci de ani... Sunt și unele dosare nedeschise de aproape 50 de ani... (cum sunt cele din perioada piteșteană a Mariei și a lui Cezar Ivănescu).

Un alt punct pe care doresc să-l aduc în atenția dumneavoastră este internaționalizarea scriitorului Cezar Ivănescu. Deja se produce: ați văzut filmul, acest prim episod. Va urma o antologie bilingvă, tipărită la Tirana, la o editură prestigioasă, ediție care va fi lansată în luna octombrie în Albania și în România, simultan, urmând a fi prezentată și la târgul de carte de la Tirana⁵. Tot Asociația Liga Albanezilor va organiza la București, în toamnă, o gală în cadrul căreia se va acorda „Premiul Cezar Ivănescu”, eveniment ce se va desfășura anual, de acum înainte.

Aceștia sunt pașii pe care i-am putut face eu, împreună cu cei care m-au susținut, persoane fizice, prieteni, prieteni de familie, scriitori. Vă cer acum sprijinul dumneavoastră pentru a promova memoria marelui scriitor la Bârlad, pentru că de aici a pornit, și nu întâmplător filmul a fost făcut la Bârlad. Este punctul de început. Dincolo de festivismul unor momente precum cele de astăzi, care sunt emoționante, se află foarte multă muncă. Și a dumneavoastră și a mea: o muncă ce presupune identificarea, catalogarea și arhivarea a zeci, poate sute de dosare cu manuscrise, scrisori, fotografii, cărți cu dedicație ș.a.m.d. S-a spus că poetul Cezar Ivănescu nu are inedite! Are, și încă foarte multe! Amintesc doar volumul *Rod- II*, complet inedit. A fost interzis de cenzură, fiindu-i reziliat contractul la declanșarea revoluției culturale din 1971, și este în manuscris, nemișcat probabil, de atunci, așteptând lumina tiparului.

Marin Preda îi spunea: *Mon cher*, să lași inedite! Și a lăsat...

Note:

1. Casa are o lungă istorie și a aparținut părinților scriitorului Victor Eftimiu (1889-1972, născut în Korcea, Albania), personalitate marcantă a culturii române, academician, dramaturg, director

al Teatrului Național din București, președinte al Societății Scriitorilor Români ș.a. Gheorghe Eftimiu – tatăl scriitorului – a cumpărat acest loc și a construit pe el (1890), aducându-și familia în România. Întrucât clădirea are o ridicată valoare memorial-simbolică dată de cele două mari personalități ale culturii române care au locuit, au creat și au organizat evenimente culturale aici în perioade diferite (sec. XIX-XXI), în cadrul muzeului Cezar Ivănescu, o parte este dedicată lui Victor Eftimiu și include fotografii și documente de arhivă. (n.n. – C.A.)

2. Reproduc textul scrisorii cu mențiunea că a fost tipărită pentru prima dată în anul 1980, imediat după moartea marelui prozator: „*Dragă Cezar Ivănescu/ Din motive vechi țărănești mă gândesc adesea că de pildă un accident de mașină s-ar putea să-mi fie fatal (era să și fie în februarie curent) și atunci îmi vin îngrijorări cu privire la soarta manuscrisului meu «Cel mai iubit dintre pământeni», care a ajuns la 1 000 de pagini. Știi bine, rudele, soția, oricât de iubitoare, după ce mori îți publică manuscrisul și acceptă orice ingerințe, tăieturi etc. cum a făcut D-na Rebreanu cu jurnalul acestuia (a tăiat din el orice referire la persoana ei). N-aș vrea să pătesc la fel, și te-aș ruga ca în caz de ceva nu neapărat foarte grav, dar care m-ar împiedica să-mi păzesc acest manuscris, să-l iei asupra dumatăle și să ai grijă de el din toate punctele de vedere. Din acest mss. mai posed două copii la loc sigur, dar nu atât de sigur ca la dumneata și doamna Mery, care sunteți oameni tineri (mulți înainte!). Acele copii sunt conforme cu originalul, adică sunt corectate de mine, dar nu atât de bine precum copia pe care ți-o încredințez. Merci și să sperăm că nu va fi nevoie s-o faci! / Cu prietenie, / Marin Preda / Mogoșoaia, 22 IV 1979*” (Cezar Ivănescu, *Scrisoare, Luceafărul*, 18 mai 1980) (n.n. – C.A.)
3. Arhiva Cezar Ivănescu conține și un volum impresionant de documente cu importanță atât pentru istoria literaturii române contemporane, cât și pentru cultura română în general, corespondența sa cu M. Eliade (din opera căruia a tradus), C. Noica, M. Preda, Gh. Ivănescu, D. Ivănescu, M. Ursachi, E. Brumar, Maria Ivănescu (1942-2000, soția scriitorului, filolog, redactor și traducător) și multe altele. (n.n. – C.A.)
4. Casa memorială „George și Agatha Bacovia” a devenit muzeu încă din anul 1958, la un an după moartea poetului, datorită Agathe. Începutul proiectului a fost dificil pentru că implicarea statului a fost destul de sumară, concretizându-se doar prin schimbarea numelui străzii, care până atunci se numea Frăsinetului. Abia în anul 1966 s-a obținut etatizarea și titlul de *Muzeu Memorial George Bacovia*.” (Sursa: mnlr.ro, n.n. – C.A.)
5. Între timp a apărut volumul Cezar Ivănescu, *Gedichte*, antologie de poeme în limba germană, ediție alcătuită și tradusă de Christian W. Schenk, editura Dionysos Boppard, Germania, 2021. De asemenea, este în curs de apariție volumul Cezar Ivănescu, *Rod/Fryt*, antologie bilingvă de poeme, albaneză/română, ediție alcătuită și tradusă de Luan Topciu, editura OMBRA GVG – Tirana, Albania, 2021.

În Casa-muzeu
Cezar Ivănescu.

Colaj cu exponate Marin Preda
din Muzeul Cezar Ivănescu.

SIMONA MODREANU

CEZAR LA 80 DE ANI

Mă întreb uneori cum ar suna o doină a lui Cezar pusă pe note de Hildegard von Bingen, cu smălțuiri de *parlando rubato* de cânt gregorian și cu accente de blues sfâșietor și gypsy jazz, interpretată la chitară de John McLaughlin și Mahavishnu Orchestra și cântată de Goran Bregovici în mânăstirea Bogdana din Rădăuți... Cam așa un amestec imposibil și fascinant de stiluri extatice, pulsuni neostoite și paradoxală inocență era și Cezar Ivănescu.

Nu știu de ce-mi va fi fiind atât de greu să scriu despre cei care îmi sunt dragi, după ce ei au trecut pe alt plan... Să fie, oare, vreo părere de rău abia disimulată pentru toate acele momente pe care le-am fi putut umple împreună și pe care, din diverse considerente – toate artificiale, la urma urmei – le-am ratat? Nu e prima dată când am acest sentiment, al unei relații rămase, cumva, suspendată. Sigur, e și mult mister în ceea ce „ar fi putut să fie”, e și multă substanță în această virtualitate neadusă în lume, dar e și amărăciunea de a fi întors spatele unui răsărit de lună pentru că mi-a fost somn și m-am dus la culcare.

Așa era cu Cezar, aveam adesea, în preajma lui, senzația ușor stingheritoare de a fi prea devreme, prea târziu, prea apropiată, prea distantă, prea... nelalocul meu. El, poetul, era mereu acolo unde trebuia, doar aparent marginal, în fond, perfect adecvat, și când șoptea și când doinea și când plângea și când te certa... O acută pertinență și o justete imparabilă, de altundeva. Pe unii îi irita, îi ciupea, îi scotea din confortul lor convențional și automulțumitor. Dar chiar și ei, în adâncul sufletului, știau că el avea dreptate. Intransigență de catifea, armură delicată, pudoare și generozitate fără egal. Era în el o frumusețe curgătoare, nubilă, o lumină jucăușă și o uriașă nevoie de iubire și de sacru. Cezar oficia mereu. Respira ritualic, râdea cutremurător, scria cu rune de duh.

Și era un veșnic răzvrătit, chiar un fel de insurgent de profesie, un rebel endemic. Nimic nu i s-a așternut vreodată lin pe cale, nimic nu i se părea convenit sau facil, nu voia sau nu putea să se așeze în tipare convenționale, ba chiar îl plictiseau peste măsură rutinierile facturi existențiale și îl iritau răsculații converțiți în amurg la caviar și fotolii comode. Prin urmare, s-a învrednicit până la capăt de o viețuire aproape monastică, sublimată, privativă de satisfacții mundane, în acord cu chipul tot mai ascetic și cu privirea hieratică. Ceea ce-l făcea să li se scurgă printre degete celor care se înverșunau să pună frâul pe el; îi deruta prin comportamentul franc, tranșant, transparent și prin neastâmpărata căutare a neatârării. Ce să-i iei unui om care nu are (aproape) nimic? Cu ce poți să-l ameninți? Cum îl poți frânge? E greu să ai priză asupra celui care trăiește dincolo de nori și pentru care pogorârea în trup – ca pentru orice gnostic adevărat – este mai curând chin și pedeapsă.

Hărțuit a fost, gonit, cenzurat, umilit, ba chiar bătut, dar niciodată înfrânt, niciodată îngenuncheat. Asemenea trubadurilor medievale – pe care atât i-a iubit și continuat în poemele și în muzica sa – și-a purtat demn crezul și harul în pieptul despuat, înfruntând cu mâinile goale și sufletul plin un regim opresiv ce nu i-a putut veni de hac, însuflețind prin prezența și cuvintele sale ce străbăteau platoșe și țesuturi până la sălașul ultim, acolo unde Cezar Ivănescu își punea amprenta inegalabilă asupra celor care i se întâmplau pe aproape, cu bune și cu rele, cu îndrăzneli și slăbiciuni, cu un curaj la limita inconștienței și o

încredințare în adevăr și lumină cum rar mi-a fost dat să cunosc.

De altfel, ca orice fire dintr-o bucată, ca orice diamant pur, Cezar Ivănescu nu era cătuși de puțin un companion facil, comod, nici măcar pentru prietenii apropiați, în sensul că nu suporta discursurile căldicele, compromisiurile și lenea intelectuală sau morală, nu te lăsa nicidecum să adormi împăcat într-un confort existențial ușuratic, nu-ți permitea nici o clipă să uiți adevăratele și grelele întrebări la care ni se cere să răspundem în această viață, sau valorile esențiale la care trebuie să ne raportăm neabătut. Cezar era *veghe*torul.

În ce privește poezia sa, deși muzicalitatea clasicistă îl atrage fără tăgadă – detesta postmodernismul din rărunchi – nu s-a oprit definitiv asupra niciunui tipar unic, mergând mai curând spre acea formă de artă sincretică din zorii literaturii, în care cuvântul se împreunează cu incantația și cu muzica. Recurențele sonore, semnele grafice, organizarea rafinată a poemelor sale sunt tot atâtea tentative de recuperare a forței integratoare, cuprinzătoare a creației primitive. Cezar Ivănescu nu a dorit niciodată să tranșeze tensiunea între tradiția orală și cea scrisă, căutând în valențele fiecăreia mijlocul cel mai potrivit de stimulare și redare a sacrului. Melosul straniu, arhaic al textelor sale frapează de la prima lectură, chiar înainte sau fără a-l fi auzit interpretându-le în cânt; te uiți la versurile lui și înțelegi în chip difuz că se cer citite altfel, ca niște partituri cu litere în loc de note, dar la fel de riguros trasate. Au și asprimea curată a rostirilor eline vechi, și dulceața gravă a reveriilor romantice, și tonuri elegiace, sparte de ruperi tonale bruște, nuanțe de altundeva – în timp și spațiu. „Timpul, noi îl știm, nu se măsoară,/ îl căutăm prin spini, prin iarba verde,/ într-un mușuroi care se mișcă...” (*Metanoia*) – conturând miraje cu turnuri, castele și domnițe, la picioarele cărora povestesc rapsozi, trubaduri, menestrelu..., dar și cu ceremonii, simboluri, fulgurații de tainice semne, parțial descifrate.

„Când îl ascuți pe Bach, îl vezi pe Dumnezeu germinând”, scria Cioran, în *Lacrimi și sfinți*. Și pentru Cezar, muzica deține straniul privilegiu de a ne revela sensul ultim, spărgând plafonul finitudinii noastre creaturale. Prin îngemănarea unică a versului cu o muzicalitate acronică în fond, el ajunge la inefabilul misterului divin, al morții, al iubirii, care devine astfel infinit exprimabil, diferit de indicibil, „ca încântarea de descântare”, cum atât de frumos spune Vladimir Jankelevitch. Printr-o beție de spasme și extaze, prin elipse, imprecășii sau bocete, Cezar atinge uneori acel ceva în fața căruia cuvintele se epuizează și tac, în care lacrimile curg înăuntru, iar incurabilul devine voluptate.

Așa îl aflăm la începutul anului 1971 susținând spectacole de muzică și poezie, însoțit de propria-i orchestră „Baaad”, în care își cântă nu doar propriile poeme, ci și multe altele, de Pindar, Rutebeuf, Villon, Lorenzo de Medici, Baudelaire, Edgar Allan Poe, Henri de Regnier, Eminescu, Bacovia. Îi plăceau mult cantautorii francezi precum Georges Brassens. În sângele lui cu multiple culori și origini, aceste diferite „forme de sete a ființei” capătă sensul unei călătorii spirituale totale. Nu e ușor de conciliat spiritul vagabond al strămoșilor cu neliniștitoarea imobilitate moldavă, meditația sfârtecătoare cu bovarismul diletant, estetic și epicureic... Un zbucium care mi-a amintit de acela al marelui scriitor marocan Amin Maalouf care, în *Identités*

meurtrières, scria: „Mi se întâmplă uneori să-mi fac ceea ce aş numi ‘examenul de identitate’, aşa cum alţii îşi fac examenul de conştiinţă”... Cert e că existenţa, gândirea şi scriitura lui Cezar Ivănescu au fost traversate de aceeaşi evidenţă, anume că paradisul metafizic este acela în care contradicţiile se anulează şi necesitatea nu există.

Mereu a exaltat puterea taumaturgică, transgresivă a muzicii: „Muzică, alină-mi Sufletul,/ cu suferinţă alina-îmi voi Moartea!”, invocă el în *Assunta (Anabasa lui Eminescu)*. În egală măsură cerebral şi senzitiv, măcinat de acelaşi daimon iscoditor şi neostoit, poetul trece uşor de la meditaţie la senzaţie, de la proiecţii abstracte şi fragmente interrogative la intense trăiri sincretice şi rezonanţe mnemonice. Cezar îşi creează propriul regat şi propria limbă, cu vibraţii misterioase, indicând ba spre unduirii bizantine, ba spre neclintite unde de gând şi fiinţare buddhiste sau taoiste. „Efortul meu de o viaţă – lămură el – a fost să urmez calea de înţelegere deschisă de un Mare Maestru, Ananda K. Coomaraswamy, şi să primesc buddhismul cu mintea şi inima unui creştin (...)”. Poetul face parte din lume, dar şi din cer şi nu ştiu să fi argumentat cineva vreodată că toată această lume ar valora mai mult decât sufletul Celui Crucificat strigând: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?» (Interviu, în *Dacia literară*, 2004, nr. 1)

Însă, aidoma lui Cioran şi atâtor alţi gânditori şi metafizicieni din Occident, nu l-a putut niciodată asuma pe deplin. S-a apropiat cât a putut de mult de tonica şi relativizanta înţelepciune orientală, flirtând cu tema jocului divin al creaţiei, al lumii himerice sau al neajunsului naşterii şi cu alte aspecte ale viziunii hinduse şi buddhiste, împiedicându-se însă în permanenţă de problematica răului şi a suferinţei pe care gândirea orientală o leagă exclusiv de spaţiul iluzoriu creat de *maya*. Or, obida – aparent iconoclastă la Cezar – traduce de fapt o gândire în fierbere, vulnerabilă, care a găsit în această disonanţă aporetică care este paradoxul cel mai bun mijloc de a eschiva inevitabilul.

*Nu-s nici viu şi nici nu-s mort,
dar mă strânge trupul tot! (...)
am zăcut bolnav în tine,
dar acum zăresc lumine,
Soarele s-o înălţa,
vine moartea şi mă ia,
Soarele s-o înălţa,
vine moartea şi mă ia! (Bucuroasa moarte)*

Oricât de atrăgător ar fi calmul abstragerii din ciclul suferinţelor, robul experienţei şi al trăirii pătimaşe care este Cezar nu se va putea împăca vreodată cu totul cu această cale pentru care suferinţa este o iluzie. Suprimarea durerii, şi implicit a eului care se tânguie, pentru o mântuire eliberată de contradicţii şi mai cu seamă de rău nu e o opţiune viabilă pe termen lung. Sublimul i-ar apărea ca impas, ca o culme a monotoniei, dacă ar trebui să renunţe la toate nuanţele dialectice într-o decon condiţionare absolută. Tentaţia e mare, dar păcătoasele ispite sunt mai la îndemână...

*! de-acum ca îngerii de puri,
ca floarea crinului, ca floarea,
printre ai morţii negri muri
spiritualele făpturi
ne luminăm cu înnoptarea! (Jeu d’amour (Haritele))*

Grecii numeau *kairos* „timpul ocaziei oportune”, acel punct de inflexiune care, în funcţie de reacţia noastră, poate comuta spre o basculare decisivă. Această noţiune este perfect adecvată

pentru a articula dimensiunea timpului cu cea a acţiunii a ceea ce Carl Gustav Jung numea *umbra*, semnificând şi refulare freudiană, şi ceea ce ne era dat destinal, dar nu am asumat în viaţa noastră. Cu alte cuvinte, nenorocul ne semnalează că existenţa noastră nu este în conformitate cu scopurile universului. Cezar căuta matricea aceea în care se unesc spiritul şi materia, trimiţând la noţiunea de realitate unificată subiacentă, din care totul emerge şi la care totul se întoarce? „Există peste tot şi mereu, în chip inconştient, o dispoziţie de a trăi miracole”, scria Carl Gustav Jung, dar în mod obişnuit, preferăm să ne agăţăm de necesitate, de relaţii de cauzalitate predictibile, pentru a avea iluzia (?) că ne controlăm viaţa. Cezar era permeabil la miracole în iubire, sau în moarte – conceptul cel mai bogat al imaginarului cezarivănescian – reprezintă însăşi starea primordială a universului.

*! Moartea hrană mi-i, păcatul
Moartea mi-i păcat dintâi,
singur dorm – şi dorm cu Moartea,
pernă mi-i la căpătâi! (Doina (Dorul de Moldova))*

Deschiderea spre miracol e fundamentală, dar eliminarea raţiunii nu e mai puţin periculoasă. Când te debarasezi de tot, atingi inevitabil vidul. Şi nu e vorba aici de *vidul plin* al gândirii orientale, de vidul matricial, sumă a tuturor potenţialităţilor, ci de o experienţă a abisului sub picioarele noastre, cum spune Şestov, pentru care „orice gândire profundă trebuie să înceapă cu disperarea.” Abisul e cel al pierderii certitudinilor dobândite prin ştiinţă şi prin educaţie. Păstrându-le, suntem în permanenţă confrunţaţi cu problema sensului şi, prin urmare, cu absurdul existenţial. Teologia le evită prin gândirea apofatică. Scriitorii, prin paradox.

Specificitatea ethosului românesc tradiţional, partea de umbră şi de inconştient colectiv jungian, ca şi fizica cuantică şi logica terţului inclus sunt, după părerea noastră, cei patru stâlpi care susţin edificiul unei gândiri care ar pierde mult din interesul şi autenticitatea ei disperată dacă ar fi privită doar dicotomic, sub regimul exclusiv al lui *sau... sau* în loc de *şi... şi*.

Iar accepţia românească a eternităţii nu are nimic de a face cu plenitudinea istorică, ci dimpotrivă, cu sentimentul că există un plan în raport cu care întreaga agitaţie mundană este irosire şi pierdere de fiinţă. Un vechi proverb românesc spune: *Lumea asta nu-i a mea, şi cealaltă nici atât...* Constantin Noica consideră că, dacă poporul român nu are vocaţia filosofiei, este pentru că, poate, nu cunoaşte cu adevărat problematica devenirii, limba română neavând de altfel un termen propriu pentru această noţiune. Lui Cezar nici nu-i trebuie un nume, are deja o imagine a propriei devenirii întru fiinţă:

*(...) Rimaya
Şi-n numele ei voi pluti
Ca un sicriu de nufăr
Până ce mă va opri cu pieptul o lebădă! (Rimaya)*

Cu ani în urmă, contemplând prima oară oceanul, am avut revelaţia timpului. Am înţeles, deodată, cum creşte în mine, năvalnic şi supus, imperativ şi străveziu. Şi nu mi-a mai fost frică de el niciodată, am ştiut că supleţea lui mi-e prietenă, că mă pot juca cu el, că-l pot întinde, strânge sau alunga după plac. Sau aproape... Cezar mi-a oferit o trăire cumva similară. Ştiu că nu mai e aici, dar ce mai înseamnă *aici*? Poate că acum, poetul adastă puţin după colţul timpului. Dar nu ne scapă nicio clipă din ochi...

SIMION BOGDĂNESCU

POEZIA ÎN FAȚA NEANTULUI. CEZAR IVĂNESCU

Poezia este în primul rând și apoi poetul. De aceea, în cazul creației lui Cezar Ivănescu, eu am venit în contact cu ea în perioada liceană, chiar în anul 1968, când a debutat editorial cu volumul *Rod*. Noi, sus la liceu, care atunci se numea „Gh. Gheorghiu Dej”, am editat o revistă, *Aripi tinere*, și aveam și un cnaclu, sub oblăduirea profesorilor Constantin Parfene, Harry Zuperman, Gheorghe Alupoaei, Constantin Boicu. Și acolo, chiar în primul număr, câteva eleve, dacă îmi aduc bine aminte, Silvia Chiper, Maxim Speranța, Titire Mădița, au publicat un micro-articol despre volumul *Rod* al lui Cezar Ivănescu.

Impresionat de acest articol, eu de atunci am căutat mereu să-i cumpăr cărțile: fiind și prin Transilvania, am cumpărat și *Fragmente din Muzeon și Doina* și *La Baaad*. Și m-am pătruns de fiorul poeziei lui, care este o poezie de mare forță artistică, așa zice expresionistă, l-am urmat și l-am stimat ca mare poet, pe care, în ființă, l-am cunoscut foarte târziu. Abia în 1995, după ce m-am întors din Transilvania, ne-am întâlnit la Casa Pogor, și acolo, sub umbra nukului, am trăit ca niște haiduci legendari în mirajul poeziei, împreună cu Lucian Vasiliu și alți mari poeți, Cassian Maria Spiridon, Valeriu Stancu și ceilalți.

Ceea ce vreau să spun este însă că el era un om blând în sensul intim al termenului. Nu ura pe nimeni. Ca mare poet el era dus în lumea lui.

Scriind doinele acestea ale sale de o mare forță artistică, i-am închinat și eu o doină, apărută în volumul *Adio Somnoroasă. Spleen călugăresc*, la Editura Arania, Brașov în 1994.

Doină

Lui Cezar Ivănescu

Prunilor, bătrânilor,
timpul din petunii
bate pieptul ploilor
nebunia lunii.
Cum de stați
încrâncenați,
prunilor cenușă,
nu mai bateți să intrați
ramurii în ușă?
Prunilor, bătrânilor,
crengilor lehuze,
neștiut așa fi pierit
dacă-aveam doar frunze
și alin s-ar fi rotit
după dâra lunii
laptele duos smintit
cel al mătrăgunii.
Aș fi spus din frunze-așa
tremurat, pesemne,
cum de bate inima
până și în lemne?
Cum de-i cercul luminat
până și în vierme?

Cum de doarme înșurat
sinele în semne?
Aș fi spus din frunză-așa,
aș fi spus: – Ajunge!
Mugurul din soarta mea
ușa o străpunge!...

Fascinat de poezia sa, am publicat, în revista *Dacia Literară*, eseul intitulat „Poezia în fața neantului. Cezar Ivănescu. Impresii la expresii”. Acesta:

Cu făptura lui de straniu greiere de aur locuind o fumurie lacră, de unde ascultă zdrumicând enigmatic și dureros în inima universului palidul morții, poetul Cezar Ivănescu păzește iluminat, de ani mulți, în sens heideggerian, Casa Ființei. De prin anii '68, de când îi năzărea volumul *ROD*, vocabulă cu multiple accepțiuni lirico-filosofice („roadere pe dinlăuntru a sinelui” – Sisiful camusian, rodire, astfel acceptat coacere a pâinii sufletești care este și rămâne poezia, rod cu înțeles de mușcătură a primejdiei, și citit invers – DOR– de împlinire în Carte, de înstrăinarea și de jalea eului de mai târziu, – rod ca belșug-ofrandă adusă pe altarul din vechime al sorții), domnia-sa tot încearcă (în-cerc noician!), propune și repune *impresii în fața neantului*, fiind „întru” în deschidere și închidere, ca unul dintre cei mai autentici exasperanți ai metafizicului, al cărui stâlp totemic de frumusețe rămâne, orice am mai scrie „apărés notre ère”, Mihai Eminescu:

„! și-această biserică sub care/ pământul e roșu ca o țară
de raci/ nimeni n-o poate rupe ca pe/ un măr, deși-n ea-i/ mai
multă liniște ca-n/ miezul mărului;/ dar numai liniștea-i oare/
împărătiță în absoluta/ rotunjime?” (*Rod*).

Ce-i cu această Casă a Ființei ivănesciene? Poate fi din toate zările (dar de la Neagoe Basarab, nu?, de la George Bacovia, nu?). E un topos imaginar (*La Baaad*), cu sonorități mistice amintind de Galaad(!), tutelat de trupul răstignit (altcum decât „trupul vorbitor” al lui Nichita Stănescu), emblemă a Ființei (*Dasein*), spațiu existențial prin vocația destinului său, ilustrând freudian tribul exogamic, între grija (*Sorge*) sus-amintitului filosof și „greața” (*la nausée*) a lui Jean-Paul Sartre:

„!aud mereu același câne/ bând apă singur și tăcut,/ casa
de lut îți va rămâne,/ când vei pleca din casa ta de lut,/ casa de
lut îți va rămâne/ când vei pleca din casa ta de lut,/ casa de lut
îți va rămâne/ când vei pleca din casa ta de lut.” (*Jeu d'Amour, Casa de lut*).

Accentele și viziunile biblice, fără asimilări și disimilări din Goga, Arghezi ori Voiculescu, respiră un aer străvechi, intenționat probabil, într-o topică poetică arhaică, mai dificilă uneori, ce ne întoarce cu gândul la „Psaltirea ...pre versuri tocmită” a lui Dosoftei:

„!bucuros, evlavios întâmpin durerea,/ mânc din groază
tot prinos, beau ca vinul fierea,/ Domnul Kama, Roșul Plug
face arătură,/ trupu-mi ară din belșug cu tremurătură!” (*Jeu d'Amour, Briena*).

Religiozitatea sa, de mare, acut poet metafizic, este transformată într-o *estetică harismatică*, având ceva din hieratismul icoanlor bizantine, dar, cu nimic mai prejos, din

pictura naivă (în sens major) a icoanelor pe sticla de la Sibiei:

„!trupul tău de aurore boreale/ mă luminează tot precât m-ar lumina/ primele lumini astrale/ și-a Divinilor veci cale,/ trupul tău la cer s-o înălța,/ primele lumini astrale/ și-a Divinilor veci Cale,/ trupul tău la cer s-o înălța!” (*Jeu d'Amour, Joie d'Amour*).

Între jocul grav și bucurie poate fi înțelegere la un *poeta ludens* de o factură aparte, singulară la noi. Tonul și ritmul colindelor sunt preluate cu efecte incantatorii cuceritoare, în esență Cezar Ivănescu fiind un liric muzical, unde nu atât viziunea, cât ritmicitatea melodică are prioritate. Obsedantele repetiții, până la exasperare uneori, au intenția de a crea (imaginar) o Casă a Rostirii, o locuință a singurătății Verbului, unde oficiază dincolo de fizic, prelungindu-și ființa la infinit:

„!geana suferă pe geană,/ geana suferă pe geană,/ ochii mei de gențiană,/ ochii mei de gențiană,/ ochilor multă prihană!” (*Jeu d'Amour, Domnița*).

Deși don Cezar se vrea imperator, anume ipostaze din creația sa ni-l prezintă ca pe un Kesarion, ca pe un dac sacrificat pe altarul poeziei, un tânăr sol trimis la Zamolxis, pentru că are incontestabilul merit, în Sanctuarul său imaginar (Muzeonul!), de a ne fi dat rostul orfic, o nouă sinteză lirică, de la parfumul arhaic al mitosului, al colindelor (mai ales moroșene!) și al cadenței hieratice ca Roman Melodul și ca Mihai Eminescu, al cărui întâi profet, după zisa dumisale, rămâne:

„!sufletul meu o să zboare,/ sufletul, iubirea mea/ din această închisoare,/ din această închisoare-/ din această închisoare!/ din această închisoare!” (*Doina. Variantă*).

Printr-un astfel de gest vine în continuare, la modul liric, să susțină dacismul lui Gheorghe Ivănescu, marele nostru lingvist, unul dintre erudiții veacului al XX-lea.

Spațiul Ființei pentru el e tragic, deși implică sfidarea molimei printr-o Mare Împotrivire. Din locuința-locuire din vechime apare, ființându-l, ființa-ființării – poezia. Rodul poate fi și gratuit. Intensitatea trăirii metafizice tinde spre acorduri sublime:

„! tei cu parfum de sfântă dezbrăcată/ flagel al cărnii ruguri pentru aștri!/ o voce-aud și-i tot din astă lume/ și moartea-mi luminează Ochi-Albaștri!” (*Doina. Copilul Bătrân*).

Însingurându-se dincolo de fizic, acest *Copil Bătrân* al

durerei umbra cu degete fine pe un pian nevăzut după săriturile imprevizibile ale greierului sorții:

„Roata Vieții numa trupu-mi schimbă/ nu de moarte-mi tremură carnea/ totul mă-otrăvește și mă-nghimpă/ toată hrana mea-i otrăvitoa-/ limba ce-o vorbesc și-o plâng nu-i limbă/ e numai rugarea mea ruga-/ Celui care Tace și Sennimbă/ Din Ființa lui Prealuminoasă-/ limba ce-o vorbesc și-o plâng nu-i limbă/ e numai rugarea mea ruga.” (*Doina. Străina*).

Deschis unor străfulgerări interioare de cea mai autentică vibrație, locuiește întru sine, punându-și însă întrebări neliniștite despre târziul ființei în univers, al destrămării de sine după nu se știe ce absurd întâmplător. Pare a veni ca un plâns ironic pentru toată suferința noastră fără finalitate:

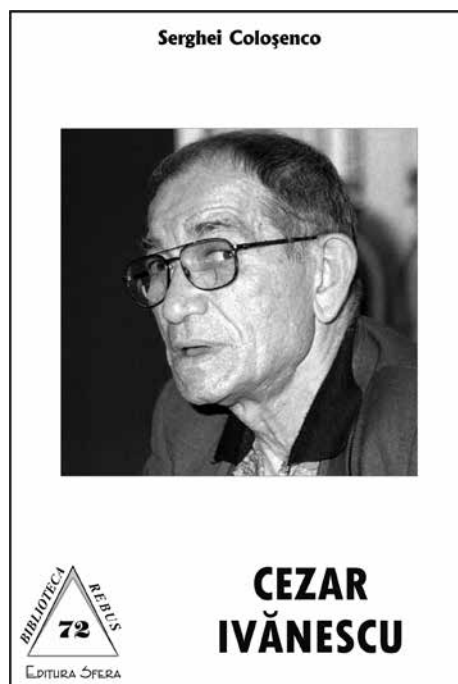
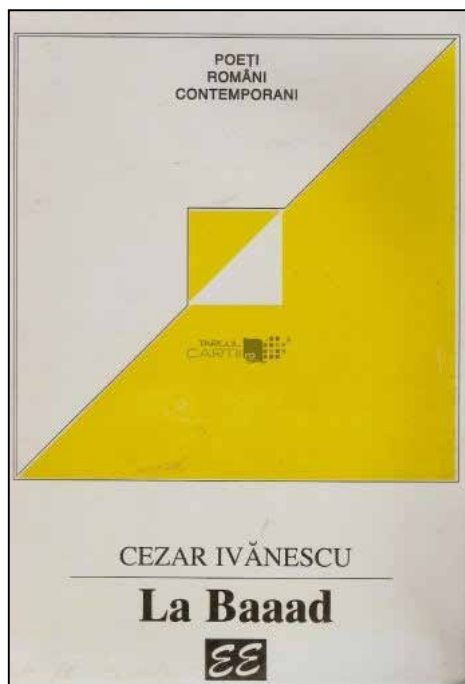
„! ce târzie-i, Doamnă Moarte, creatura,/ ca o bilă ruginită dată de-un nebun de-a dura/ ce târziu e, scumpă Doamnă, ce târziu/ pentru Tatăl blând pentru Duhul sfânt și pentru Fiu/ ce târziu e, scumpă Doamnă, ce târziu/ în oraș puteți pleca: la ora asta/ treaz e numai Lucrătorul Sfântului Sicriu/ ca un rege-al inclemenței/ bate cuie-adânc cu țeasta.” (*Rimaya*).

Poetul nu se teme să fie „vechi”. Nici pe departe, fondul nostru originar (folclorul și creștinismul, scrierile noastre din bătrâni) nu și-a epuizat puterea de germinație. De unde, întoarcerea la doină! Și, ajungând aici, peste *Sutrela muțeniei*, s-o afirmăm deschis:

Cezar Ivănescu este creatorul deplin al doinei culte în poezia românească, deplinul și inefabilul artist al acestei specii literare, ilustrate de V. Alecsandri, M. Eminescu, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, O. Goga, până și de Al. Macedonski, T. Arghezi, G. Bacovia, N. Stănescu și alții. Doinele ivănesciene au, ce-i drept, finalități național-sociale, cum just observă Theodor Codreanu (în postfața „Cezar Ivănescu și Teroarea istoriei”), dar cele mai profunde sporesc jalea metafizică a străvechimii etniei noastre: „Carte, tu n-ai parte/ de nici un cuvânt,/ umbli, Albă Carte, Cartea mea plângând...” Ele merită un studiu separat, în profunzime, întrucât proiecțiile imaginare, polisemantismul și fiorul liric aduc ecouri de suavă poezie.

Cu făptura lui de straniu greiere, Cezar Ivănescu este, la ora actuală și la ora veșniciei, unul dintre cei mai mari poeți români.

(*Dacia Literară*, nr. 3/1998)

NICOLAE CREȚU

CEZAR IVĂNESCU

Mă bucur să fiu acasă, la Bârlad, într-o zi consacrată unui poet pe care Bârladul l-a dat lumii, nu numai României și care a fost foarte apropiat de unii dintre noi, cei prezenți aici. N-am fost printre ei, am însă numeroși prieteni care au fost printre apropiații lui Cezar Ivănescu. Când am propus să fiu lăsat să vorbesc ultimul și – fac o paranteză de multe ori am cerut așa ceva când erau mai mulți vorbitori și uneori m-am trezit și cu reacția pe jumătate glumeață, doar pe jumătate, nu cumva vrei să ai ultimul cuvânt? Nu, nu pentru că așa vrea să am ultimul cuvânt, nici acum, nici alteori când am cerut asta, pentru că eu cred că primul și ultimul cuvânt îl are poezia, la ea ne întoarcem toți. Discutăm despre poezie, așa ca aici, într-un posibil dialog direct, sau la Universitate, cursuri, seminarii, în medii specializate, între critici: polisemia textului, a operei, pluralitatea punctelor de vedere. Până la urmă ne întoarcem la sursă, la text, acolo este baza argumentativă a oricărui punct de vedere și în definitiv critică nu numai a poeziei, a artelor în general, aparține secundarității.

Poezia, artele aparțin primei dăți, de aceea această întoarcere se produce periodic și e absolut necesară, cu atât mai mult în cazurile în care receptarea este excesiv complicată. E o greșeală, un abuz, în care se cade, uneori datorită fluxului polemicii între diferitele puncte de vedere, alteori datorită unor mode metodologice în critică. Dar mie cel mai important lucru mi se pare, a ține de ceea ce se întâmplă cu cititorul obișnuit, modest, neprofesionalizat, cel care nu e critic, dar este un autentic autor de poezie. Cel mai mare omagiu care se poate aduce unui autor, inclusiv bârlădeanului nostru Cezar Ivănescu, poet adevărat și nu sunt mulți poeți adevărați, este lectura, lectura cititorului obișnuit. Cu cât sunt mai mulți cititori, cu cât întoarcerea aceasta la texte se produce fără niciun fel de obligație, din pură plăcere, din pură încântare a spiritului celui care practică această lectură, cu atât este mai sigură valoarea autorilor citați. De fapt, această valoare este reactualizată, este fortificată datorită acestor generații ale lecturii, ale receptării în timp. Avem toți experiența aceasta. Ni se întâmplă să ne urmărească un vers sau câteva versuri, un catren, un sonet. Căutăm în rafturile de bibliotecă volumul, îl deschidem, lectura poeziei cere un climat special, nu din obligație, nu din datorie, din pură plăcere și această relație directă, fără obiective de ordinul vreunei cariere, vreunei formații anume. Semnul cel mai indubitabil al capodoperei. Sunt poeme emblematice, sunt versuri monadice, cu o mare densitate de sens și expresivitate, care te pot face, pe urma impresiei de altădată, din lecturile de altădată, să te întorci la un autor, să citești uneori *da capo al fine* întreaga operă a autorului.

Ce m-a frapat pe mine, încă de la început, de la acel prim *Rod* publicat de Cezar Ivănescu la Cartea Românească, a fost

un fel de timbru poetic, o tonalitate de autentic poet și un poet care e în același timp elegiac, nostalgic, înclinat uneori și spre romanță și totodată este dintre poeții de după Ion Barbu și într-un fel anume, alături de Ion Barbu, unul dintre puținii poeți români care au un soi de masculinitate a timbrului lor poetic. Barbu protesta împotriva tendinței lăcrămoase a poeziei românești posteminesciene. Formula lirismului lui Barbu, „lirism cosmic”, este exact o formulă a unui lirism anti-romanță și anti-elegie, anti-poezie leneșă, ca să citez un titlu tot al lui Ion Barbu.

De la primul volum, de la un text emblematic – o vreme am ținut o rubrică cu genericul „Poeme emblematice”. Sunt poeme care rezumă esența unei opere, esența unei întregi creații – primul text al acelui prim volum de poezii, „De profundis”, era receptabilă această notă de vigoare și chiar de violență a lirismului lui Cezar Ivănescu, o violență benefică, o violență trezitoare pentru climatul trecut.

*„! acum, fiindcă frigul face bulboane/
și fiindcă eu sunt bolnav și mă tem,/ ca
sălbaticul am să-mi fac leul meu pe peșteră,
iar voi să spuneți: îl vâna în fiecare zi !”*

Metafora leului pe peșteră este de fapt o metaforă a magiei poeziei. Acesta este leul pe care îl vâna poetul născut în zodia leului.

*„! acum, fiindcă sunt sincer și milos,/ vă rog să nu vă
uitați în ochii mei/ prin care lacrimile găuresc pupilele/ și deci
nu plâng: nici râsul meu// care vă chinuie, vă sluțește, - note
de asperitate, note voite aspre, dure - feriți-vă de râsul meu/
într-însul mama e tot albă ! și inima mea,/ acest cântar social,
care atunci când eu/ voi fi pur de tot se va sfărâma// într-una
din părțile balanței și va rămâne numai/ un cap uimit, umed,
plin de lună ca o floare/ scoasă din lac. O, candoarea/ capului
din inimă, cu brațe// lăsați-mi numai lapte și mâncare/ până
mă scol mâini de dimineață/ căci acum își fac turul prin ochi/
hidoasele zile de post uman, al vinei, al nepuținței!”*

De fiecare dată când recitesc acest poem, sau de câte ori l-am discutat, de foarte multe ori, cu studenții la seminarii, făcându-mi mai mult decât cursul, pentru că erau forme mai vii, dialogice cu studenții, de tot atâtea ori poemul acesta mă făcea să-mi amintesc de un dialog cu Cezar Ivănescu dintr-o perioadă în care era dominat de ecourile de lectură din Lautréamont. Este o anumită voință chiar de a incomoda reflexele lecturii confortabile, încă din acest poem emblematic cu care se deschide volumul de debut târziu, și l-ar fi dorit mult mai devreme, al poetului Cezar Ivănescu.

„! și socotiți-mă un lepros care se vindecă/ și v-ar putea și omorî cu-mbrățișările,/ și socotiți-mă-un lepros care se vindecă/ și v-ar putea și omorî cu-mbrățișările!// ! acum, fiindcă am chiar șaptezeci de ani/ cu cei lăsați de mama,/ îngăduiți-mi deruta suportabilă/ și bucurați-vă de înțelepții tineri !”

Alături de nota aceasta de vigoare, nu macho, dar masculină – gândul meu est acum și la celebrul eseu scris de Madeleine Fortunescu „Unde ți-s bărbății poeziei”, cu acest titlu, o reacție de femeie foarte inteligentă împotriva tendințelor lacrimogene în poezia românească – alături de această vigoare, ceea ce este de asemenea receptabil încă din aceste texte de debut este această circumscriere a undelor lirismului ivănescian în jurul unei conștiințe timpurii a destinului. De fapt, creația lui, judecată chiar după aceste vârfuri ale poemelor emblematice care se detașează parcă din ciclurile sau volumele în care au apărut, este dominată de această conștiință a unui destin, în care se țese în detaliile existenței.

Poeții adevărați sunt întotdeauna acei care nu pot trăi fără poezie și a căror poezie se suprapune, se identifică cu viața lor, cu existența lor esențială. Baaadul este un spațiu matcă al acestui imaginar ivănescian. Sigur că la origine este spațiul copilăriei lui Ario Paradis, este Bârladul, este liceul „Iorgu Radu”, fetele, muzele tânărului poet. Am glumit, dar nu cu totul când am spus că s-a produs la timp trecerea la liceul mixt ca el să aibă mai aproape de el niște muze și indiferent dacă le cheamă Rimaya sau nu, ele erau bârlădence.

Această conștiință a destinului care se configurează prin scris este foarte devreme în nucleul dens al semantismului poeziei lui Cezar Ivănescu. Iată poemul „Turn”, unul dintre numeroasele poeme „Turn”, cum sunt foarte numeroase și mai numeroase cele cu titlul „Rod”.

„! fața mea supusă la câte n-a fost, peste zi,/ ca untdelemnul au curs pe ea/ vorbe, râsete și plânsete. noapte, te invoc!/ vin acasă și când toți adorm/ mă trezesc în fața mesei și-a hârtiei albe:/ blândă hârtie, tu-mi ești ca o mască/ pe care o scot de pe față/ și pe spatele căreia îmi scriu viața,/ curată mască, tu nu spui nimic,/ degeaba fața galbenă de încordare!/ zic o vorbă: între perfecțiunea vieții/ și a morții un vierme cât un cal sălta,/ între perfecțiunea vieții și a morții/ un vierme cât un cal mișca, și-apoi tac.../ acest cântec nu e altceva decât/ o întrunire de voci care mă apasă !”

Este vreo contradicție în ideea cu care am început, aceea a accentului viguros, masculin și toposul morții? În lirica lui Cezar Ivănescu. Unii au vorbit, au scris despre tanatofilie, despre manierism pe această cale. Eu cred că este o mare eroare, o cercetare nuanțată stilistică a ansamblului poeziilor în care toposul morții apare ar scoate în evidență, dimpotrivă faptul că înfruntarea morții, o înfruntare cu ea, conștientizarea acestui gând care face din om o viețuitoare, aparte cosmosului, e singura viețuitoare care are conștiința morții, de aceea timpul înseamnă ce înseamnă pentru om, de aceea condiția umană poate fi gândită din perspectiva lui Martin Heidegger din „Zeit und Tod” de aceea, *wonen*, locuirea omului, înseamnă de fapt o anumită situație culturală în spațiu. Nu trăim oricum, nu receptăm oricum spațiul acesta, el e al nostru, suntem pe

linia lui *wonen* și a lui *Heimat*, nu a lui *Vaterland* atunci când această aderență culturală la spațiul în care trăim, numai locuința, spațiul, în cercurile lui concentrice, este autentic.

Cezar Ivănescu est un poet care s-a schimbat foarte mult în timp, volumele și ciclurile creației sale arată mari diferențe, mari schimbări de la „Rod 4”, parcă era volumașul de debut la, de pildă, „Sutrela mușeniei”, mai ales ultima perioadă de creație cu cicluri cum sunt: „Doina” sau „Rozarii”, sau „Către discipoli” și sigur „Sutrela mușeniei” sunt altfel decât anterioarele. Nu se poate nega – unii au intrat într-un fel de polemică cu cei care resping, inclusiv Theodor Codreanu, ideea livrescului la Cezar Ivănescu. Există livresc, nu poate fi contestat, e livresc, cultura nativă a lui Cezar Ivănescu nu era o cultură extrem orientală – „Sutrela”. Și „Rozarium” are și unele accente care sunt pe linia unui creștinism încă nedespicat între catolicism și ortodoxism. În poezia lui Cezar Ivănescu sunt forme de lirism, sunt dominante stilistice care evoluează, se schimbă în timp, asta nu înseamnă că în profunzime nu rămâne ceva care este de fapt iradiant în întreg corpusul textelor. Și acest ceva este conștiința destinului, acolo este analogia între poetul liric care scrie în replică față de, acum îl citez pe Theodor Codreanu „teroarea istoriei”, această identificare cu destinul țării. Tatăl meu, Rusia, comunismul și ce a urmat și după căderea comunismului, de fapt, căderea lui Ceaușescu nu înseamnă tot una cu căderea comunismului. Comunismul e bine merci în România și astăzi și va mai fi, din păcate, încă destul de multă vreme. Sunt reacțiile unui spirit moral, integru, incoruptibil, dar nu *poseur*. De multe ori mi s-a părut prea hiperbolică identificarea poetică a eului liric ivănescian cu Hristos însuși, răstignirea și tot ce este în acest câmp tematic al poeziei sale. Însă în realitate, aici, Theodor Codreanu are dreptate; există a analogie hiperbolizată, e adevărat între destinul individual, al poetului, al omului din poet și al poetului din om și, de cealaltă parte, destinul țării sale, aderența, apartenența, *belonging to/a* aparține într-adevăr spațiului românesc, acel *Heimat*,/vatra la Blaga. Ceva văzut din perspectiva comunității apropiate, începând cu spațiul acesta al familiei. Eu cred că aceste poeme emblematice, unele dintre ele, deja rostite aici – *Când eram mai tânăr și la trup curat* – și nu numai acesta. Aceste poeme emblematice seduc, farmecă, sunt cele la care eu unul mă întorc și știu și pe mulți alții care, de asemenea, preferă tocmai aceste poeme, sunt poemele lui de dragoste. Sunt în special poemele capodoperă, numeroase din „Jeu d’amour”, nu numai pentru că sunt mai muzicale, ne seduc, ne urmăresc în timp, au o rezonanță durabilă în noi și peste impresia veche vine impulsul de a regăsi textul, de a reciti întreg poemul, dincolo de nucleul acela care persistă în memoria noastră, la mare distanță față de cea mai recentă lectură. Este o poezie, cea din această perioadă a ciclului „Jeu d’Amour”, o poezie prin excelență a tinereții. „Jeu d’Amour. Amintirea paradisului” ascultată aici este o astfel de capodoperă, un astfel de text emblematic. Cel pe care aș vrea să-l citesc. De asemenea, Simion Bogdănescu a citit/a citat poemul „Casa de lut”, un poem extraordinar, care face parte din nucleul acesta al solitudinii, – câinele care bea mut apă este de fapt un concentrat simbolic care trimite la eul liric. Dar eu aș vrea să citesc „Jeu d’Amour. Eu însumi”, printre puținele poeme ale lui Cezar Ivănescu care au un fel de rezonanță, cel puțin pentru mine, quasi eseniniană.

„! eu însumi cu-mpletitele frânghii/ și lanțuri bune viața

mi-am legat,/precum odinioară în câmpii/ în iarba verde caii pe-nserat..."

Nu este întâmplătoare asocierea aceasta între legarea de sine și imaginea aceasta a cailor, o imagine a energiei, a neastâmpărului, totuși fixată în niște limite.

„în zori, când soarele se înălța,/copitele la cai le dezlegam,/prin roua nopții care strălucea/ca îngerii sfioși în genuncheam!"

Există de multe ori în poezie, la noi – între marii poeți ai noștri, ai românilor, Blaga este cel care domină din acest punct de vedere, în care metafora este gestuală – , în genuncherea aceasta în razele din zori ale soarelui... este un fel de rugă cosmică și mistică.

*„! frânghii de aur, lanțuri de argint
azi mi-au pătruns adânc în carnea grea,
cu aurite răni azi mă mai mint,
rană de aur tinerețea mea!*

*să mai fiu tânăr, liber ca un lup,
ce mână sfântă mă va dezlega,
să-mi scot din închisoarea-acestui trup
angelic sufletul care-mi murea?"*

Nu simțim noi toți la lectura unui astfel de poem un soi de dialectică interioară a autolimitării și în același timp a nostalgiei libertății? Nu este în acest joc al raportului dintre limite și nostalgia eliberării, de fapt o proiecție ideatică dată efectului timpului asupra noastră? Secretul marii poezii este întotdeauna vibrația aceasta la timp și stilistic nu este deloc întâmplător că, în poemul pe care l-am ascultat, rostit mai înainte, *Când eram mai tânăr...* domină stilistic imperfectul, imperfectul este un continuous tense, este un timp nelimitat, imprecis limitat pe scara temporalității, de aceea este de fapt indiciul stilistic al acestui protest împotriva conștiinței limitării în timp proprie omului. Toată cultura este de fapt rezultatul acestei conștiințe a mortalității, este o replică dată scadenței în timp a existenței umane. Are dreptate Cezar Ivănescu când scrie într-un poem că și el, ca și Domnul Martin Heidegger, se luptă cu timpul și face din raportul *Sein und Tode* nu un fel de confesiune lirică, plângărească, ci dimpotrivă, o afirmare a energiei umane, inclusiv energia creatoare.

Vreau să închei cu un poem, tot din „Jeu d’amour” cu subtitlul „Dharma”.

*„ ! nimeni nu te înțelege,
pentru ce-ai mai fi rămas,
Suflete, sub cruntă Lege,
pentru gura cărui glas!*

*de-acum n-or să te mai lege
mânurile de pripas
liberat de orice Lege
singur Lege ți-ai rămas!*

*! cum nu pot să te mai lege
gândurile de pripas
liberat de orice Lege
singur Lege ți-ai rămas!*

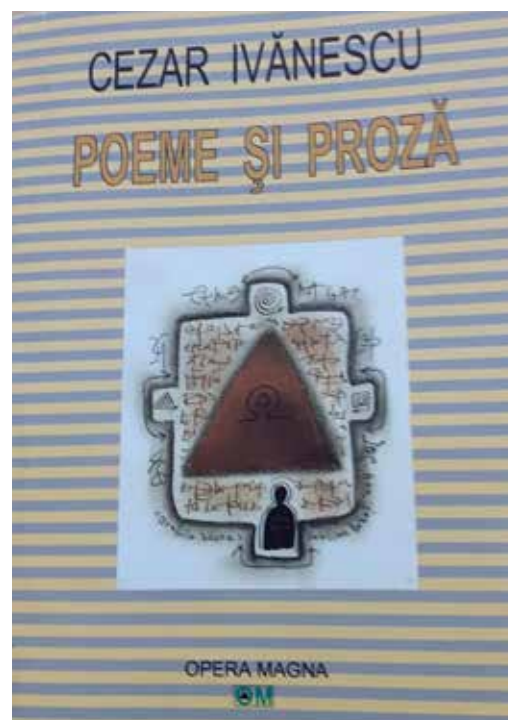
Este imaginea eului persecutat, lovit, însângerat, răstignit, un soi de post-scriptum al acestei logici de destin uman și poetic, care este aceea a unei autoedificări, a unei „construiri din infern”. (Blaga)

SIMION BOGDĂNESCU

ȘOAPTE LÂNGĂ OASE

Lui Cezar Ivănescu

Ce mirese văruind
lemn îngălbenind
peste zarea de absint
lemn îngălbenit
un cireș a tresărit
lemnule trăsnet
sau la oase a șoptit
lemn îngălbenit?
Sau mirese văruind
lemn îngălbenind
lângă inima de-argint
lemn îngălbenit?
Că plângea-voi bătrânind
lemn îngălbenind
printre soarele bolind
lemn îngălbenind
numai zarea de absint
lemn îngălbenit
ce-n mirese a pierit
lemn îngălbenit,
că plângea-voi mărgătit
lemn îngălbenit
orizontul vestejit
lemn îngălbenit...

THEODOR CODREANU

CEZAR IVĂNESCU: INTRAREA ÎN CANONUL LITERAR (I)

Înainte de 1989, literatura lui Cezar Ivănescu a avut a se confrunța, în primul rând, cu cenzura, apoi cu o critică mai mult sau mai puțin „oficială”. Și interpretez cuvântul *oficială*, nu atât prin prisma unei diriguiri de partid, deși aceasta exista cu asupra de măsură, cât prin aceea că actul critic a fost tributar „complexelor de cultură” dominante în varii momente istorice, fenomen valabil nu numai pentru perioada comunistă. Or, principalele mode din perioada post-proletcultistă, când s-a afirmat, în literatură, Cezar Ivănescu, au fost: estetismul, neomodernismul și postmodernismul. Acestea au asigurat ceea ce Mihai Ralea ar fi numit *sociologia succesului* în fața criticii. Poezie pură/estetism n-a cultivat autorul Baaadului. Asimilarea la neomodernismul generației lui Nichita Stănescu s-a făcut, pe o anumită latură, numai că poetul debutase în al doilea val șaizecist, mai aproape de ceea ce s-a numit „generația '70”, considerat aici chiar un fel de lider. Totuși, în fața criticii, spuza a fost trasă pe turta primului val: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu. Câțiva dintre aceștia au fost „canonizați” încă dinainte de 1989, intrând în programa școlară din învățământul preuniversitar: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana. Principalii critici care dirijau ierarhiile au fost Z. Ornea, Ovid S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, parțial – Mihai Ungheanu, cronicarul *Luceafărului*, fără însă a avea influență decisivă în sferele înalte ale destinului literar. Aceștia vor avea și rolul hotărâtor în lansarea modei postmoderniste, fenomen de sincronism mimetic cvasitardiv, pe filieră franceză și americano-anglo-saxonă. Destul de repede, generația lui Cezar Ivănescu, a lui Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi ș.a. a intrat în umbră prin scoaterea în prim-plan a optzeciștilor Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Magda Cârneci ș.a.m.d. Și câțiva dintre aceștia vor intra, imediat după 1989, în spațiul „canonizării”, devenind obiect de studiu în învățământul preuniversitar.

În ambele etape istorice, niciodată Cezar Ivănescu nu a fost ridicat atât de sus, nu s-a pomenit text de-al său să intre în vreun manual școlar, spre deosebire de răsfățații Cărtărescu și Iaru, ca să mă rezum doar la aceste exemple. Și pe bună dreptate, fiindcă poezia lui Cezar Ivănescu n-a satisfăcut niciodată convențiile facile ale „canonului” modernist/postmodernist. Cei care i-au remarcat talentul singular au fost puțini. Primul pare să fi fost Marin Preda, cum insistă să ne spună, în scrierile postdecembriste, Cezar Ivănescu însuși. El a recunoscut în autorul *Rodului* și al *Baaadului* „un mare poet” și i-a înlesnit apariția, la Cartea Românească, a capodoperei sale *La Baaad*, în 1979. Dar Marin Preda n-a avut autoritatea unui critic literar. Iar când s-a găsit un critic literar care să recunoască imediat în autorul din *La Baaad* pe cel mai de seamă poet de după al doilea război mondial, acesta s-a nimerit a fi din „provincie”, de la Iași, o voce care nu putea avea eoul scontat: Al. Dobrescu, în cronică din *Convorbiri literare*.

Ce-i drept, debutul literar al lui Cezar Ivănescu fusese remarcat, în termeni superlativi, și de Nicolae Manolescu¹. Ba chiar cartea va obține Marele Premiu al Festivalului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, de la Iași, ediția întâi. A fost, totuși,

doar un premiu pentru debut. 1979 a părut să fie anul de glorie al poetului. I-au apărut nu mai puțin de trei volume: *Rod IV*, *La Baaad*, *Muzeon. Doina* (1983) va primi chiar Premiul de Poezie „Mihai Eminescu” al Academiei Române. Dar Uniunea Scriitorilor îi va acorda un premiu abia în 1992, pentru *Alte fragmente din Muzeon*, carte considerată de Nicolae Manolescu un semieșec, într-o cronică semibatjocoritoare din *România literară*, intitulată *Cimitirul vesel* (nr. 16/1993), Muzeonul cezarivănescian fiind comparat cu Cimitirul vesel de la Săpânța, ca un soi de folclorizare maramureșeană. Desigur, aparent, o lectură „postmodernistă”, sub semnul parodicului. Numai că ilustrul critic nu-i recunoștea nici măcar o asemenea intenție, chiar dacă distingea și aici „poeme extraordinare”. Și avea dreptate, fiindcă nimic postmodernist în poezia lui Cezar Ivănescu, deși Marin Mincu va zice că încă de la debut poetul este cel dintâi... textualist.

De interes este imaginea poetului în *Istoria critică a literaturii române (5 secole de literatură)*, care s-a vrut de la început „noua Biblie” a criticii și istoriei literare românești (Liviu Ioan Stoiciu), menită să înlocuiască *Istoria călinesciană*. Cu alte cuvinte, ne aflăm în fața unui bilanț „canonic”, Nicolae Manolescu teoretizând chiar că scrie o „istorie canonică” a literaturii române. În ce-l privește pe Cezar Ivănescu, autorul are abilitatea de a nu amesteca, în judecățile critice, idiosincraziile ivite între el și poet de-a lungul anilor. Evaluarea este, în liniile ei generale, corectă, criticul recunoscând că autorul bărlădean este un mare poet. Spre deosebire de alții, consideră că tema centrală a creației este *rodul*, indiciu încă de la primele volume publicate: „Rodul are înțeles de lume creată, care s-a născut și va muri: este lumea fapturilor de care Blaga se refugia în somnul nenașterii, iar Barbu în puritatea increatului. Cezar Ivănescu nu mai caută, el, nici un refugiu: privește în față rodul și citește în misterioasa lui alcătuire semnele vieții și ale morții”².

Altfel spus, aici se relevă eminescianismul complex al poetului. Diferențierea de cei doi înaintași, Lucian Blaga și Ion Barbu, privitoare la rod, face originalitatea ontologică și artistică a lui Cezar Ivănescu, deși criticul ezită să avanseze pe aceste cărări ale „complexelor de profunzime”, mulțumindu-se a rămâne la nivelul „complexelor de cultură”. Identifică în universul cezarivănescian și un filon bacovian, care ar consta în „confuzia între viață și moarte, amestec inextricabil al putreziciunii, al descompunerii în ființavieții”³. Observația nu e validabilă integral, fiindcă la Bacovia există o agonie interminabilă în fața morții, acea *maladie à la mort* de rezonanță kierkegaardiană, pe care a semnalat-o încă Ion Caraion⁴. Tema morții la autorul nostru este iarăși de complexitate eminesciană, purtând pecetea inconfundabilă a lui Cezar Ivănescu.

Nicolae Manolescu mai face trimitere la îngerii lui Vasile Voiculescu, tot în legătură cu tema morții, exercițiu comparatistic demn de atenție. Subliniază, de asemenea, influențele folclorice, folkiste, trubadurești, un petrarchism „în versiunea autohtonizată de Conachi”⁵, amestecul de creștinism și indianism, mergând până la „paranoia”⁶ identificării cu Iisus. Consideră că performanțele estetice le atinge în doine:

„Poeziile din *Doina* sunt cel mai «pur» Cezar Ivănescu”⁷. Și cam atât.

Nu rezultă din Istoria manolesciană că ne aflăm în fața unui poet *canonic*, în sensul unei singularități în stare să reformeze limbajul poetic, dincolo de manierism. Un asemenea privilegiu îi este acordat lui Mircea Cărtărescu, pe care, cum am subliniat și într-o carte recentă⁸, criticul încearcă să-l ridice la rang de *centru iradiant al canonului literar românesc*, răsturnând ierarhia consacrată de G. Călinescu din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), unde Eminescu este *poetul național*, adică tocmai centru al spiritualității noastre.

Se înțelege că, din punctul de vedere al doctrinelor literare, între eminescianismul de fond al lui Cezar Ivănescu și antieminescianul manolescian există o incompatibilitate irepresibilă, oglindită, subiacent, și-n capitolul dedicat poetului în Istorie. Altminteri, Nicolae Manolescu, deși pare că a fost marcat de cel mai bun teoretician al *canonului literar occidental*, americanul Harold Bloom⁹, n-a ținut seamă de condițiile unei autentice „canonizări” a unui scriitor. Bunăoară, că intrarea în canon devine credibilă abia la două decenii după moartea scriitorului, chiar dacă evaluatorii încearcă să-l „clasicizeze” pe un autor încă din timpul vieții. Iar, pe de altă parte, Harold Bloom nu neagă condiția de *poet național*, titlatură pe care i-o recunoaște, în spațiul american, lui Walt Whitman. La rândul său, poetul național devine centru iradiant al canonului literar într-o anumită cultură, arhetipul centrului iradiant al canonului occidental fiind considerat William Shakespeare, postură, cum am demonstrat în *Istoria „canonică” a literaturii române*, pe care Eminescu i-a recunoscut-o „divinului brit” cu vreo sută patruzeci de ani în urmă.

În ce-l privește pe Cezar Ivănescu, odată cu moartea fizică, s-a deschis începutul recunoașterii singularității canonice a scriitorului, înmulțindu-se rapid nu doar elementele de exegeză, ci și formele recunoașterii publice, prin expoziții, festivaluri, ediții ale operei etc. Basarab Nicolescu vorbea, recent, de necesitatea unei ediții critice a operei. Cu prilejul lansării volumului *Erudita pietate*, la Târgul de carte „Gaudeamus” din noiembrie 2011, criticul Eugen Simion mărturisise surprins cât de puțin l-a cunoscut până acum pe Cezar Ivănescu și cât de „mare poet al morții” este.

Dar să vedem ce zic și alți profesioniști ai istoriei și criticii literare. Raportarea la Ion Rotaru a fost dezamăgitoare nu numai pentru poet, deși îl plasa în fruntea generației ’70. Marian Popa, probabil cel mai important istoric și critic literar al literaturii din a doua jumătate a secolului al XX-lea, îl așază între „thanatici” din generația ’70, alături de Ileana Mălăncioiu și Daniel Turcea. Deci o clasificare generaționistă și tematică. Marian Popa a fost atent la sociologia reprimării poetului în anii comunismului și a luat în calcul experiența personală a scriitorului în confruntare cu moartea. El crede că, pornind de aici, Cezar Ivănescu a dorit să transfere experiența personală asupra întregii umanități, reproducând chiar motivația autorului: „căci numai astfel putem deveni din nou «creatori»,

transformând această trăire într-o cunoaștere, într-o «gnoză»”. Și el coroborează *rodul* cu experiența morții: „Rodul este simbolul a tot ce primește un sens prin condamnarea la caznele dintre naștere și moartea devenită realitate ritualizată voluptuos sau magic, în care-și au locul duioșia strigătului și tandrețea dezintegrării”¹⁰.

Singularitatea canonică a poetului, din perspectiva temei centrale și a modului estetic de tratare, este remarcabil surprinsă: „Rareori nenorocirea omului de a fi mai puțin decât este și de a se simți mai mult au fost mai dur asumate; o obișnuință de la simbolisti încoace este estetizarea agoniei și morții uneori prin grațios, alteori prin perversiunile decadentei: Cezar Ivănescu nu merge pe acest drum, chiar dacă nu renunță la poetizare, preferând însă ceea ce s-ar putea numi un lirism al cruzimii, așa cum Artaud a inventat un teatru al cruzimii”¹¹. Într-adevăr, Cezar Ivănescu este neîntrecut în ale „cruzimii”, concurându-i pe Baudelaire, pe Huysmans, pe Arghezi, alchimizând parcă sadismul și masochismul, dar ștergându-le, totodată, orice urmă.

În tipologia lui Dumitru Micu, Cezar Ivănescu intră într-un subcapitol intitulat *Neoromantism cu modulații simboliste*, fără însă o motivare suficient de concludentă, exceptând argumentul muzical. Astfel, poetul este vecin cu Radu Boureanu, A.E. Baconsky, Vasile Nicolescu, Dan Laurențiu, Horia Bădescu și Adrian Popescu. Textul critic este hiperconcentrat, încât ar putea fi citat integral. Poezia lui Cezar Ivănescu s-ar fi născut din deznădejde și din exasperare, dar „la modul ludic, burlesc”¹², „doinele” și „jocurile” fiind experimente în atare sens. Este aproape o noutate în materie de receptare cezarivănesciană, care trimite, într-un fel, direct la postmodernism, ceea ce ar fi fost întâmpinat de cel vizat ca o fantezie critică, dacă i-ar fi dat vreo atenție. Dumitru Micu este un „călinescian” îndatorat nu atât maestrului, cât „complexelor de cultură”, de unde și inflația comparatistică. Interesantă

este filiația dintre cetatea Baaadului și cea a Isarlîkului barbian, pe care însă criticul n-o aprofundează, ci doar o compară: „Prin aceasta, lirismul lui Cezar Ivănescu, fără a fi direct îndatorat vreunui dintre premegători, reînvie o tradiție ce își are începuturile în timpuri imemorabile (ceea ce este adevărat, n.n.), fiind întemeiată de cobzari, lăutari, rapsozi, aezi, menestreli, acâni, și care, dusă în evul de mijloc la rafinament de către truveri, trubaduri, baladini, avea să resuscite, în variante mai mult sau mai puțin moderne, unele moderniste (și, se subînțelege, la niveluri de realizare diferite) prin, între alții, Richépin, Rictus, Laforgue, Apollinaire, Paul Fort, F. Carco, F. Garcia Lorca, Georges Brassens, Bacovia, Minulescu, M.R. Paraschivescu, Bulat Okudjava, Allen Ginsberg. În esența intimă, poezia lui Cezar Ivănescu e o meditație asupra condiției umane, condiție stăpânită de omnipotență și universală Moarte. Meditația e însă camuflată derutant sub tot felul de artificii de stil și excentricități grafice, disimulată și prin amestecul de limbaje. Rilke fuzionează cu Rimbaud, cu Jarry, Cros, Artaud, Michaux, Klaubund, Morgenstern, Brecht, chiar cu Lautréamont, dar mai ales cu Baudelaire.”¹³

Parcă e prea mult!

Dan C. Mihăilescu este autorul articolului din *Dicționarul scriitorilor români*, ediția Mircea Zăciu, din 1998. Descrierea universului liric cezarivănescian este onorabilă, dar un fel de bolboroseală impresionistă bine diriguată: „Poezia lui I. este un lung, labirintic, violent și nemăntuit exorcism: al iubirii – ca ființă, al morții – ca desprindere de ființă, al iubirii ca moarte continuă și al morții ca iubire în continuă putrezire: «Căci nu-i asceză ca iubirea/ Nici moarte mai adâncă, vai,/ Și-ndură trupul primenirea/ Timpului veșnic fără strai». Tragism al descompunerii și sărbătoare a nesfârșitei faceri prin cuvânt. Exorcism care, prin însuși datul său ontologic, aluvionează cuvinte și imagini, construiește pătimaș paradoxuri pentru a le revitaliza cu aceeași plăcere: limbajul e deopotrivă bolnav și taumaturgic, înveninat și angelic, construit simfonic, dar punctat, obsedant, de disonanțe. Cu poezia lui I., lirica românească redobândește pentru prima oară de la Heliade-Rădulescu și Lucian Blaga încoace – *daimonia* (de extracție goetheană, dar cu o provocatoare marcă expresionistă), caracterizată nu prin restricția morală, ca la Platon, ci prin puterea magică, energia (monologară) distructiv-creatoare, patos divinătoriu, fascinație a contrariilor, a schimbului sistematic de valori între viață și moarte, «antinomie sintetică», în expresia lui Jaspers, efervescență formativă și absență a oricărui element definibil prin raportare la (un) absolut¹⁴. Și autorul continuă, cu aceeași încărcătură baroc-impresionistă, recurgând, finalmente, la un comparatism înzorzonat ca în istoria lui Dumitru Micu, dovadă că autorul e bine informat în materie de „complexe de cultură”. Două dintre curente sunt aproape formulate: *expresionismul* și *paradoxismul* (ultimul concept din arsenalul lui Florentin Smarandache și al lui Ion Pachia-Tatomirescu).

Articolul din *Dicționarul general al literaturii române* este semnat de Laurențiu Hanganu, care face un rezumat al clișeele critice emise până în 2005 de către critici. Și el înclină să-i atribuie, precum Marin Mincu și alți câțiva, intenții de textură postmodernistă, chiar în partea considerată a fi „cea mai rafinată” a poeziei doinelor: „matca stilistică folclorică este supusă unor prelucrări și distilări de mare subtilitate, la capătul cărora versurile se ordonează într-un palimpsest muzical ce rezumă, în spirit postmodern, o întreagă evoluție literară, de la exuberanța bahică a stihurilor antonpannești (! «Nu mă-mbăt de beutură/ De durerea mea mă-mbăt/ Beau otravă și pe gură/ Vorbe dulci ca mierea scot!») la tonalitatea gravă și monocordă a lirismului bacovian («! Merg și scriu – și scriu! –/ și că te caut nu-ți promit,/ iar compun mintal,/ de când hârtia s-a scumpit,/ scriu pe creier,/ cu negreala de pe suflut,/ negru negru negru negru»)»¹⁵.

Alex. Ștefănescu, în *Istoria sa*, ne oferă nu doar pertinente repere ale personalității umane cezar-ivănesciene, ci și ale celei artistice, cu predominarea, ce-i drept, a unor imagini impresioniste. El remarcă un fel de „clasicism” în orientarea spre teme esențiale: viața, iubirea, moartea, poezia fiind asemuită cu o plantă cu spini, *Carduus acanthoides*, „care dă vara la iveală, în mod surprinzător, flori roșii sau mov de o mireasmă puternică. Exact așa ni se înfățișează poezia lui Cezar Ivănescu: din elemente lingvistice austere și neprietenoase, repetate monoton, poetul face să izbucnească un lirism exotic, răscolitor. Fascinația morbidă a morții și erotismul cel mai rafinat, trăirea mistică și galanteria trubadurescă se amestecă până la indistinție în efluviile acestui lirism¹⁶. Și despre monotonia repetitivă remarcile sunt pertinente: „S-a spus că monotonia prezintă pericol pentru această poezie. De

fapt, după George Bacovia, Cezar Ivănescu se dovedește a fi poetul înzestrat cu cea mai mare capacitate de a transforma monotonia în mijloc de persuasiune”.

Note :

1. Vezi Nicolae Manolescu, cronică literară la *Rod*, în „Contemporanul”, nr. 33/1968.
2. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române (5 secole de literatură)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 1069.
3. *Ibidem*.
4. Ion Caraion, *Bacovia. Sfârșitul continuu*, Ed. Cartea Românească, București, 1977.
5. Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 1070.
6. *Ibidem*, p. 1072.
7. *Ibidem*, p. 1071.
8. Cf. Theodor Codreanu, *Istoria „canonică” a literaturii române*, Princeps Edit, Iași, 2009.
9. Cf. Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Broce, 1994, v. trad. din engleză a Deliei Ungureanu, *Canonul occidental – Cărțile și școala Epocilor*, Grupul Editorial Art, București, ediția a II-a, 2007.
10. Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, II, 23 august 1944 – 22 decembrie 1989, versiune revizuită și augmentată, Editura Semne, București, 2009, p. 477.
11. *Ibidem*.
12. Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura SAECULUM I.O., București, 2000, p. 381.
13. *Ibidem*.
14. Dan C. Mihăilescu, în *Dicționarul scriitorilor români*, D-L. Coordonare și revizie științifică: Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu. Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, pp. 676-677.
15. *Dicționarul general al literaturii române*, E/K, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 715.
16. Alex. Ștefănescu, *op. cit.*, 864.

Academia Bârlădeană

Anul III, Nr. 5

SUPPLEMENT LITERAR

septembrie 2008

CEZAR IVĂNESCU

(1941-2008)

1941
august 6. Se naște, la Bârlad, Cezar Ivănescu. Mama, Xantița (născută Naum, 1903-1963), casnică, tata, Dumitru Ivănescu (1914-1994), tehnician veterinar, sufler, ulterior avansat până la gradul de căpitan în rezervă.

1960-1966
Student (cursurile de zi) al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția Limba și literatura română a Facultății de filologie, luându-și licența în 1968.

1961
Se căsătorește cu colega lui de grupă, Maria (1942-2000), care s-a specializat în traduceri din limba franceză.

1966-1968
Profesor de limba română la Școala generală din satul Pogonești, comuna Ivesți, j. Vaslui, împreună cu soția, făcând naveta cu autobuzul, Bârlad-Pogonești.

1968
I se tipărește la Editura pentru Literatură din București volumul de poezii *Rod*, pentru care va primi Marele Premiu al Editurii I la Festivalul Național de Poezie „Mihai Eminescu”. Iași, 1968.

1969
I se acordă premiul pentru dramaturgie de către revista „Argeș”: debutase, la Teatrul „Al. Davila” din Pitești, cu piesa *Mică dramă* (regizor Radu Boroianu), în același an.

1969-1971
Redactor la revista „Argeș” din Pitești, de unde demisionează după „tezele din iulie 1971”.

1971
Susține spectacole de muzică și poezie, însoțit de propria orchestră, alcătuită din elevii ai Liceului de Muzică din Pitești. Spectacolele conțin poeme din Pindar, Rutebeuf, Villon, Lorenzo de Medici, Baudelaire, Edgar Allan Poe, Henri de Regnier, Eminescu, Bacovia și ale autorului puse pe muzică și cântate de el. După „tezele din iulie”, spectacolele sunt interzise și Cezar Ivănescu marginalizat.

1973
octombrie. Întreprinde o călătorie în Albania.

1974-1979
A locuit la Casa de creație de la Palatul Mogosoaia. „Acolo m-am imprimentat cu domnul [Marin] Preda și am rămas prieteni până la sfârșitul vieții lui” (Cezar Ivănescu, în „Timpul”, Iași, 2, februarie 1997, interviu de Viorel Ilieș).

1974-1990
Redactor la revista „Luceafărul” din București, organ al Uniunii Scriitorilor din România, a cărei redacție a fost desființată în ianuarie 1990 (printr-o adresă semnată de Ana Blandiana și Ion Hobana), iar salariații ei concediați fără preaviz, inclusiv Cezar Ivănescu, care nu a fost membru PCR!

1975
Apare la Editura „Cartea Românească” din București al doilea volum de versuri, în ordinea editării.

1977
Editura „Cartea Românească” îi publică volumul *Rod II*, dedicat soției sale Mary (lector: Florin Mugur).

1978
Editura „Minerva” din București îi publică volumul *Cântecul amintirii*, antologie și prefață de poezie românească (de la Dosoftei la Dumitru M. Ioan).

1979
Publică în Editura „Cartea Românească” volumul masiv *La Baudelaire*, cuprinzând poeme în versuri, proză și dramatică, un sfert din forma lui originală, considerată de poet cea mai importantă operă a sa, „focul unei sensibilități baroce, cristalizate în forme profunde personale” și care „consecră un talent excepțional, probabil cel mai puternic din câte s-au vădit în poezia română din jumătatea în curs a acestui secol” (Al. Dobrescu, *Foileton*, 3, Editura „Junimea”, 1984).

La Editura „Eminescu” din București apare volumul de poeme *Măscă*.

1980
Apare cartea lui Mircea Eliade, *De la Zoroastrianism la Gheorghe-Han* (Editura Științifică și Enciclopedică din București), în traducere din franceză făcută de poet și soția sa, cu un cuvânt înainte de acad. Em. Condurachi.

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

1982

DOINA TEODORU – GAVRILIU

EVOCARE. CÂND ERAM MAI TÂNĂR ȘI LA TRUP CURAT

Astăzi, Cerică, în ajunul trist al zilei în care se aplică „stau în mormântul sterp fără noroc”, m-au năpădit amintirile...

Mă revăd îmbrăcată în uniforma sobră, în clasa luminoasă și zgomotoasă, animată de prea multe voci feminine. Te „văd” intrând în clasă schițând un salut vag adresat tuturor și nimănui. de statură medie, cu fața ușor smează însemnată de o acnee juvenilă prelungită cu piramida nazală spartă de pe urma boxului, cu părul lăsat în voia lui peste fruntea pe care se conturau deja două brazde, cu maxilare puternice și bărbia lată, fața părea cioplită și rămasă nefinisată.

Impresia era contracarată de o voce baritonă, bine timbrată, răscolitoare. Era clădit trainic, cu oase late și după cum se mișca se vedea că practica sportul care cere forță și rezistență. Avea umeri largi, palme mari și degete puternice. Pe sub sacoul uniformeii purta lucruri de culoare închisă și veșnic avea o carte în buzunarul pantalonilor. În geanta de elev erau puține caiete, dar întotdeauna o carte de rezervă. Se așeza în bancă și se apuca de citit. Nu vorbea niciodată despre el. Nu știai pe unde a fost, nici ce voia să facă. Gândeai, trăia și era altfel decât noi. Ca să-l cunoști, trebuia să-l observi. Atunci vedeai ce repede-i curge sângele prin vene și ce ușor trecea la paloare, iar buzele i se albeau.

Avea multă stăpânire de sine, doar rezista singur într-o clasă de 38 de fete ce se dezlănțuiau în pauze și nu lăsa să se vadă ce simte, așa că părea mereu detașat.

Cezar nu era un coleg incomod. Dimpotrivă, voia să treacă neobservat chiar și atunci când cu ureche atentă asculta lucrurile care-l interesau. Era un tânăr discret.

Pătimaș de citit, era absent la tot ce se petrecea în jur. Transportat în universul cărții așezată pe genunchi, ghemuit asupra băncii, nu auzea când era strigat la lecție. Singur în penultima bancă din dreptul ferestrei, smuls brutal din lumea lui, privea o clipă prin geam, timp în care profesorii repetau întrebarea.

Oglinda nearătându-i un chip frumos (dar masculin), manifesta o anumită indiferență față de fete, cu care vorbea doar dacă era abordat, lucru care nu prea se întâmpla. Văzuse că la vârsta aceea fetele sunt impresionate mai mult de un fizic atrăgător decât de cultura acumulată în capul lui. Totuși Cerică (diminutiv de la Cezărică) nu era un ursuz și, când întâmplător participa la viața colectivului, îl vedeam cu fața amuzată, cu gura până la urechi, scoțând un scurt „hă-hă”. Însă, dacă o observație i se părea nepotrivită, mârâia în surdină cu o lehamite care mai curând însemna: habar n-ai ce spui...

Tot în penultima bancă stăteam și eu, dar în rândul de la perete, așa că vrând-nevrând îl aveam în câmpul meu vizual. De fapt eram intrigată că citea tot timpul (cu excepția câtorva cursuri: de limbă română, logică, limbi străine, dar nu toate) și nu numai în timpul orelor de curs ci și în pauză, când difuzorul din clasă cânta destul de tare, iar noi dansam și mai tare.

În primăvara ultimului an de liceu, obișnuia să vină în vizită seara. Casa în care locuiam, în creștetul bulevardului Epureanu, era înaltă, avea cerdac, streșini traforate, uși grele din lemn masiv și o scară șubrezită de timp. Pe laturile scării se înălța câte un salcâm ce ținea umbră acoperișului. Balustradele scării erau încărcate de trandafiri, iar în curtea plină de flori se revărsau efluvii de parfum. Totul era scăldat în aerul liniștit și cald și în lumina albă a serilor târzii.

Flori avea Cerică și acasă, dar îl aducea nevoia de a fi lângă

cineva cu care putea vorbi despre o „Ea”. Stăteam pe covorul întins pe treptele uzate ale scării și la început mai mult tăcea. Așa comunicam cel mai bine. Eu știam că el visează la niște ochi umbriți de gene lungi și dese (ochi care priveau la alt băiat mai înalt, mai frumos, mai „nu știu cum”), el știa că eu nu mă supăr. În serile în care avea chef de vorbă, nu aștepta să fie consolată, era doar întristat că în viața lui sentimentală pășea tot cu stângul. De-l întrebam ce mai citește, răspundea cu felul lui molcom de a vorbi, ca după o recapitulare: „multe”. Oricum, înțelegeam că citea altceva decât citeam noi. Îmi știa problemele și generos mă încuraja: „va fi bine, ai să vezi că viața va rodi și pentru tine”. Scria poezii de mai multă vreme. Era preocupat să „rodească” și știa că poate să facă acest lucru. Nu întâmplător volumele de mai târziu se vor intitula „Rod”, iar unul dintre fructele din perioada respectivă este în „Caietul de amintiri”, care din obicei circula spre sfârșitul anilor de liceu.

A venit sfârșitul anului școlar, bacalaureatul, examenele de admitere la facultăți. Fiecare a plecat pe drumul lui și pentru fiecare viața a rodit mai bogat sau mai zgârcit. După cum am meritat, sau după cum n-am meritat. Cu zeci de ani mai târziu am înțeles că cele mai frumoase file ale „jurnalului” au fost o adolescență și o tinerețe cu toată încărcătura lor.

Venind la Piatra pentru Școala de poezie de la Neamț, ne-am revăzut după 35 de ani. În cuvinte puține sintetizam timpul. Era același suflet deschis spre „coleguța lui”. Cereai: „de orice ai nevoie, oricând, spune-mi”.

Cerică, acum marele poet Cezar Ivănescu, a devenit persoană incomodă. Da, cred că poetul era incomod prin talentul și prea vasta lui cultură, prin informația „primejdioasă” explicabil incomodă pentru mediocritatea unora. Și care om cu coloană vertebrală, mereu răzvrătit împotriva minciunii, imposturii și nedreptății, care om de atitudine ce cu sânge aduce la lumină adevărul și-l servește crud în față, este o persoană comodă? Da, era grozav de incomod.

Regina Maria, în „Povestea vieții mele”, cugeta: „în firea omului stă ascunsă și soarta lui”. Cerică, poate printr-o genă, moștenită (prin mama lui, Xantipa), de la străbunii lui albanezi, atrăgea ca un magnet necazurile. Și nu se mulțumea numai cu ale lui. La bucurie te lăsa să te descurci singur, dar la greu îți era alături, „bătându-se” pentru tine. Sfida primejdiile într-o înclăstare „care pe care”. De obicei câștiga, dar cu ce preț! Mișeii îi cunoșteau „călcâiul” (nu suporta nedreptatea, nici minciuna) și l-au expus unei lupte prea dure pentru el atunci când nu mai putea conta pe forța sa minată de boală. Cu aceeași inimă neînfricată de zeu, disprețuind factura: „ei și ce dacă muream?... un nenorocit mai puțin...”, a luptat cu una dintre marile murdării ale perfidiei umane: calomnia. Ultima luptă.

Acum nu mai ești, Cerică „tânăr și la trup curat”, dar ești prin tine însuși, recunoscut, marele poet Cezar Ivănescu, „Poeta Magnus”.

...Doar că ai luat cu tine pentru neant tezaurul minții tale strălucite și ai lăsat lupta neterminată. Dar nu din vina ta... „Moartea hrană mi-i pământul/ Moarte mi-i păcat dintâi/ Singur dorm și dorm cu moartea/ Pernă mi-i la căpătâi!”

Și totuși... ce înseamnă să te naști în ziua „Schimbării la față”, să pleci în neființă în Joia Patimilor și să te dai pământului în „Marțea Albă”?

28 aprilie 2008

OTILIA VÎRVOAREA

PLEDOARIE PENTRU ȘCOALĂ. UN ALT FEL DE JURNAL DE VACANȚĂ SAU POVESTEA INIMII GALBENE

In memoriam Ana Raluca Medeșan

O fată frumoasă, profesoară, o minune de om, într-o zi, s-a stins. Mult prea devreme... avea 34 de ani. Ana Raluca Medeșan a fost co-fondatorul proiectului *Profesorul digital*, doctorand în Științele Educației la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București și implicată în mai multe proiecte pentru modernizarea predării și a carierei didactice. Ea a fost, de asemenea, co-creatorul programelor de *Managementul Carierei Didactice* și *Profesorul Digital* din cadrul *Finnish Teacher Training Center* dar și inițiatorul pilotului *Pepper* – asistent de învățare la Școala Finlandeză Sibiu.

La Sâncel, satul ei natal din județul Alba, Raluca și-a dorit să creeze o școală de vară autentică, bazată pe bucuria de a fi împreună și pe principiul că învățarea poate fi și distractivă, având totodată și activități de învățare remedială, una dintre direcțiile pe care Raluca dorea să le dezvolte în cariera sa profesională

Prietenii ei au decis să păstreze lumina Ralucăi și s-o răspândească în continuare. De aceea, mâna aceasta de oameni pentru care prietenia trece dincolo de granița dintre viață și moarte i-au îndeplinit visul. Astfel, Sâncel a devenit, în perioada 22-27 august, km 0 al educației inovative. **Școala de vară Paulina** (denumită așa după numele ambelor bunici ale Ralucăi), organizată aici, a adus laolaltă 100 de copii din județul Alba (Sâncel Blaj dar și comunități învecinate), cu vârste cuprinse între 6 și 17 ani care au participat la ateliere de limba română, robotică, teatru, științe, educație rutieră, educație media, educație nonformală, cercetășie și activități remediale, organizate de 30 de profesori din întreaga țară, contributory voluntari la această școală. Evenimentele și programul copiilor la Sâncel au fost organizate cu ajutorul localnicilor, o parte dintre profesorii oaspeți fiind cazați în comunitate. Mai mult, cei mici au integrat localnicii în activitățile lor, ca urmare a unui atelier de vânătoare de comori în care cei mici au mers din casă în casă s-i întrebe pe localnici dacă au nevoie

de ajutor în gospodărie și să îi complimenteze, pe principiul pe care Raluca îl promova: „continuă să le arăți oamenilor că sunt frumoși”.

Povestea școlii de vară de la Sâncel a stat sub semnul inimii galbene și al îndemnului "Spread the love!"

Raluca avea un pandantiv în formă de inimă galbenă pe care îl purta cu foarte mare drag. În multe dintre fotografiile sale de pe Facebook, ea apărea cu această inimă galbenă. Îi plăcea foarte mult culoarea galben și atunci nouă ni s-a părut că este un logo potrivit pentru ceea ce voiam să transmitem, pentru că este un proiect făcut din inimă și în care oamenii, dincolo de ceea ce au făcut concret, s-au conectat foarte autentic, din punct de vedere uman, povestește Iulia Mândășescu, coordonatoarea Școlii de vară și prietena bună a Ralucăi, profesoară în București la Școala Gimnazială Specială pentru Surzi nr.1. Iulia a străbătut 100 de kilometri pe jos, pe Via Transilvanica, cu scopul de a strânge fonduri pentru acest proiect făcut din inimă. Ei îi revine meritul de a fi strâns în jurul ei peste 30 de profesori voluntari care au făcut minuni pentru cei peste 100 de copii participanți la activitățile Școlii de vară.

Școala de vară *Paulina* a fost urmată de **Festivalul „Al 5-lea element – EDucația”**, la care au participat facilitatorii atelierelor de la Școala de Vară, alături de profesori din toată țara. Oana Moșoiu, împreună cu Ioana Deneș de la SuperTeach, au gândit și coordonat acest eveniment, care a cuprins ateliere pe teme variate și o conferință; au fost sintetizate cele mai bune practici identificate în timpul școlii remediale pentru copii; au fost elaborate predicții privind începerea anului școlar – perspective despre lecții învățate, lucruri testate și practici inovative în educație; s-a vorbit despre puterea comunităților în educație și s-a schițat portretul profesorului mentor, care are forța să-i sprijine pe ceilalți, pe elevi și pe colegi, pentru a folosi toate resursele pe care le au în dezvoltarea lor continuă.

Festivalul „Al 5-lea element – EDucația” a fost lansat

Profesorii participanți la Conferință.

Grupul profesorilor traineri și facilitatori.

de *Finnish Teacher Training Center*, Asociația *Ovidiu Ro* și *SuperTeach*, cu scopul de a crea un cadru de comunicare și colaborare pentru comunitatea celor activ implicați în procesele de transformare în domeniul educației, dornici de o schimbare din interior. Printre invitați s-au numărat: Radu Szekely – Secretar de Stat în Ministerul Educației, Elena Lotrean – co-fondatoarea Școlii Finlandeze ERI Sibiu, Andreea Ciortea – trainer *Future Capital*, Oana Moșoiu – lector universitar la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București, Ana Maria Rusu – profesor de Educație muzicală în Focșani, Iulia Mândășescu – profesor la Școala Specială Gimnazială pentru Surzi nr. 1, București, Adriana Bârcean – arhitect al educației la Fundația *Noi Orizonturi*, Ioana Cătăuță – director al Școlii Gimnaziale „*Ion Pop Reteganul*” din Sâncel, Bogdan Rațiu – profesor de Limba și literatura română la Liceul Teoretic „*Bolyai Farkas*” din Târgu-Mureș, precum și Anca Nedelcu – profesor universitar doctor la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București, coordonatorul de doctorat al Ralucăi. Invitații prezentați au fost oamenii apropiați de Raluca în activitățile și inițiativele ei, oameni care i-au fost alături în ultimele sale zile și oameni dedicați educației, în diferite roluri și contexte.

Evenimentele din Sâncel mi-au confirmat că, dincolo de strategii și reforme ministeriale, schimbarea în educație vine de la fiecare dintre noi; de la fiecare profesor care, în fiecare dimineață, este acolo, în fața clasei, cu speranțele, emoțiile, temerile și dragul lui de oameni, în încercarea de „a construi catedrale” umane, cu fiecare generație care vine. Oamenii aceștia există și sunt mulți. Pe ei i-am întâlnit, aici, într-un sătuc din Transilvania, hotărâți să continue un vis și să construiască altele.

Pe lângă toate experiențele trăite și lucrurile învățate în cadrul Școlii de vară și al atelierelor de lucru dedicate profesorilor, cu toții am fost de acord că lecția cea mai importantă a fost cea a comunității și a conectării reale și autentice între oameni. Ne-a predat-o comunitatea din Sâncel (familia Ralucăi, directorul de școală, primarul și fiecare locuitor al comunei) și noi toți, la sfârșit, am plecat acasă mai luminoși, mai inspirați și mai hotărâți să ducem cu noi lumina acestei inimi galbene în comunitățile noastre, cu speranța că ele vor deveni, la un moment dat, un alt Sâncel. Și astfel, într-o Românie cu 41 de județe Sâncel, fiecare din noi va fi mai atent la nevoile celui de lângă el, mai dornic să crească odată cu ceilalți, mai conștient de propria forță de a face o schimbare în bine și mai încrezător în puterea lui ÎMPREUNĂ. Dar, mai ales, atunci ne vom simți ACASĂ, adică acolo unde suntem importanți, văzuți și apreciați pentru ceea ce suntem și unde putem fi vulnerabili fără teama de a fi judecați.

Oana Moșoiu, prietena apropiată a Ralucăi și „omul care poate muta munții din loc”, a fost inima acestui eveniment. Ea ne-a învățat, în cadrul unui atelier deschis, principiile metodei *Open Space* (*Cine vine, vine pentru că acolo trebuia să fie; Oricând s-ar începe, exact atunci este momentul potrivit; Suntem acolo, pentru că fix acolo trebuia să fim; Ceea ce trebuie să se întâmple, se va întâmpla; Când s-a terminat, s-a terminat*) și Legea celor două picioare (*Dacă în orice moment al discuției, te simți în situația când nici nu înveți, nici nu contribui, ești liber să-și utilizezi picioarele pentru a pleca la o altă discuție*). Dincolo de aplicativitatea acestor principii din punct de vedere pedagogic, eu am înțeles că fix acolo trebuia să fiu, fix atunci pentru că fix această experiență trebuia s-o am. Și nu

am aplicat Legea celor două picioare. Deloc, nici un moment.

Eu nu am avut norocul să o cunosc pe Raluca personal, dar am văzut-o și am simțit-o în fiecare om minunat pe care l-am întâlnit acolo. Și avea o putere imensă de a scoate tot ce e mai bun din om la suprafață, pentru că unii oameni se nasc pentru asta: să le arate oamenilor că sunt frumoși.

Am aprins o lumânare la mormântul ei, împreună cu un alt om-minune care a transformat, în timp record, învățarea online într-o comunitate imensă de elevi și profesori ce se ajută reciproc pentru a depăși cu bine perioada dificilă a pandemiei (Ovidiu Bădescu – *For Life*). Atât am putut să fac pentru ea și să îi mulțumesc pentru tot ce a făcut ea pentru mine, atunci și acolo, și pentru întreaga comunitate nu doar de sânceleni, dar și de profesori, traineri și studenți pe care i-a influențat.

Ana Medeșan, am fost aici pentru tine, vom reveni aici pentru tine, dar acum și pentru oamenii de la Sâncel, pentru copiii și profesorii de aici, pentru comunitate, pentru inimă și pentru lumină.

Ți-am simțit lipsa și prezența în egală măsură.

Te-am simțit bucuroasă și tristă în același timp.

Cu oameni lângă tine și singură.

Ralu, tu, fată, am dus inima galbenă la Sâncel și inima galbenă a luminat oamenii.

Pentru că era lumină în ei, dar nu știau, că aveau nevoie de Mede effect.

Cuvintele Oanei, invocând-o pe Ana Raluca Medeșan ca-ntr-un strigăt prins într-o scrisoare prietenească și sinceră între lumi, mă vor urmări încă mult timp, la fel ca și atmosfera de acolo, căldura oamenilor și a locului și inima galbenă care îmi va aminti că mi-am ales cea mai frumoasă meserie din lume: aceea de a împărți lumină!

Imagine de la o activitate a Școlii de vară.

Momentul de final al evenimentului.

ELENA MONU

CASA MARIA COSTAKI – GHEORGHE OPRIȘAN

Înainte de Primul Război Mondial, moșierul Gheorghe Oprișan, descendent dintr-o familie de boieri cu moșii în zona comunei Bogdănița, împreună cu soția sa Maria, născută Costaki, au construit casă la Bârlad, pe strada Dobranici, astăzi Constantin Hamangiu: numele dintâi al străzii fusese dat în memoria negustorului Dobranici, care pe la 1860, a donat, prin testament, locul casei sale, cu scopul de a se construi o școală de băieți, care avea a să fie terminată pe la 1870.

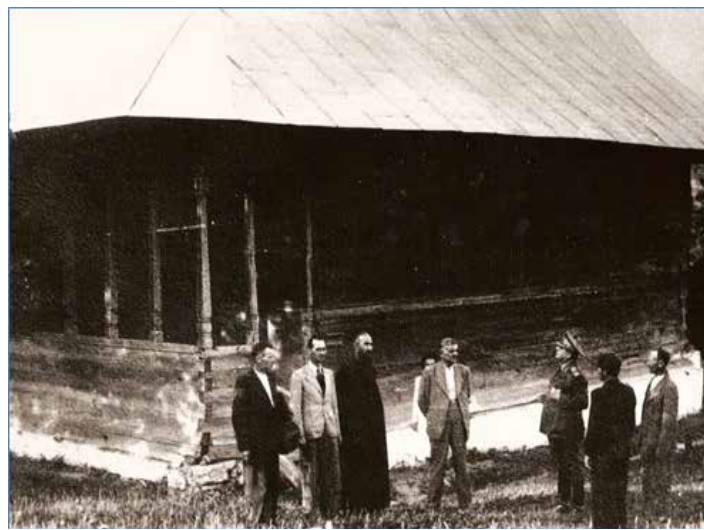

Imobilul familiei Oprișan, ridicat în stilul caselor boierești din Moldova primei jumătăți a secolului al XIX-lea, are elemente neoclasiche care se regăsesc în cele două duble coloane masive de la intrare, cu capiteli florale/corintice și în impunătorul fronton decorat cu basoreliefuli dispărute, din păcate, după naționalizarea casei, în anul 1950. Structura interioară cuprinde mai multe încăperi, primele două dispuse de o parte și de alta a holului de la intrare care, probabil, servea drept salon. Acestea sunt luminate de ferestre în forma specifică epocii. În continuarea holului, sunt alte trei încăperi, ultima dispusă de-a lungul holului care făcea legătura cu atenansele.

Stăpâna casei, Maria Costaki, descindea din neamul Costăcheștilor, care îl are ca suitor pe Costaki, atestat documentar în anul 1621. Dintre numeroasele rude ale sale care au frecventat imobilul sunt de amintit: Lupu C. Costaki, fratele Mariei, cunoscut om politic și de stat al României moderne și Grigore Gafencu, fiul Ralucăi, soră a Mariei, om politic și diplomat, personalitate națională și europeană, care a murit în 1957, în exil, la Paris, unde se stabilise din timpul războiului. În urma succesiunii averii lui Constantin Costaki (?-1883), bunicul Mariei – primul ispravnic (prefect) al ținutului Tutova, numit chiar la 24 ianuarie 1859, din porunca domnitorului Alexandru Ioan Cuza –, Maria a moștenit moșia Obârșeni, comuna Vinderei precum și – îndatorire morală – bisericuța de lemn, sfințită de străbunul ei, Lupu Costaki, în 25 martie 1764. Bisericuța a fost trecută pe lista monumentelor istorice de tip A în 1923. Fiindcă suferise de-a lungul vremurilor, Maria și Gheorghe Oprișan au făcut reparațiile necesare și au resfințit-o în anul 1931...În calitate de istoric biograf al neamului de boieri Costaki, la 25 martie

2014, când se împlineau 250 de ani de la sfințirea bisericii, am avut inițiativa marcării acestei aniversări, organizatorii fiind Primăria și Consiliul local Vinderei. Evenimentul, rarissim, s-a bucurat de participarea strănepoților ctitorului Lupu Costaki.

Arc peste timp: actualmente, imobilul se află în proprietatea Societății Tonic Medical Center. Reprezentantul companiei, dl Ștefan Constantinciu, ne-a declarat că, restaurat în stilul original, imobilul va deveni un centru medical modern.

Biserica lui Lupu Costaki de la Obârșeni-Vinderei, din 25 martie 1764. Imaginea bisericii la 1931, după restaurarea făcută de Gheorghe Oprișan și soția sa, Maria Costaki Talpan.

*Constantin Costaki Talpan
(?1823 – 1883)*

DIN PRIMA ZI PE FRONTUL DE LA OITUZ : LT. COL. MIHAIL C. BOTEANU*

Până în 1971 mai era în viață unul dintre participanții la marile bătălii din Războiul de Reîntregire a neamului: lt. col. Mihail C. Boteanu. Tânăr sublocotenent în 1916, a intrat în foc din prima zi de război pe frontul din Oituz. Mi s-a părut, scrie prof. Ion Cernat, că el reprezintă cel mai bine acel elan tineresc, acel curaj nebunesc în fața morții, de care au dat dovadă ofițerii și soldații români. Vă rog să vă imaginați un tânăr de 21 de ani, care merge în fața plutonului de soldați, cu un pistol în mână, sub ploaia de gloanțe și schije...

Născut în 1895, Mihail C. Boteanu era unul din cei 7 copii ai familiei căpitanului Constantin Boteanu, luptător în Războiul de Independență, și al Sofiei, descendentă din familia Rosetti, care a deținut și moșia Filipeni din județul Bacău.

Autorul povestește mai departe că divorțul părinților și veniturile reduse care-i reveneau Sofiei Rosetti de la moșia îndatorată la bănci au făcut ca mama și copiii să trăiască în lipsuri materiale, atenuate doar de lecțiile de pian ale mamei și de ajutoarele primite de la rude și cunoscuți. Mihail a făcut primele clase la Bacău, apoi, Gimnaziul copiilor de militari din Craiova și, din nou la Bacău, liceul. A urmat Școala militară de infanterie de la București, obținând gradul de sublocotenent.

Din Școala militară, a intrat direct pe frontul din Oituz, unde l-a avut comandant de companie pe locotenentul Ioan Missir, din Regimentul 8 Vânători, care, după război, a scris despre grozăviile războiului din munții Moldovei, despre eroismul ofițerilor și țăranilor soldați; între ei, sublocotenentul Boteanu: „...un copil de 19 ani (avea 21!), abia ieșit din Școala Militară. Subțirel și slab, e așa plăpând în vestonul nou nouț, făcut la croitorul de pe Calea Victoriei!”

Ioan Missir descrie clipele eroice, înclăștările grozave la care au luat parte pentru apărarea trecătorilor, fiind conștienți că ruperea frontului de către armata austro-ungară și germană ar fi însemnat ocuparea Moldovei și scoaterea României din război. Missir, Boteanu, toți ofițerii și soldații au avut de înfruntat trupele speciale germane, care interveneau numai atunci când unitățile militare obișnuite erau respinse.

Din companiile care au susținut cu piepturile lor frontul de la Cașin, muriseră toți ofițerii, sergenții le luaseră locul, singurii care scăpaseră erau Missir și Boteanu. Punctul de retragere și refacere era așa numita Întărcătoare, iar titlul cărții lui Missir, „Fata moartă”, ce pare o poveste romantică, numește de fapt o înălțime, o cotă, unde, în 18 decembrie 1916, a căzut prizonier Mihail Boteanu. Locotenentul Missir l-a așteptat două zile să vină, să iasă din încercuire, cu credința că sublocotenentului Boteanu nu i se putea întâmpla nimic grav. Din păcate, Boteanu împreună cu alți doi ofițeri și multă trupă au căzut prizonieri din cauza unei vânzări. Colonelul Crăiniceanu, în conivență cu generalul Sturza, a dirijat atacul într-o zonă în care armata română nu avea nicio șansă. Descoperit ca trădător chiar

atunci, Crăiniceanu a fost deferit Tribunalului Militar, judecat și condamnat la moarte.

Frontul de la Oituz, avându-l comandant pe generalul Eremia Grigorescu, a rezistat până la sfârșitul războiului.

Aflăm din lucrarea lui Ion Cernat multe detalii din viața zbuciumată a lui Mihail Boteanu. Astfel, întors din prizonierat, în aprilie 1918, după încheierea păcii separate cu Puterile Centrale, este avansat locotenent și repartizat la Regimentul 3 Cernăuți. În 1921, avansat căpitan, a funcționat la Regimentul 3 Grăniceri.

Apoi a fost mutat pe la alte unități militare, timp în care, pentru a trece în corpul ofițerilor superiori, a urmat cursurile de la Făgăraș și Sfântu Gheorghe, obținând gradul de maior în 1932. Un timp a fost directorul închisorii militare din Galați, unde s-a întâmplat să-și ispășească pedeapsa Emil Bodnăraș, cu care el, ca director, s-a purtat corect, apreciindu-l pentru cunoștințele în domeniul economic-contabil. Se pare că a discutat de mai multe ori cu Bodnăraș, care era convins că regimul politic din țară trebuie schimbat. După 23 august

1944, Bodnăraș l-a chemat să-l întrebe dacă vrea să rămână în armată, dar, sătul de război, obosit de armată, maiorul Boteanu a preferat pensia la care avea dreptul, potrivit legii de atunci, încă din 1938. În anul tragic 1940, a fost trimis cu un detașament de soldați să asigure retragerea armatei și administrației românești din Basarabia cedată rușilor fără luptă.

A căzut prizonier la ruși și a fost deținut în închisoarea din Chișinău. Își amintea că în timpul celor 8 luni de prizonierat, a mâncat numai varză și zeamă de varză. S-a făcut un schimb de prizonieri cu Ana Pauker și a fost eliberat, pentru ca apoi, în 1941, la vârsta de 46 de ani, să participe cu Regimentul 13 Dorobanți, la luptele din cel de-al Doilea Război Mondial, pe frontul de răsărit, ajungând până la Dalnic.

Între 1942-1944 a fost comandantul pieței din Iași, unde a cunoscut-o pe Lidia Krupenski, fiica Mariei Pulcheria Prăjescu și a avocatului Nicolae Krupenski, descendent al unei familii poloneze de viță nobilă. Bunicul Lidiei, Iancu Prăjescu, cumpărase de la colonelul Alcaz moșia Podoleni, la 30 kilometri de Piatra Neamț, moșie care se întindea pe 2000 ha, cuprinzând și conacul, și aparținuse cândva lui Iancu Al. Cantacuzino. Căsătorii în 1943, Mihail C. Boteanu și Lidia Krupenski vor avea o fiică, Elisabeta Pulheria, născută în 1948. Nu le-a fost dat să se bucure de o viață tihnită la conacul din Podoleni: la 3 martie 1949, regimul comunist le-a confiscat conacul și cele 50 ha rămase după prima expropriere. Li s-a fixat domiciliu obligatoriu la Bacău, pedeapsă ridicată abia în 1954.

Au trăit în lipsuri, în teamă și în izolare, iar în 1958, Mihail Boteanu a fost ridicat, dus la securitate, judecat și condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru „uneltire împotriva ordinii

de stat". La recurs, a rămas cu 10 ani, din care a făcut 5 ani de temniță, după care, slăbit și bolnav, a fost eliberat... Până la stingerea din viață, pe 16 august 1971, și-a dus crucea suferinței cu demnitate și resemnare. Făcuse cele Două Războaie Mondiale, își servise țara cu cinste și onoare și ajunsese să fie considerat dușman de un regim politic represiv.

Și încheie prof. Ion Cernat: „Fără îndoială, locotenent-colonelul Mihail C. Boteanu este un erou între eroii neamului. Ar trebui să i se planteze, spre amintire, un stejar, alături de cei 353.000, sau măcar o stradă din Bacău să-i poarte numele.”

Lt. Mihail Boteanu

*Iancu Prajescu,
bunicul Lidiei*

Mihail Boteanu, împreună cu soția Lidia, la Podoleni.

Ținem să menționăm că fiica eroului Mihail C. Boteanu, doamna Elisabeta Pulheria Boteanu, căs. Coandă, distinsă profesoară de limba franceză, acum pensionară, trăiește în Bacău și se îngrijește cu venerație de memoria tatălui și a strămoșilor din familiile boierești Rosetti și Sturza din care coboară pe linie maternă și paternă.

* Din articolul publicat în cotidianul băcăuan *Deșteptarea*, 8 noiembrie 2018, având la bază cercetarea istorică a prof. Ion Cernat : autorul a trimis redacției ziarului rezumatul lucrării sale.

Conacul de la Podoleni, care avea apa curentă, un generator de curent, un parc minunat, cu fântâni arteziene.

Parcul conacului, la 1938.

Fântână în parcul conacului.

SERGHEI COLOȘENCO

MONUMENTUL CAVALERIȘTILOR ROMÂNI DE LA OITUZ

A fost ridicat pe dealul Coșna, la cota 383, în partea de nord-vest a localității Oituz, reședința cu același nume a comunei băcăuane, cum vii dinspre Onești.

Operă a sculptorului Vasile Ionescu-Varo, monumentul a fost inaugurat în anul 1924. El are forma unui obelisc de piatră, înalt de 5 metri, amplasat pe un postament din ciment și blocuri de piatră. La baza obeliscului se află un cavalerist în poziție de atac, un cal și un scut heraldic cu stema României. Vulturul, executat din bronz, este amplasat în partea superioară.

O inscripție dăltuită în marmură, placă dispărută azi, menționa:

„În amintirea eroilor din Divizia 1 Cavalerie, Regimentelor 1, 4, 5, 9, 10 Roșiori, 3 Călărași și 1 Cavalerie pe jos, compania 1 și compania 2 cicliști. Divizionul artilerie călăreață. Brigada II-a Călărași, Reg. 7 și 9 Călărași căzuți în timpul Războiului pentru întregirea neamului 1916-1918!”

În zonă s-au dus lupte grele, jertfindu-și viața și cei peste 600 de oituzeni. Din fața Monumentului, de unde astăzi flutură în vânt steagul României, se văd în depărtări satul și cursul râului Oituz. Priveliștea este încântătoare, iar locul te emoționează.

Pentru această lucrare monumentală, sculptorul Vasile Ionescu-Varo a fost decorat de către Regele Carol al II-lea al României cu Ordinul Meritul Cultural. Distincția i-a fost acordată în anul 1931.

Sculptorul Vasile Ionescu-Varo (1887–1966) a studiat la București, la Universitatea de Arte, și la Paris, la Școala Națională de Arte Frumoase. Amintim din creațiile sale:

- Monumentul eroilor din 1916-1918, București, dezvelit în 1923;

Obeliscul de piatră având deasupra vulturul de bronz; tot din bronz sunt calul și cavaleristul.

Vedere spre Oituz de pe platforma monumentului.

Cavalerist în poziție de atac.

- Monumentul Regelui Ferdinand, realizat în 1926, Orăștie, dispărut;
- Monumentul Ecaterinei Teodoroiu, dezvelit în 1928, la Brăila;
- Bustul prof. dr. Emanoil C. Teodorescu, expus în Grădina Botanică din București;
- Relieful în bronz al Regelui Carol al II-lea;
- Cap de studiu;
- Nudul „Edera”;
- Studiul „Dans le rêve”;
- Medalioanele cu chipurile lui Titu Maiorescu și B. P. Hasdeu, pe fațada edificiului Bibliotecii Universitare „Mihai Eminescu” din Iași.

Surse:

Lucian Predescu, *Enciclopedia României*, Cugetarea, Ediție anastatică. Editura Saeculum I.O.+Vestala, București, 1999.
Wikipedia.

Foto: Florian Pricop.

UN POEM DE...**MIHAELA TUDOR**

Știi, îmi place nespus
să scriu seara poezii –
de ce te miri,
noaptea zămislește poezii atât de frumoase!
Și asta poate pentru că, obosite
peste măsură după o zi
de goană neîntreruptă,
cuvintele vin singure
să-mi doarmă sub vers.
Seara sentimentele sunt și mai stabile,
adică, de încerci să le pipăi
pot să te doară.
De aceea seara oamenii sunt în general
îngrozitor de triști
și de singuri,
asemeni unor clovni
care abia după reprezentația
de la circ
își dau seama că au îmbătrânit
și-și pun în grabă masca,
înveșmântându-se cât mai colorat
pentru a putea plânge nestingheriți,
printre semeni,
un anumit vid sufletesc!

31 mai 1984, Bârlad

ADRIAN VOICA**DISTIHURI*****Peisaj tăcut**

Zăpada-i masca albului sublim.
În jur cad aripi mari de heruvim.

Probă de sublim

De vrei din lecții vechi lucrare nouă,
Un curcubeu sculptează-n strop de rouă.

Ghimpi

Dumnezeu, pictor de flori,
Se încruntă uneori.

Alfabet de argilă

Roata, cu povești de lut,
Desenează-un început.

Pe-o pajiște

Un fluture venind spre mine
Din aripi scutură rubine.

Aluat

În grâul nou stă viitoarea pâine
Ca un ecou al vechii vorbe: *mâine!*

Cu fața spre artă

Când doare gândul, vorbele sunt rană.
Degeaba le alegi tu pe sprânceană.

Credincios

La Zidul Plângerii s-a dus
Să vadă umbra lui Iisus.

Capricii

Clipa este fulg sau tanc,
Cum vrea Timpul saltimbanc.

Spectacol biblic

Rescriu povestea cu Adam ce-a fost,
La premieră, și sublim și prost.

Distihul

Uneori, un gând
Vine fluierând.

Poezia

Printre gânduri și cuvinte
Simt otrăvurile-i sfinte.

Starea de grație

Când mângâiam cuvintele
Duhul șoptea: - Mai minte-le!

Poem modern

Metafore machiate-n fel și chip
Privesc la epitetul doar în slip.

Viclenia poetului

De-mbeți cuvintele ai, garantat,
Metafore cu mersul legănat.

* Din volumul *MIGRAȚII***GHEORGHE NICULESCU****PLOUĂ, PLOUĂ, PLOUĂ**

Vântul s-a-nțețit și plouă, dintr-o zare în cealaltă,
Norii scapără și tună, străfulgerând bolta 'naltă,
O bătrână costelivă ce spre cer privirea-și saltă,
E stropită de-o mașină care trece printr-o baltă;

O fată-mbrăcată-n haine foarte economice,
Merge hotărâtă parcă s-ajungă la tropice.
Vântul i-a suflat umbrela și-a trântit-o la pământ,
Precis că prin cap nu-i trece absolut nimica sfânt!

Plouă de trei zile-ntruna, strada este inundată,
Pân'la mine nu mai poate nicio fată să răzbată.
Dacă plouă-așa tot anul: insistent, parșiv, placid...
Și eu, precum Topîrceanu, mă gândesc la suicid.

MARCEL MIRON

Poem pentru Remus

In memoriam Pr. Remus Ștefănică

Unul din cei douăzeci și patru
de sfinți de la Mănăstirea Neamțului.

Avea fața rotundă ca o lună plină
și nasul semeț ascuțit.

Un elev mai mare, cu har poetic i-a zis
odată: mă, tu când ai intrat ai spart lumina!

Nu prea vorbea; alegea cuvintele
parcă le șlefua și apoi le slobozea
ca pe momeala la pești în lacul
Vovideniei când împreună cu alți
prietenii, în nopți cu lună,
pescuia. Pescar de pește nu prea a fost
dar de oameni, da!

Avea o bucurie să tragă năvodul;
apoi soarta și fiecăruia
îi puneia coroniță. De ce Remus, l-am
întrebat, îi premiezi pe toți? –Am
căutat cu atenție și am văzut că
toți au pecetea hrisonului; la
unii poate mai ștearsă, dar o au.

După ani, când era inspector școlar
pentru învățământul religios – Doamne,
ce luptă a fost! – intram împreună
într-o școală. După ce am intrat,
el s-a întors și a binecuvântat din interior
ușa deja închisă.

L-am întrebat de ce binecuvintează
ușa deja închisă: – pe aici vom și
ieși, sper că veseli.

L-am vizitat împreună cu
Mitică – pr. Dumitru Merticariu de la
Biserica Banu din Iași – la
spitalul Sf. Spiridon. Îi era poftă
de Hristos pe care Mitică l-a scos din
geantă și i l-a dat. L-a cântărit în
podul palmei și a zis: luminează-mă
Doamne! iar în rezerva aceea de spital
unde stătea internat
a intrat soarele din belșug.

Nu știu din ce pricină, dar
s-a hotărât să se facă înger. Așa era el,
ambitios și puțin încăpățânat. Până
n-a rezolvat problema, nu s-a lăsat.

S-a lepădat și de picioare, spunea că-l
deranjează la zbor. Și asta, cu durere, i-a ieșit.

Din mâini și-a făcut aripi și a
început să se înalțe lin spre
înalturi și dus a fost; raiul
care primește pe fii și fiice, le dă de
lucru, iar ei, muncind fără pauză –
au trup îngeresc și nu obosesc – se
pare că uită de noi. Sau poate nu!

Dar noi am rămas mai săraci fără el.

Prietenii noștri, stelele

Prietenii care s-au dus
n-au dispărut.

Ei sunt stele în zodia zilei
fără de întuneric.

Când se va sfârși ziua
vom admira iarăși
iubitele noastre astre
care ne așteaptă
dincolo de hotar.

Așa suntem noi
doar noaptea
stelele.

Dansul mirilor

Când o fată vorbește despre iubire
privighetoarea se pitește în cuibul cu ouă
să nu-i zboare pușorii.

Cu aripi de argint
îngerii mângâie valurile
iar marea se face netedă
ca ringul de dans
unde mirii trăiesc
valsul nemuririi.

Platoul acesta de ape
întins din orizont
spre veșnicie
se va sparge
sub tocul ascuțit
al pantofului alb al miresei
iar din obrazul roșu al soarelui
va curge o lacrimă de sânge.

DORINA STOICA

Lună plină

Umblam cu picioarele goale precum o
Eva nebună, printre brazii drepți
cu vârfuri ascuțite și lungi
înfipte în lună.
Purtam în suflet o lumină albă,
strălucitoare.
Nu aveam casă, nu aveam nume,
umblam, umblam precum o Evă
văduvă despletită, prin lume.
Căutam zi și noapte întruna
un loc în care să-mi torc în versuri
niște tăceri lungi, tămăduitoare,
un loc uscat, ferit de ochii lumii
de răutate și de soare.
L-am găsit, dar acolo mai era cineva,
nu-mi era foarte clar: om sau arătare.
După ce mi-a stins din suflet
lumina aceea mare, s-a stârnit un vânt rece
și a coborât peste mine
mirare.
M-a îmbrăcat în zdrențele
acestei lumi, apoi mi-a dat
să mănânc o felie mare de zare.
Am căzut cu fruntea la pământ
și în gând, înainte de plecare
am spus o rugăciune scurtă, de copil.
Tiptil, ca un fur m-a luat strâns de mână
și-am simțit că nu mai pot respira
de atâta rotund, din plinul
acela de lună.

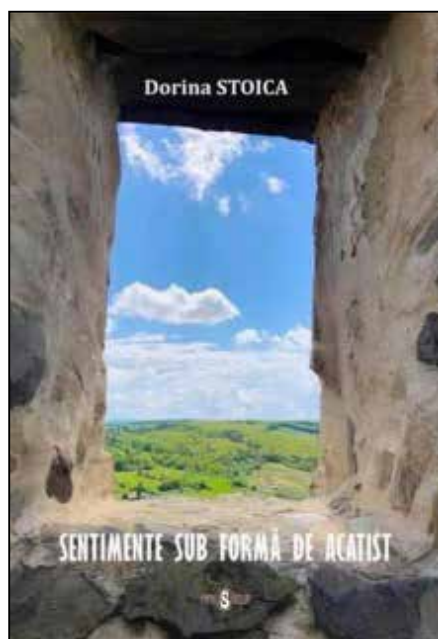

Am obosit

Am obosit să ard cu flacăra mereu,
Când aş putea să ard mocnit, în mine.
Am obosit să mă tot mint că-i bine,
Am obosit să par că-s alta și nu eu.

Am obosit s-alerg prin ani ca o nălucă.
De fapt, sunt doar un fir de praf în rază,
Un muritor asemeni unei flori în vază,
omul lipsit de țară, bolnav de dor de ducă.

De fapt nu sunt decât un înger fără zbor
ce-a scris până acum opt cărți de poezie,
din dragoste de Dumnezeu, târzie
tresar prin somn, cu dor de veșnicie.

Trec și iar trec

Încărunțită umbra,
timpu-mi crește
o, nu, nu-i vorba doar
de moarte!
Ceea ce-abia începe e viața
de dincolo de mal.
În timp ce umbra crucii
În pasăre se-ntrupează,
alerg, alerg prin nopți
s-ajung din urmă răsăritul.
Așa, zi de zi
și noapte de noapte
trec și iar trec,
din azi în alt mâine
prin cutele
timp – anotimpului meu
primăvară.

„Cartea arată minunat și am înțeles că până și ilustrațiile grafice îi aparțin autoarei, multe, reușite. Am deschis-o curioasă, deși eram preveniți că ar fi o carte creștină. Nu am prejudecăți, indiferent de domeniul artistic, valoarea, doar ea mă poate convinge și mă obligă să înțeleg și să respect mesajul autorului. Eram curioasă dacă se observă o evoluție a scrisului Dorenei Stoica, căci m-am implicat să o încurajez la alt stil de scris și bine am făcut! Văd că lecția i-a folosit. Talentul îl avea deja cu prisosință, dar a modernizat și cotidianizat temele religioase care aveau nevoie să fie „desprăfuite”

Prin această nouă carte a reușit un mix perfect între umanismul, credința și cotidianul intim (ori al semenilor), sub presiunea timpurilor și moravurilor din prezent. Sunt multe flashuri dramatice unde suflul inspirației adaugă compasiune, empatie, dolii, dureri acute pe fondul unor cunoștințe biblice moralizatoare dictate de starea de grație a inspirației. Poetă mistică, mica preoteasă din „Grădina Maicii Domnului” moldavă, cu suflu patriotic viu este convingătoare în multe dintre aceste poeme și nu mă pot decât bucura pentru ea și relația noastră frățesco-poetică, exigentă și de bun augur. Felicitări și *bonne continuation* !”

(Impresii de lectură, *Angela Nache Mamier-Frontignan)

MIRELA CHICOȘ

MĂ ÎNTORC...

Mă întorc dintr-o călătorie-n jurul Lumii tale
Și-ncerc să înțeleg dac-a avut vreun rost.
Nu mi-au ieșit nici ura, nici dragostea în cale.
Doar ochii tăi mi-au oferit un adăpost.

Mă-ntorc din Paradis în Iad, spășită.
N-aduc nimic cu mine, doar gustul sărutului tău,
Mă-ntorc în lumea mea, înrobătă și-umilită
De jilave cearceafuri, prăvălite-n hău.

Mă-ntorc, pe înserat, cu dragostea în trup.
Nu știu de am fugit ori tu m-ai alungat!
M-agăț de libertatea-mi, cu chipu-ți mă înfrupt.
Dar ițele Destinului pe veci s-au înnodat.

Mă-ntorc din trupul, gândul și frica ta acum
Că nu vei reuși nicicând să mă iubești, o clipă.
Ca templul sacru înălțat din scrum,
Sub blânda-ți adiere, nimicul se-nfiripă.

Mă-ntorc în mine însămi și să te uit nu pot.
Aceeși lege-a firii se-agață-n calendare...
M-ajunge Dorul iar din urmă și socot
Că viața mi s-a dat din întâmplare.

Mă-ntorc la Sud ori Nord de inima mea
Privirea ta îmi netezește drumul.
Surâsul tău mi-aprinde-n noapte-o stea,
Și evadez din haos cu clovnul și nebunul.

Mă-ntorc la hanul din care am plecat
Să te iubesc, să te alint, să îți cuprind ființa
La hanul pripășit, la margine de sat
Unde drumeții-și strigă nepuțința.

Unde drumeții poposesc să-și ostoiască Soarta
De bieți fugari, de umbre-nnegurate
Mă-ntorc la ei cu Viața-mi și cu Moartea,
Lăsând în tine Dorurile toate.

Le vei strivi/ Le vei privi? Nu știu.
Cum nu știu de-ți vei întâlni Sorocul
Apusul se așterne ca un pliu
Și înroșește cerul. Gata-i jocul!

Iulie-august 2021

GHEORGHE ENĂCHESCU

DE-ALE CREAȚIEI

Soluție salvatoare

Vrei c-o carte să n-ai parte
Nici măcar de-o-njurătură?
Pe la amici n-o împarte,
De-o iei de la editură!

Răspuns la „Poșta redacției”

Situația nu-i roză
Și nu are cum s-ajungă –
Ne-ai trimis o proză scurtă
Mult prea lungă...

Peste așteptări

Când scriu catrenul, plânge bradul
În foi de scris azi transformat:
-Știam că chinui-m-a bardul,
Dar chiar așa de-nverșunat?...

Răutate

-Maestre!... Lira-ți!... Ce-i cu ea?...
-Confrății mi-au luat-o,
Când eu visam la muza mea,
Și mi-au dezacordat-o...

Efecte

Cum poezia-mi curge-n vene,
Am scris și eu vreo trei catrene;
Soției le-am citit în șoapte:
-Vrei să visez urât la noapte?

Dialog între Dumnezeu și Sfântul Petru

-Cine-s, sfinte, ăia triștii?
-Cine sunt? Epigramiști.
-Dă-i în iad că stric-antrenul –
Toată ziua fac ca...trenul.

Necazuri

Iar soția-ncepe drama
Și a nenoroc sughiță,
Când mă strigă Epigrama:
-Ia ieși, Ghiță, la porțiță!

Boemă

Sunt cel mai trist poet din lumea asta
Și nu m-așteaptă nimeni nicăieri;
De-așa de trist m-a părăsit nevasta
Și tot de trist mai beau vreo două beri.

NICOLAE STANCIU

Semn invers

Cu tristețe pe buze,
duce pajul vestire:
mor semințele singure,
moare starea de mire.

E boarea de-ntuneric,
iubito,
nu te teme.
Cu respirarea, Divinul
ne înzeiește carnea
o vreme.

Trecere lină

Vorbele noastre, copile
palide, tandre zambile.
Sub zodiacul ceresc
atât de senin putrezesc.

Alt grind

Mi-e geamăn doar copilul alunecat spre vulturi;
în templul ars de rugă să vină l-am chemat
și să primească-n rana biruinței
un vânt cu mult mai roșu – întunecat.

Sub masca de nectar orbecăim mereu
mireasa ce ne poartă-n incestul auriu.
Am limpezit prin veghe refrenul cel mai grav
că m-am visat eu piatra ce m-a lovit să fiu.

În stepele ascunse, prădat de gravitații,
un soare nou îmi scrie să mai rămân o oră.
Iar viermii-n fruct sunt gloata de prinți moștenitori
care în așteptare cetatea își devoră.

Noaptea vine

Trece iar prin sângele meu palid
pasărea murind pe-acoperișe.
Tu mai știi, copilul meu senin,
cântecele ei târzii, piezișe?

Vine noaptea, vom trăi-n umbrare
s-auzim miresme putrezind,
stelele cum sângeră pe zare,
și căderea noastră de pe grind.

Ape de-ntuneric trec pe lume,
tulburând potirele cu rouă.
Fiule, noi așteptăm aici
să răsară iară lună nouă.

Câinele casei

Vin fetele să-ntrebe de soare
ascunde-te, mamă, și minte-le;
Nu vezi, moartea în câinele casei
ne linge de-o viață cuvintele.

Întoarcere

Vin dinspre un soare cântat de sălbatici
cu vrednicia gurii ostenite.
Și nu pot spune că-i înțelepciune
dar pasul meu calcă mai lin pământul
și strig convins: primește-mă, cetate,
mi-s zalele de-a-ntregul putrezite
de îngeri ce mi-au sărutat victoria.

Unde să zburăm

E adevăr peste tot,
Numai să fie ușa deschisă.
Aseară m-au vizitat,
De mână
Ca frații,
Un plop trist
Și un câine aristocrat.
Noi îmbrățișați,
Vrem să zburăm
Dar unde?
Nu este un ținut să ne primească,
Și laț de întuneric ne cuprinde
Când se atinge o lumină de alta.

TEODOR OANĂ

UNDE OR FI?

-Milico, ziceai să mă uit de niște prune pentru magiun. Mai sunt două săptămâni și începe școala.

-Dacă ai văzut ceva să-ți placă, ia și tu vreo cinci-șase kilograme, dar să fie coapte ca lumea.

-Sunt prune, că s-au făcut. A fost mai prost sezonul la vișine și cireșe.

Magiunul de prune e promisiunea Milicăi și a lui Sandu făcută lui Mircea, că îi asigură ei magiunul pentru gustarea pe care o ia la școală. „Vede copilul pe alții că mănâncă ceva în pauza mare și nu e frumos să se uite la ei cu poftă”, a zis Sandu mai dăunăzi. Milica n-a avut nimic împotrivă, nu le strică nici lor să aibă două-trei borcane cu magiun, că nu știi când ai nevoie de el. Mircea a trecut în clasa a IV-a. I-a intrat în obișnuință ca după ore să se oprească la bunici și chiar să mănânce de prânz și să-și facă temele, pentru că blocul în care stau bunicii e lângă școală. Și în anii precedenți Milica le-a dat copiilor mai multe borcane cu magiun, să aibă, tot așa, pentru gustarea la școală a lui Mircea. Nu de puține ori felia de pâine unsă cu magiun era înlocuită cu un pachet de „Eugenia”.

-Milico, pe vremea noastră ce pachet puneam în ghiozdan pentru gustarea din pauza mare?

-Ce se găsea, răspunse Milica, mirată de întrebarea lui Sandu. Mama nu făcea magiun pentru că era la Alimentara marmeladă să se sature toată lumea. Era în lădițe și o vedeam pe vânzătoare cum răsturna lădița pe o tavă, apoi tăia cu cuțitul o bucată din marmeladă, atât cât îi spuneai că vrei să cumperi. Marmelada nu ne lipsea din casă. Era ieftină și bună. Mama rareori făcea dulceață, mai mult ca să aibă cu ce servi pe vreun musafir. La școală asta luam ca gustare: o felie de pâine unsă cu marmeladă și altă felie peste ea.

-Prăjitura săracului, spuse Sandu parcă înghițând în sec. Alteori îmi puneam mama o felie subțire de halva între două felii de pâine. Era bună și halva.

-Apropo de halva. Ai mai văzut-o pe undeva de vânzare?

-Milico, este răspuns și la întrebarea asta. Materia primă pentru fabricarea halvalei e miezul din sămburele de floarea-soarelui. M-am lămurit citind o explicație pe Google. La fabrica

de ulei semințele de floarea-soarelui se prăjesc, se decortifică, iar miezul se presează, rezultând uleiul. Din miezul presat, cu diferite adaosuri, rezultă halva.

-Și de ce nu e în magazine, că floarea-soarelui se cultivă la concurență cu grâul și porumbul.

-Draga mea, condiția primordială e să ai, pe lângă sămânța de floarea-soarelui, și fabrica de ulei. Ce fabrici de ulei mai avem noi acum? În lista de 1256 de combine, uzine și fabrici care au dispărut chiar și fizic în urma procesului de privatizare figurau zece fabrici de ulei. Dintre ele mai sunt două sau trei cu capital străin, dar care nu fac față nevoilor de fabricare a uleiului. Din cauza asta am ajuns să importăm ulei în schimbul exportului de floarea-soarelui. Multe silozuri ale fabricilor de ulei înmagazinează acum cereale. În condițiile astea, de unde halva?

-Și cu marmelada cum stă treaba, că nici marmeladă n-am mai văzut de mulți ani?

-Există explicații la orice. Marmelada se face din mere și prune. O fabrică de conserve, care producea altădată marmeladă, avea nevoie, pentru procesul de producție, de sute de tone de mere și prune. Aceste cantități proveneau din livezi de zeci de hectare livada, care aparțineau unor CAP-uri din toată țara. Când țărani și-au primit înapoi pământul cu care au intrat în CAP, unele suprafețe erau ocupate cu livezi. Ei n-au păstrat livezile, ci au tăiat pomii pentru lemn de foc. Acum pe teren găsești fie viță-de-vie, fie culturi de câmp. Așadar, lipsind materia primă, lipsește și marmelada. Cât despre majoritatea fabricilor de conserve, nu e cazul să mai aduc vorba.

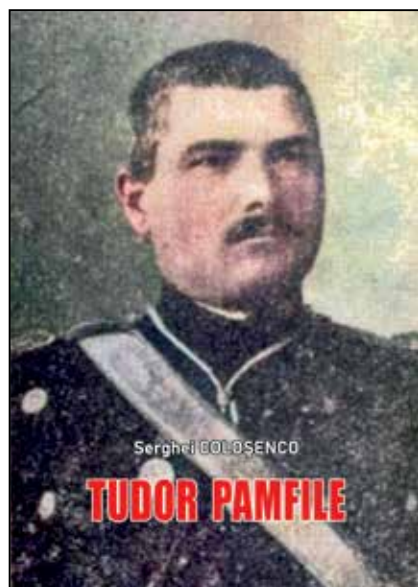
-Oare n-o să mai vedem marmeladă niciodată?

-Eu cred că vom găsi prin stațiuni la vânzare borcane cu magiun, așa cum se vând cele cu miere de albine, dar marmeladă în cantități industriale, cum am pomenit pe vremea copilăriei noastre, n-o să mai vedem.

-Poate importăm.

-Dacă există pe undeva, apăsă și la noi. Așa că ne mulțumim cu gemul făcut de tine.

-Sănătoși să fim!

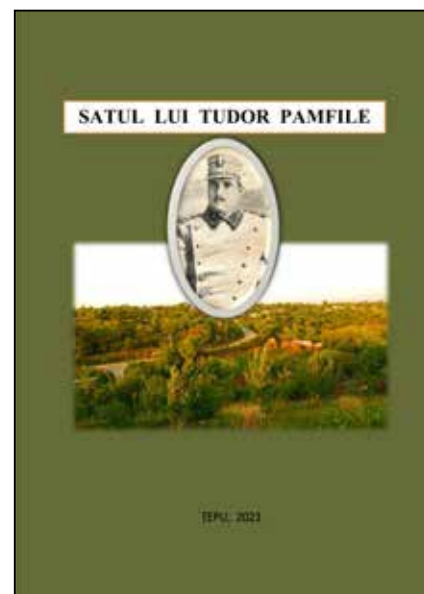

SEMNALE EDITORIALE

Volum dedicat folcloristului Tudor Pamfile, ctitor al „Academiei Bârlădene”, alături de G. Tutoveanu și Toma Chiricuță.

*

Antologie privind istoria satului natal al lui Tudor Pamfile, Țepu, cu materiale scrise de fiii satului și cu texte din folclorul local, însoțite de fotografii, realizată de Gina Obreja, bibliotecara Centrului Cultural „Tudor Pamfile” din Țepu.

SIMION BOGDĂNESCU

NIMBUL NEFIINȚEI

În calea săgeții sub nori a ajuns
Cu pieptul de îngerul morții străpuns.
(Elegie)

Generația optzecistă a poezilor noștri, bine reprezentată cu talente lirice trecute serios prin cultură, îl cuprinde și pe **Valeriu Stancu**, la loc de frunte, în ipostaza originală, atipică, a unui *exil interior*, mărturisit, o exilare rilkeeană „în munții din suflet”.

Ajuns în zarea septuagenară a ființei, fizic și metafizic, îndrăznește, deplin motivat, să-și consolideze poezia în antologii tematice. Deja i-au apărut două volume: **Lumina din regatul umbrei** (cu o excelentă prefață semnată de Ioan Holban), cuprinzând, totalitar, poeme închinare iubirii ca sentiment de relație cosmică dantescă, aceea „care mișcă sori și stele”, conștient de ereziile sinelui în temporalitate și în sacralitate: „Îngerii au plecat în genune/ stropindu-ne pleoapa cu sînge”, și **Mîntuirea prin necredință**, alcătuit din poezii cu tematică religioasă (Editura Știința din Chișinău), poezii precedate de un riguros studiu semnat de criticul Mircea V. Ciobanu. Și acum, al treilea op, centrat, în principal, pe tema adiacentă și contradictorie, thanatică, al cărui titlu sună ca o misterioasă și cutremurătoare *fugă de gînd* sau *fugă în rugă: aura îngerului orb*. Desigur, ca la atîția lirici, români și universal, o despărțire severă, de graniță, nu se poate face între Eros și Thanatos întrucît, de regulă, iubirea și moartea, în gena umană coexistă, sunt enigmatic îngemănate:

„Blestemată floare de soroc,/ Rană vie a nuntirii tale/ Fără moarte, fără timp și loc/ Întomnată floare de soroc/ Mă ucizi la margine de cale/ Umbră ținută pe altare/ Blestemată floare de soroc,/ Moarte-mbietoare!”

Ordinea așezării poemelor în volum nu este cronologică, normală, ca să putem urmări cu lejeritate evoluția eului liric de la debut și pînă astăzi. Poetul Valeriu Stancu, intenționat, recurge la strategia oglinzii retrovizoare, trimițînd poeziile de început din cărțile **Înfrîngerea somnului** (1981), **Soarele-Lup** (1984) și **Ființa de vis** (1989) la sfîrșitul antologiei, păstrîndu-le pe cele recente la început (extrase din cărțile **Răstignirea pelerinului** (2017), **În purpura umbrei** (2018), cu o prefață de poetul italian Dante Mafia, **Armurier de curcubeie** (2018) etc.).

Dar, chiar și așa, se poate cu certitudine constata unitatea, organicitatea de viziune, tematică și ideatică, a unui liric profund, un baladist orfic și ermetic, sensibil pînă în inconștientul și subconștientul Firii sale de roaderea, vremuirea clipelor și de atragerea în nevăzută, în uitarea cosmică, rămînînd, pînă la urmă, o elegie eretică păzită de prea sacral nimb al neființei: „Erai frumoasă ca o Dumnezee/ Cum nici un zeu nu ar putea crea/ Erai statuie, umbră și femeie/ Erai, ispititoare, Moartea mea!” (*balada umbrei din caleașcă*).

Inedit este creatorul nostru în întoarcerea motivelor/ semnelor poetice arhicunoscute, romantice, mai ales, la o estetică plurisemantică, sudată abil, inteligent, adusă la zi, cum se spune, sintetizînd ca un adevărat vrăjitor elemente expresioniste, baladești neomoderniste, fulgerări de înger căzut postmoderniste, și chiar de ultimă oră estetică, transmoderniste. Astfel, îngerul, orbul/ orbirea/ochiul, somnul/ somnia, umbra, tăcerea, cuvîntul, sufletul, norocul, noaptea, Luna, visul, ornicarul, licornul (ca să

mă opresc doar la acestea) capătă în poezia thanatică a lui Valeriu Stancu valențe artistice noi, semnificații și accente lirice cu totul personale. La cîteva ne vom opri, ca să-i definim specificul vizionar-thanatic.

Ochiul său, plasat în contemplația absolutului, devine semnificanta orbire – o deschidere a căii de dincolo, metafizice, un ochi homerid (orb!) – trecînd, subtil, de la simbolistica *îngerului cu arcadele sparte* la aceea a intrării în neființă, *aura îngerului orb* – semnul poetic suprem al pătrunderii în infinitudinea cosmică: „O corolă/ de intempestive rugăciuni,/ de inutile exordii,/ de ineluctabile vămi/ galopează/ spre icoanele întunericii./ Sunt exilat în aura/unui înger orb.” (*grădina raiului*).

Nu ne propunem să teoretizăm întreaga angelologie, cu rădăcini akkadiene, ugaritice, biblice, nu elaborăm teorii angelice ca Pseudo-Dionisie Areopagitul în misticele sale „Ierarhii celeste”, tocmai pentru că îngerul poetic echivalent și cu îngerul morții în cazul de față, se apropie mai mult de viziunea lui Rainer Maria Rilke, cel ce a văzut în această iluzie spirituală metamorfoza vizibilului în invizibil: „chiar dacă nu-i vedeți,/ îngerii continuă să cadă din ceruri/ ca o grindină de cerneluri/ care ne sîngeră pragul/ robit în creneluri.” (*înalțarea pietrei prin vămile văzduhului*). Sau, la fel de penetrant vizionar: „Glonte vine pe aripi de înger/ Noaptea destramă priviri luminînd/Clipa își ținute zborul perfid/ Ornicu-și pune măsura la zid/ Glonte vine pe aripi de înger...” (*Căutare în cuprinsul nopții*). Și, în continuare, total explicit: „fenomenul de metempsihoză are loc/ doar în luntrea ochiului văduvit de-ntunerice -/ ochiul rostirii” (*palimpsest*).

Misterul poetic și mistică morții în lirica poetului Valeriu Stancu trăiesc în simbioză: „simbolurile pier în somnul oglinzilor.” (*Somnul Oglinzilor*). Acesta, Morfeu lucitor și reflexiv, se transformă, prin chiasmul alchimic, în „oglinzile somnului”, dar cu aceleași viziuni thanatice și cu aceleași sugestii și tulburătoare mișcări psihice: „Poți somnul orbului să-l vinzi/ înfrînt sub pleoapa ta departe/ îmi plînge somnul în oglinzi// și doar cuvîntul morții n-are moarte.” (*oglinzile somnului*).

În mitologia celtică, trimișii vestitori către lumea de dincolo iau chipul blîndelor lebede, iar în creștinătatea noastră ortodoxă, îngerii au aripi de lebedă. Iată că, într-o emoționantă *elegie*, cu un fior evocator baladesc, intuiția poetică a lui Valeriu Stancu a funcționat admirabil: „Un leagăn de stele, un leagăn era/ Cîntecul lebedei ce nu mai zbură/ Un leagăn de stele, un leagăn de vis/ Cîntecul lebedei de noapte ucis.” Și, mai mult, ca și la Pseudo-Dionisie Areopagitul, îngerii izvodesc în făptura și în mintea oamenilor (inclusiv a creatorilor!) starea de iluminare! Arthur Rimbaud este Marele Iluminat! Dar pe-aproape este și Valeriu Stancu, al cărui creier creator intră în vibrațiile înalte, cosmice, sub înfrîurirea îngerului păzitor și purtător de semne cerești inspiratoare: „Fii gata, fii gata/ e clipa cea mare/ un înger noptatec/ dă semn de plecare!/ Fii gata, fii gata/ e cumpăna nopții/ pe Rio de Plata.” (*nălucire*).

În strînsă legătură cu îngerul, cu orbul/ orbirea și, fatal, cu neființa, se află motivul somn/ somnie, echivalent, se știe, dintotdeauna cu o prefigurare (o antecameră, un preludiu) a morții. De la eminescianul „Vino somn ori vino moarte pentru mine e totuna” la blagianul „Și-oi fi pe sub pămînturi domn/ al oaselor ce drepte dorm” identitatea de predicție și de simbolistică funcționează ideal. La poetul Valeriu Stancu în *frîngerea somnului/ înfrîngerea somnului, somnul oglinzilor, oglinzile somnului* sunt metafore revelatorii chiar de la debutul editorial. La Eminescu somnul echivalează, în ultimă instanță, cu Nirvana; somnul întors, preluat ulterior de Blaga și de Bacovia, semnifică/ simbolizează înstrăinarea definitivă a eului în neant. *Aura îngerului orb* ar fi o aureolă de somnie invizibilă, dar sensibilă, percepută chiar din debutul antologiei ca o identitate a neumbrei ce va fi trecută dincolo de Styx: „Doar raza și cu Dumnezeu/ Și moartea care bate/ În tîmpla somnului mereu/ N-au umbră, nici păcate.” (*neîntrupare*). Pusă în tainică relație cu trecerea, petrecerea noastră din lume pare a fi o rezultată a timpului veșnic, entitate metafizică împotriva căreia scrisul (actul poetic) se ivește ca vanitate: „Mi-e somnul gîndur ornica/ Mi-e scrisul naștere-n zadar.” (*învolburat, frunzișul*).

A fi fără somn înseamnă un zbcium cosmic asemenea oceanului sau starea de lunatism (noctambulism) specifică marilor inspirați, poeților, în cazul de față: „prin treptele zăpezii privesc/ zeii, călăii, poezii/ saurieni somnambuli...” (*în paradigma pierzaniei*). De unde și căutarea viziunilor halucinante generate în mintea stranie a unui nebun în somn: „somnia frînt, somnul înfrînt,/ în pămînt nu e pămînt.” Un poem poartă titlul hipnotic *Ființa de somn!* „Rob al luminii spre somn mă închin/într-o zi poate el se va pierde în mine.” Somnul echivalează, simbolic, neantul. Verdictul poetic dat de Valeriu Stancu este acela despre poezia absolută, care nu poate fi cucerită de niciun bard predestinat doar la o lirică relativă și individuală, așa cum însăși ființa noastră este perisabilă și cu misteriosul capăt pierdut în niciunde: „îmbătrînesc/ oglinzile somnului/ în curînd nu voi mai ști să mă nasc din nimic.” (*în frîngerea somnului*).

Volumul antologic *Aura îngerului orb* se susține pe o simetrie perfectă a motivelor lirice. Acestea apar de la început, circulă prin structura poemelor din interior și răspund în finalul său ca un perpetuu ecou. O relevantă astfel de simetrie cunoaște și motivul poetic al umbrei. Plasarea acestei imagini în structuri lexicale surprinzătoare generează o mulțime de conotații și de simboluri, mai mult ori mai puțin încifrate, cu o puternică și misterioasă combustie infra- și para-emoțională. Purity spiritului („raza n-are umbră”), a Spiritului Absolut (Dumnezeu n-are umbră!), Moartea nu trage vreo umbră după ea și, totuși, în infinit, lumina/ raza devine de-o seamă cu întunericul/ umbra, nu sunt antagonice. Altfel spus, lumina cosmică este îmbinată cu materia/ energia întunecată: „Pierduta rază-n infinit/ Cu umbra e de-o seamă.” Eminescianism cosmogonic?

Poate că-i pelerinul din Valea Plîngerii ce-și va pierde (își va înstrăina) umbra similară cu identitatea și conștiința existenței sale, fiindcă rezultatul îl reprezintă întoarcerea în vremuirea absolută: „Încă puțin, încă puțin/ Și-oi fi de umbra mea străin!” (*răgaz*). Trăind în incertitudine heisenbergiană și în imposibilitatea ireversibilității heraclitene, eul este zdrobit în indicibilul neant: „un ceas albastru și proscris/în care umbra m-a închis!” Metafora viețuirii în moartea de veci se numește respirația umbrei! O stare ne stare, mișcare browniană, păienjenire entropică, pulverizare cosmică: „de glonte lovită/ respirația umbrei/ lutul fertilizat în pieptul arsurii/ prin noptatice lanuri/ zboară năluci/ înapoi?/ înainte?/ încotro s-o apuci?”

(*prin noptatice lanuri*). Sau, cu aceeași intensitate și fluctuație emoțională: „cruce în vîltoare/ aud respirația umbrei/ și lunec din frunțile nopții/ cînd morții i se face dor/ de carnea mea prea trecătoare.” (*fruntariile nopții*).

Ne mai oprim asupra relației dintre motivele tăcere-cuvînt, consubstanțială versurilor, avîndu-l înaintea mergător pe Blaga, cel „mut ca o lebădă”. Dar noi, în poezia lui Valeriu Stancu pe tema morții, vrem să evidențiem acele sensuri care o/îl singularizează. Și cel mai surprinzător și pertinent ar fi acesta, deosebit în poemul *despre o limbă vorbită cu accent străin*, unde tăcerea înseamnă o fantă spre revelație și se află în antagonism cu muțenia care barează pătrunderea destăinuirii către Spiritul Absolut. Așadar: „În limba aceasta nu există cuvîntul moarte./ Intrî în ea/ Ca într-un cerc/ Fără de rază,/ Ca într-o ființă/ Fără de umbră./ Nici măcar acele ornicului/ N-au umbră,/ Dar vād/ Faldurii muțeniei la ferestrele/ Orbirii./ Nu, nu treceți!”

Logosul dinții se vrea întrupat în tainica neființă pentru a se lumina în Ființă. „Din neființă și cuvînt” – așa debutează această crestomație lirică numită „*Aura îngerului orb*.” Magul Nimeni, deținător al Marelui Ochi, ipostază a poetului, intră într-un ceremonial al rostirii botezat ritmic *fugă de gînd*: „Carte de aur fără cuvinte/ Ceasul tăcerii o ia înainte.” Nu este ușor să fii sacerdot al unei grele, tainice, mistice vorbiri (scrieri), cîtă vreme cel mai mare cuvînt este tăcerea, pentru că ea îl cuprinde și pe Dumnezeu. La început a fost Tăcerea (în care e Dumnezeu) și la sfîrșit tot Tăcerea va fi, nu muțenia: „Și simți povara semnelui pe umeri/ Și simți pe frunte silnice peceți/ Cînd, vameș adormirii, te înveți/ Cuvintele tăcerii să le numeri...” (*Cuvintele tăcerii*).

Poate că tăcerea celor dinții ani ai existenței a conturat un paradis încremenit în memoria mereu proaspătă a poetului și n-are cine s-o mai trezească. Cunoașterea prin cuvînt i-a acordat înțelepție, dar pare că a pierdut ceva din misterul dinții, negrăitor, al stării edenice: „mă-ntorc la după-amiezile de vară/ ale copilăriei/ cînd alergam spre apus/ ca să prind soarele-n brațe/ înainte de a cădea în cartierele/ dinspre închisoare ale orașului/ mă-ntorc înțelepțit la după-amiezile/ pe care nu le voi trăi niciodată.” (*robăia întomnării*).

Ieșirea din logosul primordial se petrece prin demitizarea (ușor) postmodernistă, eul poetic, sustras ornamentului de prisos, considerîndu-se „un biet crescător de cuvinte”, cărora le dă să se chinuiască, semnificativ, „cu baghetele muțeniei”. Astfel ajunge la o autocaracterizare demitizantă fără însă a-și mistifica statutul. Este poetul Valeriu Stancu, cel „jertfit pe altarul tăcerii, al abisului și al ereziei”. Dar această autosacrificare naște însăși ființarea poemului, așa cum sîngele curs ca prinos luminează sfințenia Oracolului: „Sunt un poem/ Fără de cuvinte:/ Aripă-cătușă,/ Un cer de hîrtie/ Și pana cerneluită/ A strămoșilor/ Ca un chiparos/ Fără de rădăcini(...).// Sunt poemul pe care nimeni nu l-a scris încă.” Totodată, întors în zorii debutului, regăsește încrederea în jertfirea severă, care nu abdică de la onoarea celui ce-și dă toată inima ca să renască în poezie: „Singurul Ochi/ dar lasă cuvîntul să-și plîngă de milă,/ lasă cuvîntul orfan.” (*vis de cenușă*).

Peste toate aceste motive/ semne/ semnificații, recunoaștem fluxul energetic al trăirii născut din rugul inspirației încă pulsînd peste lava necicatrizată. Semn că identitatea dintre eul empiric și eul creator, în cazul poemelor antologate, se manifestă plenar.

Cu talentul de a metamorfoza imaginile în ritmică și muzicalitate, fluidizîndu-le în incantații, dar și cu măiestria de a șlefui discursul poetic interogativ și exclamativ, cu mirarea de a puncta rime rare, Valeriu Stancu ne-a dăruit o antologie de ritual, în care cîntă ca într-o metafizică a Sinelui, dulcea Neființă, mioritica nuntă cu aură eternă – îngerul orb din mistica morții!

deplin viață, fiind puse în legătură cu oameni și amănunte ce au darul de a reînvia o epocă” (Revista „Conta” nr. 10, 2012).

Geta Angheluță, fiica pictorului Octavian Angheluță, la care face referire Dan D. Iacob, absolventă și ea de teatru și profesoară, a fost discipolul, prietena și confidenta Soranei Țopa. Sora ei, Lucreția Angheluță, a fost desemnată executor testamentar: după ce Sorana Țopa s-a sfârșit din viață, la 1 noiembrie 1986, Lucreția Angheluță s-a preocupat să respecte dorința actriței, astfel ca o parte din manuscrise, inclusiv Jurnalul, să ajungă la Teatrul de Artă Dramatică „George Enescu” din Iași, acolo unde pot fi găsite și azi.

Un fragment din jurnalul actriței ne dezvăluie zbaterile sufletești nu doar ale omului Sorana Țopa, ci chiar ale artistului ce se simțea, în anii 1971–1972, când nota:

3 Februarie

Am început revizuirea monologului Actorul și sper că este ultima. M-am saturat să am astfel de preocupări așa-zis literare. Deși mărturisesc cinstit că aprofundarea acestui monolog nu înseamnă o evaziune, o scufundare plăcută într-o scriitură aptă să ofere satisfacții personale. Lucrarea nu va vedea lumina zilei decât după moartea mea și chiar și atunci foarte problematică perspectivă... Aș putea afirma că, dimpotrivă, această revizuire este un prilej de meditație foarte prețioasă, deoarece prin luarea de contact cu ceea ce consider a fi un fel de mesaj, pot să urmăresc, în același timp, și procesul interior, cu reacțiile subtile față de problema cunoașterii de sine, problemă ce privește, în primul rând, pe autoare.

*

C.D. Zeletin spunea că data morții actriței este 29 octombrie 1986, în timp ce alte surse dau ca sigură data de 1 noiembrie. Înclin să cred varianta lui C. D. Zeletin, care avea o memorie formidabilă. A fost alături de Sorana Țopa în ultimele ei zile de suferință și boală.

Astăzi, pânza cea neagră și deasă a uitării se așterne tot mai mult peste numele actriței ce a văzut lumina zilei pe valea

noastră, a Zeletinului...

Dar nu întru totul! În afara căutărilor mele de pe teren, printre rude și cunoscuți, neavând încotro, la vreme de pandemie, dau căutare și pe internet.

Am avut plăcuta surpriză să descopăr o pagină de facebook cu numele actriței, o pagină prin care memoria actriței încă este bine întreținută. Am luat legătura cu administratorul paginii, mi-a mărturisit că dorește să-i păstreze vie memoria, mai multe nu mi-a dezvăluit, a rămas un... misterios. Mai precis, o misterioasă, pentru că s-a semnat „Sorana”. Insist în căutările mele și... stupoare! Este chiar Sorana Țopa, tânără absolventă de teatru, scenograf, descendentă din neamul Țopa, de unde și numele de Sorana Țopa.

Amănunte am putut afla de la una dintre admiratoarele marii actrițe, absolventă de Artă Dramatică la Iași, ce și-a susținut lucrarea de doctorat având ca subiect pe actrița Sorana Țopa. E vorba de Carmen Antochi, de loc de pe meleaguri băcăuane. Iată că memoria marii actrițe, văzătoare de lumină pe valea Zeletinului, este încă vie, în ciuda faptului că timpul s-a tot scurs necruțător peste oameni și fapte.

Iași, 15 iunie 2021

BIBLIOGRAFIE:

Alexandru Paleologu, Sorana Țopa, în „România literară”, nr 14, 13 nov. 1986;

Ion Vartic, Fișă de dicționar, Revista „Apostrof”, nr 3-4, Cluj, 1994;

[https:// deieri-deazi.blogspot.com/2014/01/artisti-aproape-uitati-4-sorana-topa.html](https://deieri-deazi.blogspot.com/2014/01/artisti-aproape-uitati-4-sorana-topa.html);

<http://amintitidinteatrulromanesc.blogspot.ro>;

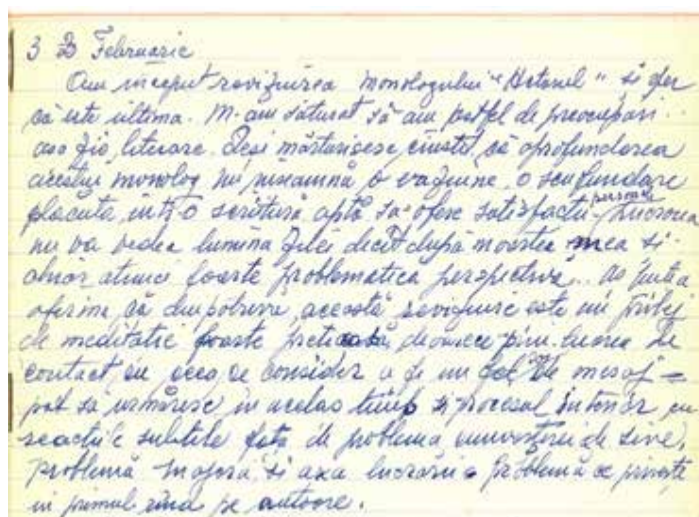
THEATRICAL COLLOQUIA: Sorana Țopa - the Memory of a Time - autori: Anca Doina Ciobotaru, profesor la Facultatea de Teatru „George Enescu” Iași, și drd. Elena Carmen Antochi, Facultatea de Teatru „George Enescu” Iași;

Pagina de facebook: „Actrița Sorana Țopa”;

Dan D. Iacob, în Revista „Conta” nr 10, 2012.

Sorana Țopa și G. M. Zamfirescu în 1932

Pagină din jurnalul actriței, 1971–1972.

VIAȚA ACADEMIEI

- urmare din pagina 2 -

Elena Monu și Elena Popoiu prezentând cele două reviste.

*Momentul prezentării cărții
lui Bernard Pivot*

Cei trei tineri interpreți

informații despre viitoarele activități ale Academiei pe lunile august și septembrie.

Vineri, 16 iulie 2021, în cadrul ședinței ordinare a Consiliului local, a fost aprobat prin vot proiectul propus de dl Dumitru Boroș, primarul municipiului, prin care dna **prof. Elena Monu, doctor în istorie, președintele Academiei Bârlădene**, a primit titlul de **Cetățean de onoare al Bârladului**. O felicităm călduros!

Vineri, 6 august 2021, Academia Bârlădeană, Primăria și Consiliul local Bârlad au invitat

Comunicatorii

publicul bârlădean la manifestarea omagială: **Cezar Ivănescu și Bârladul. Aniversare 80**. Evenimentul a avut loc în Sala mică a Cinematografului „Victoria” și a fost onorat de invitați de marcă: dna **Clara Aruștei**, fiica adoptivă a poetului, **profesorii universitari ieșeni Simona Modreanu și Nicolae Crețu**, poetul **Simion Bogdănescu**, actorul **Constantin Avădanei** de la Teatrul Național din Iași. Moderatoarea manifestării, Elena Monu, a deschis lucrările prezentându-i pe invitați și a susținut o expunere pe tema anunțată. Cu acordul autorilor, comunicările care au urmat sunt incluse în numărul de față al revistei noastre. Un moment special al deschiderii reuniunii omagiale l-a constituit proiecția, în premieră, a primului episod al filmului dedicat poetului Cezar Ivănescu,

*Imagine din sală: două colege de liceu
ale poetului - dna Mariana Mânăstireanu
(rândul I, a treia din stg.) și dna Mariana
Gîrneacă (a patra, pe rândul al II-lea)*

*Actorul
Constantin
Avădanei*

realizat de dnii Luan Topciu, coordonator al Centrului Cultural Albanез din România și Radu Săvulescu, director executiv al Asociației Liga Albanезilor din România. A impresionat mult, la încheierea manifestării, proiecția înregistrării făcute la Iași, în Casa Pogor, la Cenaclul Junimea, în anul 1993, când poetul își inaugura cursul de poezie, cântând, cu inimitabilul său dar de trubadur, *Melodia fără sfârșire. Poem specular/carmen specular...*

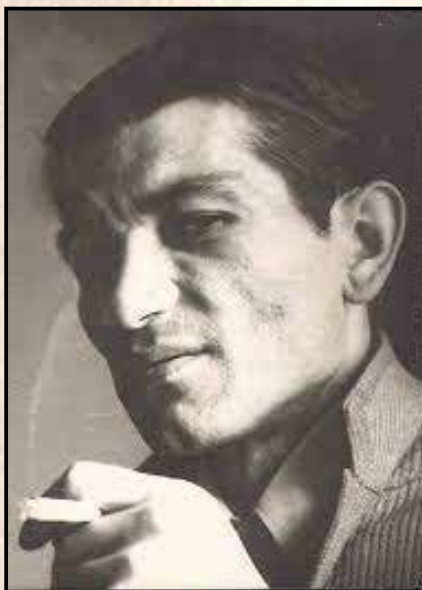
Marti, 31 august 2021, din inițiativa Academiei Bârlădene, dl Dumitru Boroș, primarul municipiului, a prezentat în ședința Consiliului local proiectul privitor la atribuirea titlului de Cetățean de onoare al Bârladului dlui **profesor universitar dr. Nicolae Crețu**. Cuvântul de *Laudatio* a fost rostit de Elena Monu, colegă de liceu și veche prietenă a dlui profesor. Propunerea a fost aprobată. Îl felicităm călduros pe **Nicolae Crețu**, colaboratorul și prietenul Academiei Bârlădene!

Cezar Ivănescu - 80

III Doina

! pune-i-aș, i-aș pune guri lacăt,
pune-i-aș și lacăt și zăvor
ca să nu mă spuie pîn'la capăt
cum atît fără de voie mor;
cum atît de fără nici o vină
cum atît de fără nici un rost;
pentru ce, Ființă de Lumină,
bun numa de tras pe Roată-am fost ?
pune-i-aș, i-aș pune guri lacăt,
pune-i-aș și lacăt și zăvor
ca să nu mă spuie pîn'la capăt
cum atît fără de voie mor;
gura-mi însă spune de la sine,
zice, zice gura mea de zor;
nu se teme gura mea de mine
nici de-s crunt cu ea, nici blîndior;
gura-mi însă spune de la sine
nici cu apă, nici cu vin n-o ud,
guri mele Moartea-i face bine
ca pe gura altui o aud!
! gura mea, vedea-te-aș sărutată
doar de foc, la foc, numa de foc
și cenușa-n site strecurată
doar de mînuri fără de noroc,
dacă nu poți tace cu tăcerea-ți
dacă tot nu ne mai izbăvim,
buze două-a guri mele erați
înde voi iubite-atît de lin,
azi e între voi venin și ură
nu are una de alta loc,
gura mea vedea-te-aș a mea gură
sărutată și numa de foc:
spune-atuncea gură străinie
cum trăim aici și cum murim,
spune dacă tot îți place ție,
dacă tot nu ne mai izbăvim,
spune otrăvita mea de gură

cum doar cu otravă ne hrănim
fără nici o cuminecătură
sufletul spre moarte ni-l grăbim!

! spune dacă nu poți tace,- tace-aș,
cum prăvale Ziua peste noi,
Ziua-Aceea toată răutatea-și
scurge-n noi, otravă și puroi,
cum ne ținem palma peste gură
cînd privim la Soare-n Răsărit
măsurînd oștirile de ură
Soarele de sînge înroșit,
înroșit cu tine a mea gură
care toți de-au vrut-o te-au lovit,
spune fără mine, tu, singură,
scuipă sînge și venin coclit:
cîștigați sîntem ca la belciuge
îndrăgiți de-o sifilitică
Fiară care peste lume muge
Fiara cea Apocaliptică...
spune gura mea nesăturată

de muieri din tîrg o mie trei
spune celei care-acasă-așteaptă
ultimele vorbe dacă vrei !

Închinare

! cînd acasă mort ți-oi veni ție
tu să nu te sperii, să nu plîngi,
ochii tăi, oglinzi de Veneție,
tot de nevenirea mea adînci,
pleoapa ta cea albă-vineție
s-o cobori și sufletul să-ți strîngi,
cînd acasă mort ți-oi veni ție
tu să nu te sperii, să nu plîngi
pleoapa ta cea albă-vineție
s-o cobori și sufletul să-ți strîngi!

! tu, cămașa lui Hristos, cămașă,
ca-ntr-un leagăn iară să mă culci,
ca pe pruncii negrați mă-nfașă
tot în alintare și în giulgi,
Maica mea de suferinți frumoasă
toate-a tale-s sfinte și sînt dulci,
tu cămașa lui Hristos cămașă
ca-ntr-un leagăn iară să mă culci,
ca pe pruncii negrați mă-nfașă
tot în alintare și în giulgi !

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXVII, nr. 3(84), septembrie 2021, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Elena Popoiu, Simion Bogdănescu, Otilia Vîrvorea, Bogdan Artene, Florian Pricop, Constantin Romete.

Fotografii: Cezar Crăescu, Mirela Chicoș, Mitrița Galben, Otilia Vîrvorea, Barlad Online www.b-o.ro, www.primariabarlad.ro

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Simion Bogdănescu, Serghei Coloșenco.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul Primăriei și al Consiliului Local Bârlad

Manuscrisele trimise pe adresa
redacției se publică în ordinea
necesităților redacționale.
Materialele nepublicate nu se
restituie.

Răspunderea pentru conținutul
articolelor publicate
apartine autorilor.